SALA DE
LECTURĂ

Luceafărul

JTI

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă iniţiată de LAURENŢIU ULICI

Nr. 40 (624)
Miercuri, 12 noiembrie, 2003

„O infuzie de seninătate, umor şi dinamism aduce interpretarea pe care Genoveva Preda o dă acestor fragmnente de text. *Cioran - l'homme à fragments* este un spectacol care îl renaşte pe Cioran în faţa spectatorului. Subtilitatea cu care actriţa a reuşit să găsească fragmentele de text este uluitoare. Frazat foarte bine, monologul de o oră rostit de actriţă te face să crezi că-l ai în faţă pe însuşi Cioran."

(mariana criş)

emil cioran

alexandru george

Indiferent de alte interpretări (pe care eu cel puţin nu le pot întrezări) a face din omul care a murit în clipele tragice ale verii lui 1943, când invazia rusească devenise imiientă şi el declara că dacă ruşii trec Nistrul, se sinucide, un intelectual cu oarecari simpatii faţă de comunism, este o eroare gravă. Cum în cartea domnului Ciprian Şiulea se găsesc prea multe.

pag. 12-13

jurnal

petru cormarnescu:

Individualismul artiştilor cere exclusivism, laude rare şi mari, ca pentru câţiva „aleşi"

galaxia cărţilor

Incizii în prezent

ana dobre

pag. 6

Azi la Timişoara... mâine la Paris?

horia gârbea

În ultimele zile din octombrie, într-un superb sfârşit de toamnă, am revăzut Timişoara cu ocazia Atelierului Internaţional de Traduceri pentru Dramaturgie (română tradusă în limbile europene). Acest proiect susţinut de UE a găsit în Teatrul Naţional Timişoara placa turnantă şi gazda ideală. Domnul Jacques Le Ny, coordonatorul proiectului, participase la Sinaia, la Colocviul de dramaturgie ediţia a II-a şi acum a prezidat lucrările alături de doamna Lucia Nicoară. Doamna Nicoară este directoarea explozivului TNT. Ea a fost distinsa amfitrioană a reuniunii şi autoarea unor misterioase surprize cum ar fi parteneriatul cu ilustra companie (relativ) teatrală Jidvei care a dat farmec reuniunii. Pot depune mărturie toţi cei prezenţi, chiar sobrul Grid Modorcea.

vizor

Uniunea Scriitorilor din România a fost consilierul pentru texte prin secretarul său, criticul Mircea Ghiţulescu, căruia i-au revenit misiunile cele mai dificile în prezentările confraţilor. Secţia de dramaturgie a ASB a avut şi ea reprezentanţi: Olga Delia Mateescu, Radu Macrinici şi subsemnatul, iar de la Iaşi, ne-a parfumat cu o frumoasă pipă de cireş Mircea Radu Iacoban. Au lipsit justificat Iosif Naghiu şi D.R.Popescu, precum şi Vlad Zografi, acesta (re)prezentat de Marian Popescu. În selecţia "celor 10" au intrat şi regretaţii Marin Sorescu, Gellu Naum şi Dumitru Solomon. A fost prezent doar o zi şi profesorul Ion Toboşaru.

Consideraţii asupra dramaturgiei noastre şi şanselor ei în lume au prezentat Florica Ichim, Marian Popescu şi Nicolae Mandea, ultimii doi propunând atenţiei traducătorilor şi alţi autori dramatici. Aceştia, puţin derutaţi de bombardamentul informaţional, vor da prioritate selecţiei iniţiale, dar nu-i vor exclude pe ceilaţi.

Traducătorii aleşi au avantajul de a vorbi perfect limba ţărilor de adopţie fiind totuşi români: Paola Bentz, Alexandra Nicolescu, Doina Făgădaru, Victor Ivanovici. Ei vor căuta să facă mai cunoscute piesele noastre în Franţa, Italia, Spania, Grecia. Ni s-au alăturat ca observatori Tino Geirun din Austria (director de teatru) foarte interesat de opera lui Gellu Naum, David Ferre din Franţa şi simpaticii greci Louisa Mitzakou şi Leonidas Karatzas.

Discuţiile în plen, dar mai ales cele informale în centrul oraşului sau pe malul încă însorit al Begăi, au fost utile şi destinse. Organizatorii au muncit din greu, doamnele Lucia Nicoară şi Codruţa Popov meritând medalii alături de generoasa patroană a hotelului Excelsior.

Dacă teatrele europene se vor arăta sau nu interesate de traducerile pieselor noastre vom vedea. Deocamdată ştim doar că am avut în fine un colocviu important pentru traducerea acestor piese şi pentru o "idee europeană". Totul s-a completat cu vizionarea a două spectacole interesante de Felix Alexa şi Victor Ioan Frunză. Unde să se ducă dramaturgii, dacă nu la teatru?

in memoriam

IOSIF NAGHIU

Asociaţia Scriitorilor Bucureşti, secţia de Dramaturgie anunţă cu profundă durere încetarea din viaţă a lui IOSIF NAGHIU.

Iosif Naghiu (1932-2003), eminent scriitor şi om de teatru, a fost şi secretar al A.S.B. în ultimii 7 ani. În afara calităţilor sale excepţionale de dramaturg şi poet, Iosif Naghiu a fost un om de o exemplară bunătate şi colegialitate, acordând sprijinul şi prietenia sa tuturor scriitorilor, din toate generaţiile.

Pentru literatura şi teatrul nostru golul lăsat de absenţa lui Iosif Naghiu nu va putea fi compensat în nici un fel.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Marinela Ţepuş (corectură)
Simona Galaţchi (corectură)

Redactori asociaţi:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraş

Revista „Luceafărul" este editată de *Fundaţia Luceafărul*, cu sprijin de la *Uniunea Scriitorilor din România* şi *Ministerul Culturii şi al Cultelor*

Membră a Asociaţiei Publicaţiilor Literare şi Editurilor din România (APLER)

Redacţia şi administraţia:
Calea Victoriei nr. 133, Bucureşti, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93
e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL
Cont în valută: 472161601590
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94
Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET şi la oficiile poştale din ţară.
Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicaţiilor la poziţia 2048.

stelian tăbăraş

Depozite, depoziţii

Uneori determinismul nu ajută la nimic. Negăsindu-se cauza complitei boli Ebola, cercetătorii au decretat: ea a fost dejectată de nişte peşteri africane în care nu se umblase - poate - de milenii. "Se sparie gândul!" Oare, într-adevăr, planeta (sau, măcar, omenirea) conţine în ea însăşi, dintr-o cauză necunoscută, depozite sinucigaşe? Pentru ce? Pentru când? Forme ale "viermelui cel neadormit" de care vorbeşte Scriptura?

În copilărie nu mi-am putut ascunde

nocturne

nelămurirea şi decepţia când, întrebând de ce se lasă în pilonii podurilor nou construite nişte găuri tubulare, astupate doar cu un căpăcel de plumb, mi s-a răspuns: "Ca să poată fi introdusă acolo dinamita". Pentru ce să fie introdusă acolo năpraznica descoperire a lui Nobel? "Cine ştie, la nevoie".

Şi mai citeam, în epoca războiului rece, despre rachete americane cu focoase nucleare "puse la ţintă", care ar fi pornit de la sine spre agresor în cazul creşterii radiaţiilor din atmosferă, peste un anumit nivel. Prezumtivul agresor era astfel ameninţat fie şi cu o "răzbunare postumă".

Tot despre răzbunarea postumă e vorba într-o variantă a baladei fantastice *Iovan Iorgovan*. Decapitat, după o luptă crâncenă, capul şarpelui îl ameninţă pe Iorgovan, "părintele noii constituţii... a Balaurului": "Mai rău ai făcut că m-ai omorât, capul meu se va ascunde într-o peşteră şi din el vor ieşi în ve multe muşte, omorând animale şi oameni! Baladă! Mi-am zis. Cu simboluri potrivite şi pentru zilele noastre "postrevoluţionare". Dar citesc în *Cronica anonimă a Brâncoveanului* următoarea relatare: încă nu se desprimăvărase când Vodă a fost somat să ducă la Adahkaleh o mie de boi, să fie de hrană oştilor otomane în război acolo cu austriecii. Vodă a mai tergiversat, ca să înainteze anotimpul (de unde, la ieşirea din iarnă, fân la drum pentru o mie de boi?) A plecat după Paşti, dar a trebuit să mai aştepte vreo zece zile pe la Turnu Severin "să treacă musca cea rea ce iese dintr-o gaură neagră din piatra muntelui spre Dunăre". muscă omorâtoare a "vitelor de tot felul", care chiar şi pe oameni "îi îmbolnăveşte rău de tot".

Mai zilele trecute a fost Ziua morţilor. La cimitire au fost duse mii şi mii de buchete de flori.

- De ce duceţi flori la morminte? a întreba o foarte tânără reporteriţă TV, (poate) făcând pe neştiutoarea, o bătrânică de vreo nouăzec de ani, ce abia mai păşea.

- Păi, omul nu trăieşte numai cât îi viu. E trăieşte până îşi mai aduce cineva aminte dă el

Florile făceau parte din *depozitul postun* lăsat de „dalbul de pribeag" în inimil urmaşilor.

la limită

Periculosul sentiment al superiorității

caius traian dragomir

Am putea să îl numim complexul lui Prometeu, sau al lui Marsias ori, apropiindu-ne de actualitate, privind la o perioadă în continuarea căreia trăim acum, printr-o extensie a timpului lipsită de mari goluri, sau chiar de semnificative fisuri, am avea să îi spunem complexul lui Robespierre - manifestat în convingerea adânc imprimată în conștiință a îndreptățirii actelor proprii, a înălțimii, presupus incontestabilă, a calității în baza căreia te justifici. Poziția contrară este aceea a bătrânului Karamazov - el se știe încărcat de toate păcatele, dar speră că va fi salvat (iertat prin bunătatea lui Dumnezeu) în baza simplului fapt că nu își arogă merite pe care nu le are, că își cunoaște foarte bine adânca sa vinovăție, lipsa oricărui drept revindicativ; el ar putea fi iertat (nu pare deloc sigur de această șansă a sa) tocmai pentru că știe foarte bine că nu poate aduce argumente. Nici măcar Fiul Omului, singurul drept dintre oameni, Fiul lui Dumnezeu, nu invocă în fața Tatălui sfințenia Sa absolută. Complexul lui Prometeu este ceea ce în limbaj curent se numește complexul de superioritate are, în autentica literatură psihanalitică nici măcar nu există ca atare - complexul de superioritate nu este altceva decât o formă a celuilalt complex, adevăratul, respectiv al sesizării propriei inferiorități. Această condiție adleriană - complexul de inferioritate - poate dirija personalitatea către structurarea sa fericită, nobilă, elegant împlinită; odată ce ia calea iluziei superiorității, complexul descris de Adler devine însă o distrugătoare, o devastatoare afecțiune a sufletului.

Afirmarea puternică a rațiunii, în primul rând în cadrele filozofiei carteziene, apoi în Iluminism, a creat o problemă - cea a rolului rațiunii în cunoaștere și existență - a cărei neglijare și reprimare menținea spiritul uman într-o stare putând fi numită, fără nici o reținere, ca barbară. Neînțelegerea ontologiei rațiunii a condus apoi la o cascadă a erorilor. Episodul napoleonian a lăsat impresia că ființa umană își poate impune regulile întregului cadru al lumii. Isaac Newton spusese: când mă gândesc la Dumnezeu am sentimentul că sunt un copil care se joacă mișcând pietricele pe nisipul de la malul unei mări. Fraza aceasta a părut să fie aproape cu totul uitată în istoria culturii. Ce distanță enormă se așează între literatura morală a secolului XIX și spiritul maximelor lui François de la Rochefoucauld, ori între romanele aceluiași secol XIX și literatura clasică, a perioadei în care au scris istorii cu mult mai puțin interesante, dar și mai puțin afectate de noroarea orgoliului, Doamna de Lafayette sau Domnișoara de Scudery! Desigur, un Victor Hugo se așază mai des de partea înțelegerii maniste decât de aceea a unei aroganțe naturaliste, oricât de bine mascate, precum a unui Balzac, a unui Flaubert, a unui Zola - genii ale ficțiunii narative, dar ființe dominate de aspirația către imagini de sine puternic modelate conform experiențelor unui Napoleon Bonaparte, mai mult a celor științifice, ale unui Cuvier, ale unui Darwin.

Secolul XIX este, într-o foarte mare măsură, o epocă apăsată de sentimentul superiorității omului care deține o semnificativă - dar prin aceasta nu mai puțin dubitabilă - înțelegere a lumii. Rezultatul este că dincolo de determinarea biologică și patologică, de larga extindere a sifilisului sau a spasmofiliei, prin faptul vanității nestăpânite, alienarea mentală a produs dezastre în intelectualitatea acelei vremi. Convingerea în adevărul propriu, în dreptatea proprie nu este un factor al sănătății, de natură să susțină o relație pozitivă, corectă, cu adevărat îndrăzneață, a omului cu lumea. Filozoful voinței de putere sfârșește în cea mai gravă dintre formele dezintegrării care poate afecta umanul. Omul de geniu - Mihai Eminescu - acela care a dat o formă universalistă spiritului românismului, debordat de intransigența sa, invocându-l pe Vlad Tepeș (pentru a da foc la pușcărie și la casa de nebuni), nu realiza cu adevărat câtă fragilitate este în fiecare ființă omenească și în ce măsură dorința lui însuși ar putea să îl lovească, o dată ce ar fi fost împlinită dincolo de simboluri și fantasme. „Nu fii prea drept și nici de tot înțelept" spune Ecclesiastul, după ce Regele David rostise cuvinte ca acestea: „Doamne, eu nu am o inimă îngâmfată și nici priviri trufașe, nu mă îndeletnicesc cu lucruri prea mari și prea înalte pentru mine".

Secolul XX aduce mai multă moarte, mai multă disperare, mai multă disoluție a speranțelor și simplelor credințe sau dorințe omenești decât aproape orice altă epocă a istoriei, tocmai din convingerea pe care o adoptă conducători, popoare întregi, sau grupuri puternice, cu privire la dreptatea lor, la dreptul lor, la ideile lor. Credința religioasă, trăirea mistică este devotament arătat transcendenței; ideologiile sunt rezultatele investirii cu valoarea absolută a unei construcții intelectuale omenești - ele sunt, altfel spus, idolatrie.

Postmodernismul moral a însemnat apariția unui relativism etic, de o înaltă calitate. Celălalt, omul diferit de tine, a dobândit înțelegerea, chiar cu prețul suferinței tale - a nu judeca, a nu pedepsi, a trăi în starea de contradicție, a iubi în condiții de criză afectivă. În fond, aceasta a fost o formă de actualizare a credinței în dragoste a Apostolului Pavel, așa cum apare aceasta exprimată în Epistola I-a către Corinteni. Iată însă că, brusc, orizontul se întunecă - din nou apar adevăruri absolute, o capacitate pretins infailibilă de a separa dreptatea de nedreptate, afirmarea voinței unei îndreptățiri perfecte.

De ce eșuează toate revoluțiile, oricât de necesare vor fi fost, oricât de pozitive s-ar fi arătat schimbările la care au condus? De ce „nu există războaie bune", oricât de drepte s-au dovedit a fi? Pentru că răul sigur și grav, cu care se confruntă ființa omenească, atât într-un caz, cât și în celălalt, induce în sufletul celui angajat în luptă, de partea binelui, ideea perfecțiunii, orgoliul faptului că, în dispută, rolul său este întru totul bun. Cuvintele pe care le spune Iisus: „bun nu este decât Dumnezeu", sau, în filozofie, (creând filozofia), Pitagora: „înțelept nu este decât zeul, eu sunt doar iubitor de înțelepciune", omul trebuie să le repete nu doar atunci când nimic negativ nu îl provoacă și când nici un rău nu îl cheamă la reacție. Convingerea în superioritatea proprie este - indiferent de circumstanțe - cel mai ucigător dintre sentimente. În artă el declasează artistul. Marea tentație diabolică rezidă în a crede că răul trebuie să fie totdeauna rău până la capăt, în a fi convins că opunându-te răului aparții în chip ireversibil binelui. A nu judeca nu înseamnă doar a nu condamna, ci și a nu-ți asuma, cu o inflexibilă siguranță, concluzia judecății, oricare ar fi ea, ca de exemplu chiar această teză expusă aici, acum, în sinea ei întru totul riscantă.

acolade

Revitalizări

marius tupan

Prezent în diverse jurii ale festivalurilor de literatură, ești interesat să sesizezi opțiunile începătorilor pentru anumite scrieri, știind că din rândul lor se pot ivi performerii de mâine, care speră să se detașeze de cei de azi, de cei de ieri. Este ambiția fiecărui tânăr, vizitat de muze, de a nu semăna cu alții, de a domina o modă, un curent, o epocă. Insurgenții și contestatarii par să fie și acum la fel de vizibili ca în alte vremuri, chiar dacă nu au nici cultura și nici autoritatea necesare într-o astfel de campanie. Negarea lor, chiar în cadrul promoției din care fac parte, nu întârzie să apară (a se vedea și textul din pagina 24 a numărului de față).

Trăim o epocă balzaciană, arunca provocarea un comentator cu puțină vreme în urmă, dar noi, familiarizați cu numeroase texte ce ne vin la redacție, nu le împărtășim opinia. Ion Gheorghe pare să fie revalorificat, după ce ani buni a fost ținta ironiilor, în vreme ce Marin Preda e tot mai contestat, deși comentariile ce apar în jurul numelui său îl mențin, paradoxal, în actualitate. În mare parte, vina o poartă și manualele școlare, în care se mențin texte caduce, conjuncturale, fără mari virtuți artistice. Firește, sunt și alți factori ce contribuie la o receptare aberantă: mediul în care se dezvoltă condeierii, vecinătățile cenacliere, sensibilitățile atrofiate. În cele din urmă, nu modul în care au fost obținute rezultatele contează, ci valoarea acestora. E de la sine înțeles că, în atari condiții, deruta tinerilor autori e evidentă, iar participările la competiții sunt inegale.

Încă te mai izbesc povestiri lacrimogene (telenovelele și manelele să fie de vină?), cu eroi abulici și parteneri duplicitari, alături de pasaje pastelate, în care natura nu rămâne doar cadrul de desfășurare a evenimentelor, ci chiar un aler ego al unor personaje, asemănătoare cu acelea indiene, reintegrate în circuitele cinematografice românești. La celălalt pol, se evidențiază snobismul unor ambițioși, care, recurgând la citate în diverse limbi, ce se potrivesc ca nuca în perete, la un instrumentar împrumutat din științele exacte sau din mediile industriale și electronice, străine discursului literar, cred că vor reuși să convingă. Dictatura scientistă nu a impus vreo operă de răsunet, atâta vreme cât absentează echilibrul, motivația, expresivitatea. Stâlcirea gramaticii, incongruențele demonstrative (!), trivialitățile programate nu asigură nici culoare și nici savoarea textului, ci numai puseuri caraghioase, care-s departe de arta autentică.

Dacă ne-am fi întâlnit doar cu astfel de proze, am fi deprimați. Dar, din fericire, există printre tinerii concurenți autori inspirați, înarmați cu o cultură filologică solidă, fără să facă paradă de ea, buni manevranți ai strategiilor narative, care cunosc metodele moderne de a-și pune ideile în valoare. În scrierile lor nu lipsesc ironia, autoironia, insolitul, fantasticul, grotescul, absurdul, semn că postmodernismul (despre care au opinii negative numai cei neinstruiți în domeniu) și-a pus amprenta. Revitalizarea genului e în plină desfășurare.

Nord: Provincia Poeziei

raluca dună

cronica literară

Despre Nicolae Avram, autorul unor **Cântece de sinucigaş** (Editura Mesagerul, Bistriţa, 2000), nu ştiu mai nimic; cu puţin timp în urmă cartea mi-a parvenit întâmplător şi, deschizând-o, am descoperit, în mod neşteptat şi fără putinţă de „tăgadă", un autentic şi valoros poet. Pe coperta a patra a volumului sunt menţionate premiile obţinute la Concursurile de poezie „Dimitrie Bolintineanu", ediţia XVIII, respectiv „Nicolae Labiş", ediţia XXIX şi tot aici am avut surpriza de a descoperi un scurt comentariu, extrem de favorabil, semnat de C. Stănescu, de unde am extras şi o informaţie biografică preţioasă: Nicolae Avram este născut în Beclean (Bistriţa-Năsăud), sat cu o semnificaţie aparte pentru cunoscătorii poeziei Nordului - mă refer la poezia (şi jurnalul) lui Aurel Dumitraşcu (de altfel, Editura Mesagerul poartă titlul unui volum de Aurel Dumitraşcu).

Nicolae Avram nu e, cu certitudine, un ludic postmodernist şi se află la polul opus modelului „optzecist"; el scrie o poezie intens tragică (şi în descendenţa marilor poeţi tragici), pe care aş numi-o post-agonală. Vechile teme moderniste ale răului universal şi ale sinuciderii, uzitate până la demonetizare, capătă o proaspăt-întunecată splendoare în poezia lui Nicolae Avram. Deşi se pot *identifica* ecouri rimbaldiene (recunoaştem „gesturi" retorice, un aristocratism studiat al discursului poetic, punctat de acel „vai" tragic-livresc) - poetul descinde din familia simboliştilor ermetizanţi şi a expresioniştilor -, în poezia lui Nicolae Avram nu *simţim* componenta livrescă, intertextuală (trimiteri, aluzii etc.). Nicolae Avram a scris **Cântece de sinucigaş** cu simplitatea şi firescul, paradoxal, al unei *prime* cărţi despre rău şi despre sinucidere, fără „conştiinţa literaturii". **Cântece de sinucigaş** sunt chiar cântecele unui „om" sinucigaş, nu discursul unui „poet" care pozează în sinucigaş. Cu excepţia câtorva poeme sau versuri care sună fals, disonant, exagerat (exagerarea este primejdia unei astfel de poezii), poemele lui Nicolae Avram ne oferă senzaţia unei acute sinceităţi, au intensitatea, dureroasă, a unui adevăr personal şi forţa, impersonală, a unui „sentiment" (tragic) al răului universal.

Emblematic, volumul poartă un moto din Camus: „Nu există decât o problemă filosofică cu adevărat importantă: sinuciderea" şi două motouri din **Biblie**, la începutul fiecăruia dintre cele două cicluri, **Ieşirea din templu** şi **Ultimele zile ale lui Nicolae**: „... şi dragostea celor mai mulţi se va răci." (**Matei**), respectiv „... nu stârniţi, nu treziţi dragostea până nu vine ea!" (**Cântarea Cântărilor**). Probabil că cei doi „poli" între care gravitează substanţa poeziei lui Nicolae Avram sunt tocmai Camus şi **Biblia**, filosofia şi religia, sinuciderea şi mântuirea, damnarea şi salvarea. Nu întâmplător toate poemele se intitulează „psalm", deşi conţinutul lor nu are, la prima vedere, nimic religios - ele trimit mai degrabă la o religie a crimei, a damnării, a răului monstruos şi inevitabil. „Eul poetic" pare ereticul condamnat la ultima bolgie (într-un infern post-apocaliptic, îngheţat) sau un Ecleziast care a renunţat la acuză şi lamentaţie, pentru că a înţeles natura malefică (sau opacă) a lumii (sau a lui Dumnezeu). Totuşi, aceşti psalmi infernali, rostiţi de un „eu poetic" (con)damnat, sinucigaş - aluziile la sinuciderea prin spânzurare nu pot trimite decât la gestul lui Iuda, tot aşa cum tema incestului, a orbirii şi a mutilării trimit la mitul oedipian - au o puritate a tragismului, o limpezime deloc infernală, aproape o oboseală a damnării, care se apropie, spre sfârşitul volumului, de speranţa şi presentimentul salvării. În chip ciudat, tocmai primirea stigmatului infernal (crima, sinuciderea) salvează: „Se aude/ Ţipătul păsării răului.// Soarele ţeapăn atârnă de crengi.// Cerul putred picură din degete./ Vocea proslăveşte pustiul./ În vis mi s-a arătat / Mielul." (**Psalm, 10**) „Alerg după doi lei./ Începătoare grădini ale lunii.// Viaţa într-adevăr nu naşte nimic./ Cu luare aminte primesc lemnul/ Verde de care atârnă/ vestea bună" (**Psalm 16**, IV), „Nici alt spaţiu mai cald/ Decât această îmbrăţişare a morţii.// Îmi dau sufletul câinilor./ Le întind masa cu pâine şi vin./ Latru şi muşc faţa/ apelor." (**Psalm 22**, II), „Toate gropile/ Se umplu cu zăpadă.// În aerul pur ard iasomii./ Cobor la prigonitori şi le dăruiesc/ Capul meu./ Slavă doar salciei înflorite/ Sub care atârn." (**Psalm 23**, II).

Primul psalm dă impresia unei poezii ermetic-sociale: presupunem un „popor al sinucigaşilor", simbolic ori concret - şi în alte poeme apare un generic „noi" -, o mare familie spirituală (naţională?) a urii de sine şi a dezgustului: „IV. Vai, cum s-au risipit/ Pietrele pe câmpuri şi fac rod:// O pâine nouă,/ Un nou scuipat pe faţă,/ Un nou brânci în purpură.// (....) VII. Pasărea gropii,/ Pasărea gropii. Cum nu vii/ Tu să ne muşti puţin de obraz// Cum nu vii tu să zgârii cenuşa vie/ care suntem.// VIII. Ura e mai mult decât iubirea./ Incestul e mai mult decât mama.// Foşnetul e mai mult decât iarba./ Moartea e mai mult decât viaţa./ Doamne, tu,/ al spânzurătorii."

Psalmul (2) continuă tema iubirii-ca-ură, a morţii ca ucidere şi sinucidere (incestul, crimă ritualică şi monstruozitate „tragică" se apropie, simbolic, de sinucidere), într-un fascinant joc al măştilor şi „perspectivelor" poetice asupra aceluiaşi „eveniment" tragic: „I. O mamă/ Alcoolică agonizează.// Din păr i se scutură licurici.// (...) III. Orhideele/ Îşi răspândesc parfumul.// Uite, mamă, ce frumoasă eşti/ Întinsă pe catafalc.// IV. Stau singur/ În odaia cu păsări.// Iată baloane de săpun multicolore/ Plutind deasupra morţii.// V. Nimic nu ne poate/ Despărţi de dragostea noastră./ Ştim că toate lucrurile lucrează spre rău.// (...) VII. Şi dacă/ Suntem copiii soarelui:// O păpuşă din cârpe/ împlântată cu ace în inimă,-// (...) IX. Privesc/ Fereastra străină.// Caut zori albi aducători/ De noroc.// (...) XI. Noi nu suntem/ Datori cu nimic încredinţării/ Lăuntrice.// {tim că toate lucrurile lucrează spre rău.// XII. (...) Noi am slujit pe la mesele păsării/ de nisip.// XV. Iartă-ne, mamă,/ Pentru fiecare bănuţ şterpelit.// Pentru fiecare bucată de săpun ronţăită/ sub aşternuturi.// XVI. Pentru cuiburile de rândunici distruse/ Şi pentru puii de rândunici arşi de vii.// Pentru loviturile date cu capul de pereţi/ Şi pentru pumnii grei traşi cu sete în stomac/ Iartă-ne pentru senzaţia/ de vomă.// (...)"

„Tehnica" (impropriu spus) este a unei violenţe care se întâlneşte sau se naşte din gingăşie şi puritate, limbajul provoacă şi violentează tocmai pentru că se află la limita şi la intersecţia a două registre şi tonalităţi opuse, metaforele, imaginile sunt un fel de violări, de transgresări dincolo de bine şi de rău (sau de dragoste şi ură), în zona acelei frumuseţi duble (monstruoase) a limbajului: „I. Cu ochii sparţi/ Alunec de-a lungul canalelor.// Ceasornicarii măturâ frunzele./ Botul de câine cotrobăie prin creier.// II. La marginea oraşului/ Furnici fărâmiţează craniul ploii,-/ Sau poate al unei fetiţe/ Violată de soldaţi. Printre degetele-i subţiri/ Curg boabe argintii/ de mercur.//" (**Psalm 6**)

Nicolae Avram reuşeşte să „prindă" frumuseţea şi monstruozitatea ritualică a crimei, tragismul absurd şi serenitatea ei; ţipătul său tragic, mutila(n)t (expresionist) încremeneşte în linişte, în contemplaţie. Se poate remarca, la o lectură fluentă, că versurile sunt scurte, tăiate într-o materie dură, ritmul sacadat, multe versuri „cad" ca nişte pietre rotunjite, registrul tonalitatea se schimbă continuu şi totuş poemele se leagă printr-o infinită muzicalitate şi coerenţă, de parcă ar exista, dincolo de dezechilibre, agresiune, (auto)mutilări, o nesfârşită armonie. Este adevărat, poetul uzează de repetiţii, paralelisme sintactice şi simbolice, de laitmotive, dar senzaţia armoniei de dincolo de dizarmonii provine dintr-o zonă mult mai profundă.

Cântecele lui Nicolae Avram au o forţă imaginii simbolice care se apropie de vizionarism; violenţa (arhetipală) a limbajului şi a lumii sale poetice încearcă să recupereze sacralitatea limbajului şi a lumii. De aceea, volumul (care se anunţă ca fiind **cartea I** dintr-o serie) dezvăluie o certă valoare a Provinciei din Nord care e Poezia.

Carcere (I)

bogdan-alexandru stănescu

"...se poate observa clar, se poate simți clar, se poate chiar respira că aici se așteaptă o minune. Adică voi, noi, cu toții așteptăm o minune. Sau mai bine spus: așteptăm singura minune ce ne-a mai rămas, după ce am distrus una după alta toate minunile mai mici sau chiar mărunte, așteptând una uriașă, țipătoare, mai pe măsura noastră. Astfel, am ajuns să smulgem din minune omul, să vedem în minune opusul ființei noastre, un fel de contraom, antimaterie, ca să așteptăm după aceea nu doar ca să apară, ci și să ne salveze. E ca și cum ar fi intrat aici de nu știu unde, un firicel de lumină, o săgețică mică, drăguțică, ce v-ar trânti în «sus» și în «jos» ca pe niște nevăstuici. De ce? Pentru că ați acceptat să faceți din astep tare mântuire, pe când această așteptare nu-i decât o altă celulă în care putrezim cu toții ca niște nechemați..."

(Ardian-Christian Kuciuk)

Deleuze nota, referindu-se - în principal - la Cioran, că, pentru a deveni scriitor într-o limbă ce îți este străină, trebuie să fii totalmente *lipsit de stil*. Bineînțeles, paradoxul nu este nici greu de sesizat, dar nici greu de demontat - instrumentele ne sunt oferite de Deleuze însuși. Stilul nu este, aici, nici omul, nici *meșteșugul*. Stilul este opusul a tot ceea ce înseamnă *expresie directă*, nemijlocită, a Sinelui, este ceea ce se adaugă. Unii au doar stil. Spunem atunci despre ei că sunt lipsiți de forță, artificiali etc. Cazul opus, extrem de rar, te poate face să ignori stilul, să percepi în mod direct esența, ca și cum ai păși pe un teren arid, stâncos, care nu impresionează prin "podoabele" sale, ci prin latența morții, a cărei purtătoare este.

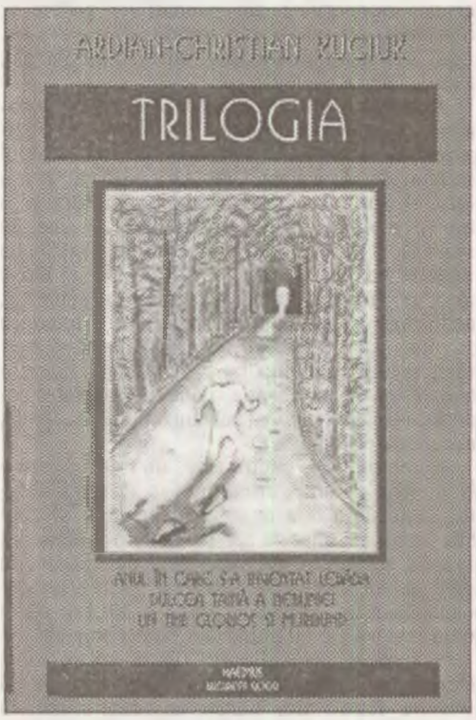

Ardian-Christian Kuciuk e albanez. Un albanez care scrie proză (și) în limba română, mai bine decât o fac mulți scriitori români. E un romancier de cursă lungă, lipsit - aparent - de influențe, neînregimentabil, neatașat vreunei "generații" sau vreunui curent. Aflăm despre el că este licențiat al Facultății de Istorie și Filologie a Universității din Tirana, că și-a obținut doctoratul în literatură comparată la București (cu teza ***Direcții în modernismul european și ecoul lor în perioada interbelică a literaturii albaneze***) și că ar fi în prezent doctorand al Facultății de teologie bucureștene (cu teza **Relația Dumnezeu-cosmos în religiile monoteiste**). În plus, se pare că a fost laureat al unor premii internaționale de... pictură. Impresionant, nu-i așa?

Cartea pe care o privim acum este de fapt o **Trilogie (Editura Haemus, 2002)** ce include romanele **Anul în care s-a inventat lebăda**, **Dulcea taină a nebuniei** și **Un trib glorios și muribund**. Intenția noastră este să acordăm, pe cât posibil, câte o cronică fiecărui roman al trilogiei pentru a vedea, în final, în ce ar consta acea "nouă mitologie balcanică" pe care s-a spus că ar construi-o scriitorul albanez (român?) - sintagma îi aparține lui Dan-Silviu Boerescu.

Anul în care s-a inventat lebăda e un poem, o poveste superbă de dragoste (sau, cel puțin, poate fi citită și astfel), al cărei fir narativ curge în arabescuri abstruse, adunate și depănate de o mână visătoare, până a ajunge să-și sărute începutul, să se înghită (asemeni șarpelui Ouroboros). Debutează halucinant, aproape marquezian, creionând contururile unui *oraș* (*Orașul*) în care istoria se frânge pentru a lăsa cale liberă unor noi începuturi: "Ultima întâmplare zgomotoasă, ce străpunsese inima senilizată de prea mult stătut a orașului, fusese o împușcătură: un glonț speriat, ieșind din prima pușcă - abia se inventase pușca - a șerpuit în aer ca un gând îngrozit și i-a făcut pe neașteptate un al treilea ochi unuia dintre bețivii noștri apolitici care ieșise să vadă cum pleacă, târându-se istoviți, dușmanii."

Debutul narațiunii coincide cu sfârșitul unei perioade, inseminarea trebuie făcută pe suprafața fertilă a unui ogor ars, prezentul se hrănește din materia putrefactă a trecutului (a istoriei). Plasarea "acțiunii" într-un asemenea cadru pregătește lectorul pentru reala figură a prozei: începutul e înșelător, e o pistă deliberat greșită pe care suntem trimiș. Ardian Kuciuk se joacă pe cărările pădurii narative (doar aici, pentru că, în rest, nimic nu ține de ludic în această proză), trimițându-ne într-o căutare, pentru ca apoi să ne tragă de mânecă și să ne îndrume în altă direcție. Pista "realismului-fantastic" va dispărea din fața ochilor noștri după ce-și va fi făcut datoria, creând cadrul narativ, în care "prezentul, trecutul și viitorul deveniseră din nou una și aceeași prostie, iar mulți peregrini, turiști și călători, drogați de pacea stranie și de frumusețea într-adevăr copleșitoare a orașului, în timp ce înotau, deși temporar, împreună cu băștinașii, plecau ferm convinși - în pragul paranoiei - că petrecuseră câtva timp pe o bucățică uitată de pământ a raiului". Situația e numită de narator "integralitatea timpului", o integralitate ce a implică dispariția granițelor convenționale, nașterea unei stranii senzații de apatie a istoriei, care facilitează apariția și tolerarea dictaturii. În acest timp "integral" apare al doilea "frame" al povestirii: "S-a nimerit să petrec o noapte fierbinte cu iubita mea Neta (ca pe un covor zburător sau ca pe o insuliță paradisiacă), tocmai într-una din nenumăratele bucățele ale acelui timp integral; o noapte care, în mod surprinzător, deși integralitatea timpului spulberase orice noțiune a numerelor, se repeta fără a-și pierde senzualitatea și senzația - uneori mai prezentă ca mine - nerătitului." În cadrul mai larg al istoriei "integralizate" avem celula senzualității, care va înghiți, cu voracitate onirică, celelalte cercuri în care narațiunea se va angaja.

Înotul solitar în apele lacului duce la arestare (naratorul e suspectat că ar fi vrut să treacă "dincolo") și astfel ajungem în cadrul sufocant al celor populate de figuri fantomatice, ireale, lipsite de trup, posedând însă istorie, coșmar, literatură... Siluetele scriu pe un perete povestea pe care o poți citi doar cu buricele degetelor, un alfabet Braille al nebuniei și al durerii. Și totul se întoarce, repetat, la Neta, ca pentru a realiza o relaxare (dar și tensionare, în același timp) contrapunctică, prin alăturarea sen-

zualității cu moartea, cu neantul istoriei. Acțiunea propriu-zisă (deși acțiunea, așa cum v-ați dat seama deja, nu este decât un pretext) cuprinde o noapte petrecută în acea celulă, printre *elemente și stihii*, însă o noapte cât o viață, o noapte care se deschide pentru a lăsa loc istoriei personale, fanteziei, himerelor care izvorăsc dintr-un "leșin existențial".

E un spațiu al revelației ratate, al maieuticii practicate cu "măști sofiste": "A fost clipa în care m-am simțit pentru prima oară și cu adevărat închis, dezgustător de singur, fără nici o speranță. A fost o străfulgerare care mă trezi mahmur într-o realitate golită de orice revelație, într-o celulă obișnuită, neagră, murdară, unde timpul se scurgea precum viața se scurge dintr-o rană mortală, iar de trecut, trecea viața *mea*."

Recluziunea se sfârșește dimineața și, bineînțeles, această axă a neantului se prelungește prin plecarea Netei, o dispariție "materializată", cum altfel decât scriptural: "Iubirea mea, visez pentru tine o sfântă. Neta".

Romanul lui Ardian Kuciuk lasă în urmă senzația că ai fost trecut trecut, cu forța, de puteri malefice, prin apele unor mlaștini stranii, că ai vizitat în vis carcerele lui Piranesi și te-ai întors deposedat de orice energie vitală. Sau, mai spus, te lasă fără suflare.

Ne întâlnim săptămâna viitoare, cu **Dulcea taină a nebuniei.**

Incizii în prezent

ana dobre

galaxia cărţilor

Puţini scriitori sau artişti excelează prin modestie, deşi, atunci când o fac, modestia e o mască. Fiecare e conştient de propria sa valoare, ba chiar, nu de puţine ori, şi-o amplifică. C. Novac nu mai face din modestie o mască, ci, saturat de disimulări, afirmă, ofensiv, primatul aroganţei ca tutelă şi drapel.

"Acest mănunchi de texte cu aparenţă eterogenă şi cu decalări în timp susceptibile de interpretări desuete, au un factor comun: lipsa cronică de modestie a autorului", avertizează de pe coperta a patra, năstruşnic şi incorigibil, autorul. Ghicim dincolo de cuvinte o autoironie care e întotdeauna apanajul omului inteligent care se ia pe sine subiect şi obiect de investigaţie şi de contemplare. "Cu talent neîndoielnic", autorul vrea să prindă esenţialul din aparent, generalul din particular, şi consideră că locurile sunt cadre aleatorii pentru manifestări necesare ale unei "autorităţi tutelare". Nu modestia (trucată de cele mai multe ori), ci aroganţa "lapidată mârşav din epoca pietrei necioplite" reprezintă "o calitate rarissimă în zilele noastre ipocrite", în măsura în care există curajul, "îndrăzneală ere-tică", de a o afirma, fără prejudecăţi, în public. C. Novac e un iconoclast şi un insurgent: ipocriziei general-acceptate drept convenţie socială, el îi opune sinceritatea conştientă a propriului eu.

Titlul poate fi o parafrază atât la romanul lui M. Blecher, **Întâmplări din irealitatea imediată** sau la cartea de povestiri a lui M. Nedelciu, **Aventuri dintr-o curte interioară**. *Siutghiolul* cumulează valoarea de realitate/irealitate, un topos la care se raportează şi-n care se integrează prin consonanţă şi empatie.

Cele 14 povestiri grupate în trei secţiuni (**Întâmplări pe Siutghiol**, **Rătăciri voluntare**, **Stări de spirit**) au caracterul unor întâmplări rememorate/retrăite din perspectiva unui Hogaş maliţios şi sentimental totodată, care-şi reprimă impulsurile sentimentale printr-o continuă şi infatigabilă ironie. Autocenzura nu-i împiedică însă efuziunile: "Cutez să cred că Siutghiolul a fost inventat (...) pentru a cultiva ideea românizării, pe calea apelor, a oceanului planetar"(p. 8).

Caracterul de scriere autobiografică e susţinut de identitatea narator/personaj ca şi de imperativul autenticităţii şi al substanţialităţii. Luminarea "curţii interioare" se face din interior, perspectiva focalizându-se în punctul maximei subiectivităţi, acolo unde poate fi schimbată şi transformată în obiectivitate generând privirea din interior. Întâmplările narate devin experienţe, dacă nu fundamentale, cel puţin importante pentru devenirea propriei fiinţe, pentru descoperirea identităţii lumii şi a identităţii de sine.

Siutghiolul strânge în jurul său imagini şi personaje subordonate motivului principal - apa. Nu e o geografie în afara istoriei. Simbolismul e depăşit de fixarea într-un timp şi o istorie care prin depărtare în memoria afectivă tinde să se mitizeze.

Din prezentul subiectiv, naratorul se întoarce într-un trecut personalizat - cel al tinereţii sale, ancorat într-o realitate cvasitragică, depăşită prin maliţie şi ironie. Naraţiunea este autoreferenţială. Din el însuşi, naratorul nu poate ieşi. Realitatea e adusă şi intersectată la nivelul său de comprehensiune, de acceptare sau de nonacceptare. Naratorul se ia mereu peste picior, experienţele sunt persiflate, "tout est pris à la legere". Un spirit cu predispoziţii ludice transformă aroganţa în atitudine existenţială. Aceasta nu presupune aerul nesuferit al superiorităţii, ci mimarea ei ironică, putând deveni obiect şi subiect de contemplaţie, dar, mai ales, de persiflare.

O modalitate de realizare a ironiei este intertextualitatea, alta parodierea unor motive, a unor toposuri celebre. Drumul în căutarea unei râvnite bărci-femeie (se numeşte Maria!) e legat de drumul lui Don Quijote, călare pe celebra lui Rocinantă, în căutarea nu mai puţin celebrei Dulcineea del Toboso. Cumpărarea unei bărci echivalează cu o experienţă esenţială. Banalul, insignifiantul e amplificat la dimensiunile esenţialului absolutamente necesar. Disproporţia dintre efortul depus şi miza derizorie naşte situaţia neobişnuită, din care se ridică, soluţie existenţială, hazul de necaz, hazul de sine.

Întâmplările... sunt o serie de experienţe ce au loc într-un spaţiu, Siutghiolul, ce tinde să devină pentru narator o geografie cu semnificaţii transnoţionale. E un loc între ape, o insulă cu o viaţă proprie care focalizează misterioase energii. **Rătăcirile...** sunt călătorii într-un spaţiu circumscris tabieturilor, conotaţiilor personale, dar şi într-un alt spaţiu prin care experienţele fundamentale se multiplică pentru a se subordona unui sens unificator. Naratorul e un "dublu peregrin" care străbate un spaţiu real şi unul virtual, un Ulise aspirând mereu spre o Itacă, echivalând cu un spaţiu protector şi afectiv, securizant, în care fuzionează dimensiunile spaţiale şi temporale ale unui topos afectiv - *acasă*.

1) La république de Kun Bela
(Ioan Ţepelea),
Les Edition Emeraude Inc.
Quebec, Canada

2) Alexandru Mironescu - Centenarul naşterii
(Mărturii despre gânditor şi operă adunate şi publicate de Ileana Mironescu Sandu),
Editura Enciclopedică

3) Amar de primăvară
(Flavia Cosma),
Editura „România liberă"

4) O lume trucată
(Anda Hristu),
Editura Ex Ponto

Tanger, München, Anvers, Livorno sunt puncte de reper ale unei călătorii *în afara* sinelui, a spaţiului cunoscut, puncte care generează întoarcerea, *dorul de acasă*, în ciuda sau în virtutea pitorescului lor, a nostalgiei provenite din exotism şi din dorul de *altceva*, de alte spaţii. E un exotism întors: nu acele spaţii, cu toată poezia lor prin luxurianţă şi îndepărtare, ci *acasă*, la Siutghiol sunt ţinuturile râvnite, dorite printr-un exotism sui-generis. Familiaritatea cu peisajul, cu locul are o poezie aparte, şi aici stă farmecul acestor povestiri - în aroganţa de a spune altceva decât alţii.

C. Novac scrie o proză experimentală. Nu ficţiunea este scopul acestei proze, ci adevărul care îşi aliază liminara sinceritate, luciditatea, demistificarea propriilor iluzii, minciuni. Aerul jucăuş al modului de a nara, de a conduce naraţia ascunde, de fapt, un joc grav prin care are loc vânarea esenţialului ascuns în faldurile aparenţelor. Naratorul devine personajul propriilor tribulaţii, naraţiunea se constituie prin autoreferenţialitate. Jocul permanent dintre obiect şi subiect schimbă perspectiva narativă după cum naratorul se situează în miezul evenimentului sau în afara lui. Lumea pe care o cunoaşte şi pe care o supune investigaţiei sale narative sau pe care nu o cunoaşte şi de care se apropie, de cele mai multe ori cu maliţie şi ironie, i se dezvăluie în imagini concrete cărora li se refuză fascinaţia sau misterul din... aroganţă. Aroganţa presupune acum un aer de superioritate din punctul de vedere al subiectului provenind din timiditate sau din orgoliul de a nu-şi recunoaşte limitele, complexele, minusurile, slăbiciunile.

Arta este reflectare a realităţii într-o personalitate, cu mijloace voliţional-afective. Transfigurând-o, aducând-o aproape sau la nivelul modului său de a o înţelege, de a o gândi, de a o simţi, el, autorul, îi conferă alte dimensiuni, prin care ea, realitatea, se poate îndepărta de sine. Se schimbă. Nea Titi, nostromul, tovarăşul de călătorie pe mările lumii, devenit personaj într-o carte, *se pierde* pe sine. Ficţiunea influenţează, modelează realul. Toposul *acasă* nu e tratat cu gravitate patriotardă, ci cu maliţie, luat în băşcălie, rejetat de comparaţia strivitoare, diferenţiatoare *afară* (civilizaţie, convenţii sociale respectate, accept)/*acasă* (balcanism, mistocăreală, incoerenţa sistemului).

Naratorul scrie pentru a se cunoaşte, pentru a se înţelege pe sine, urmărindu-se în spaţii diferite, expresie a omenescului în precara lui condiţie umană, asaltat de blestematele probleme insolubile. Călătoria, ca experienţă de iniţiere, în *afară* pentru a se regăsi *înăuntru*, îl duce la consemnarea unui paradox: "Viaţa e altceva decât suma integrală a întâmplărilor ce-o compun".

"Impresiile de călătorie" arată un personaj integrat în peisaj, atent, lucid, tentat mereu să *compare* lumea lui, lumea din care vine, cu lumea care i se revelează într-o multitudine de aspecte contradictorii, pitoreşti, cu bizarerii şi tipicuri specifice fiecărei mentalităţi.

Consideraţiile moralo-filosofico-sgubilitice duc la concluzii de genul: "Tot ce e cald, inclusiv viaţa, mai devreme sau mai târziu, pute. *Puţenia e atributul viului* (s.a.)" (p. 182). Sunt şi altele, dar îl considerăm suficient pe acesta...

Viaţa la ţară (**Viaţa la ţară**), deliricizată, e văzută *à la Topârceanu*, cu ironie, dincolo de limitele poetice ale idilismului, fără zorzoanele sămănătoriste ale bucolicului. Realitatea satului românesc postrevoluţionar generează situaţii bizare ce se explică prin absenţa clasei ţărăneşti şi a codului ei de norme şi legi morale. Relaţia cu pământul a devenit o corvoadă, iar pământul muncit fără tragere de inimă. Simbolismele literaturii rurale nu mai pot opera. Ţăranul (sau ce-a mai rămas din el) visează şi vizează altceva.

"Stările de spirit" se reunesc într-un buchet de *nostalgii desuete* la care se adaugă, critica şi autocritica, avatarurile satului românesc, revolte şi gânduri revoluţionare, "ieşiri din contingent", pentru a crea o imagine eterizată a unei stări lucide, neiertătoare care încearcă să surprindă diverse aspecte ale realităţii postrevoluţionare prin incizii în prezent şi prin transgresări într-un trecut capabil să ne justifice mândria şi speranţele.

O necesară revenire

alexandru george

Încă de la începuturile mele publicistice (1972) am pus în modul cel mai deschis problema revizuirilor, o idee nu nouă, nici măcar în comunism, dar care nu fusese cultivată în acest regim cu maximă plăcere, el fiind unul prin excelenţă dogmatic; îşi îngăduia unele schimbări de „poziţii" şi atitudini, dar nu conţinea în sine acest eficient sistem de autoreglare. El crease o atmosferă de adulaţie şi de laude impuse, pe baze nomenklaturiste, de chestiuni tabu, ceea ce convenea de minune unor privilegiaţi interesaţi ca totul să fie imuabil, să se opereze doar retuşuri, fără să-i atingă pe ei, necum să-i doboare de pe socluri.

Mi-am pus atunci acţiunea, pe cât am putut-o duce, sub egida marelui E. Lovinescu, un nume deloc agreat de comuniştii din ce în ce mai „naţionalişti", dar o personalitate cât de cât respectată. Şi am păstrat din acţiunea şi îndemnul său ideea revizuirii propriei mele conştiinţe, cu doar obligaţia de a judeca pe alţii. Şi s-a întâmplat ca nu o dată să constat după un timp că am greşit, că am fost prea sever sau prea entuziast - ca să nu vorbesc de cazul când unele informaţii de istorie literară, dobândite ulterior, mi-au schimbat unele opinii. Fac aceste precizări, pentru că în actualul climat de libertate a expresiei, datoria aceasta se impune încă mai acut şi mă obligă mai ales pe mine la gestul corespunzător.

Mă gândesc la cazul lui C. Stere, scriitor pe care l-am judecat prea sever, eu revenind

opinii

ulterior cu un articol **Cazul Stere** şi care va putea fi găsit în cartea mea în curs de apariţie **Alte reveniri, restituiri, revizuiri**, şi o fac şi acum, pentru că în judecarea literaturii acestui ideolog şi om politic de marcă am fost indus în eroare şi de viziunea defavorabilă pe care a lăsat-o E. Lovinescu însuşi, tenace adversar al orientării politice a scriitorului basarabean, atât în calitate de promotor al poporanismului, cât şi a politicii filogermane din timpul primul Război Mondial. Ca scriitor (considerat de Lovinescu nu romancier, ci memorialist) criticul nu e aşa de sever şi îi analizează „epopeea memorialistică" pe multe pagini, pronunţând verdictele cele mai juste. Dar, aşa cum se întâmplă de foarte multe ori, spusele lui Lovinescu sunt reluate de G. Călinescu în **Istoria...** sa, cu aceleaşi verdicte, doar într-o versiune mai colorată.

(Pentru că ne aflăm la capitolul „revizuirilor", o acţiune căreia de multe ori i s-a răstălmăcit sensul, să nu omitem a observa că G. Călinescu, unul dintre maeştrii genului, în toate sensurile ce se pot da cuvântului, scrisese anterior o cronică ditirambică la adresa romanului lui Stere, pe care, după câţiva ani, îl va judeca aşa de sever. E drept că divinul critic are scuza, dacă scuză e, că nici nu citise seria în întregime, dar cu certitudine a încercat să flateze cercul *Vieţii româneşti* în care intrase din motive de carieră bine ştiute; câţiva ani mai târziu, după obţinerea catedrei de la Iaşi, nemaiavând nevoie de Ralea şi de ceilalţi, şi apropiindu-se de Al. Rosetti şi de Fundaţiile Regale, Călinescu dă altă expresie opiniei sale critice. Asta în limbaj laic, pentru că pentru fanaticii săi susţinători asta ar fi o „glumă estetică" sau, mai pe românește, un inocent giumbuşliuc.)

Cât priveşte pe E. Lovinescu, un personaj de cu totul altă statură morală decât urmaşul său mult mai glorios şi care, poate tocmai din acest motiv nu a fost divinizat niciodată (conform înseşi atitudinii sale de o viaţă, de a nu tranzacţiona cu magistratura criticii, ci de a o sluji în orice împrejurare, chiar împotriva sa însuşi) să notăm că o anume „revizuire" a sa tardivă, care l-ar apropia de Stere şi de grupul „trădătorilor" din categoria acestuia, a avut loc după ultimatumul rusesc din vara anului 1940 (prevăzut de critic cu un an înainte), preludiu al ocupaţiei ţării noastre ceva mai târziu. Revenind asupra intransigenţei sale dovedite cu prilejul Marelui nostru război de întregire, el i-a menţionat pe „bătrânii" junimişti, dar nu şi grupul colaboraţionist ieşean, în frunte cu Stere.

El a rămas în tot cazul un adversar al populismului pro-ţărănizant, dar a trebuit să se resemneze în faţa marilor reforme ce au urmat şi care au neutralizat la noi în ţară ideea socialistă şi activitatea acestui partid. Lovinescu n-a fost un democrat, aşa cum s-a susţinut printr-o interesantă confuzie; a fost un conservator de nuanţă liberală, radical în multe privinţe, nu doar ca P.P. Carp, T. Maiorescu şi ceilalţi junimişti, dar şi ca maeştrii săi francezi, cu Faguet în frunte, dar şi cu Jules Lemaître, cu însuşi Remy de Gourmont şi chiar cu J.-J. Weiss. Oroarea pe care i-a inspirat-o comunismul a fost de primă oră şi eu am încercat s-o pun în valoare în studiile mele lovinesciene, ura rămânându-i până la moarte, ba chiar sporind pe măsură ce vedea armatele ruseşti apropiindu-se de graniţele ţării.

... Încât numai cu o mare surprindere am putut citi recent într-un articol al domnului Ciprian Şiulea, **Retori, simulacre, impostori - Cultură şi ideologii în România** (2003, p. 101), că Lovinescu era, în fond, un anti-maiorescian care „vede în bolşevism «un principiu de viitor, dacă nu chiar de progres», «o idee anticipată, o formulă de viaţă pe care milioane de oameni o cred formula societăţilor viitoare», formulă care «îşi găseşte justificarea în epoca de tranziţie pe care, din pricina rezistenţei întâmpinate, o impune orice revoluţie socială; principiile Revoluţiei franceze îşi au originea într-un egal regim de teroare», în timp ce fascismul"... Fraza este extrasă din **Istoria civilizaţiei române moderne** (pe care, în treacăt fie spus, domnul Şiulea o numeşte... civilizaţiei române *burgheze*, p. 73) şi ea a slujit drept colac de salvare în cazul „recuperării" autorului ei şi încadrării lui printre democraţii radicali ai vremii. Întrucât este vorba de o interpretare falsă, care nu ţine seama de momentul acestei afirmaţii şi de o anume schimbare a ideilor lovinesciene (fapt care se întâmplă şi în cazul revizuirilor de atitudine maioresciene, dictate de împrejurări mult mai numeroase decât s-ar crede) îmi iau permisiunea de a reveni eu însumi.

Afirmaţia, literalmente corect reprodusă, a fost aşternută pe hârtie în 1923-1924, într-o carte menită să răspundă explicaţiei marxiste a lui Şt. Zeletin, care propunea determinismul economic la baza reformismului mai lent sau mai abrupt în istoria românească recentă. Ca şi Maiorescu, susţinătorul ideii că în România lupta politică n-a fost una a intereselor economice, de clasă, de grupări etnice, profesionale sau regionale, ci una de principii, urmaşul său foarte eretic considera că acţiunile revoluţionare anticipă (uneori cu mult) realităţile economice şi gradul de dezvoltare al conştiinţei sociale, România fiind exemplul clasic în această privinţă. Ca şi Rusia, vecina noastră aşa de primejdioasă în politica ei externă şi atât de neagreată în formula lăuntrică de existenţă a statului de curând creat. Cu toată rezerva lui, chiar repulsia, faţă de violenţă, istoriograful era obligat să constate un fapt: că în Rusia bolşevismul izbândise prin eforturi, prin virtuţile proprii, care-i confereau legitimitate. El se dovedise, cel puţin pe moment, o variantă mai fericită de conducere a imensului şi înapoiatului stat rus, decât o făcuse ţarismul, în mare măsură artificial instalat la conducerea ţării. La vecinii noştri nu acţionaseră trupele de ocupaţie străină: regimul anterior se prăbuşise datorită propriilor sale vicii şi erori, după o lungă (de ani de zile) confruntare cu oponenţii săi din interior. Situaţia îi amintea istoriografului cea a Revoluţiei franceze, unde „impunerea" s-a făcut după convulsii şi chiar războaie civile de durată. Iar „ideologii" au avut câştig de cauză prin violenţă, apoi printr-o oarecare acceptare. (Nu mai e nevoie să spunem că şi în cuprinsul veacului de la 1848 încoace experienţa ţării noastre a întărit această interpretare „non-materialistă".)

Asemănarea cu evenimentele din Franţa se confirma cu ceea ce părea de atunci tânăra republică rusă: după o perioadă de conflicte sângeroase, de distrugeri, de reforme radicale şi urmărire implacabilă a duşmanilor, lucrurile păreau a se linişti; dacă nu intervenise un Thermidor, se proiecta NEP-ul, agricultura, dominată de posesiune ţărănească a pământului, revenea la normal, viaţa culturală era stăpânită de o efervescenţă indiscutabilă. E. Lovinescu păstra amintirea ororilor, dar era dispus să le treacă cu vederea în perspectiva unor „progrese" viitoare, care se întrevedeau. În sfârşit, nu trebuie uitat faptul că, dacă **Istoria** sa este o lucrare capitală pentru explicaţia trecutului cultural românesc şi a procesului civilizării noastre moderne, ea completează **Istoria** aceluiaşi *literară*, fără a avea dezvoltări în următoarele două decenii ale activităţii publicistice dusă de autorul ei; prin tot ce a făcut, el s-a dovedit cu totul altceva decât admiratorul bolşevismului sau al ideologiilor conexe, dar nici al bolşevismului de dreapta, care va câştiga multe aderenţe în ţara noastră sub forma Legiunii Arhanghelului Mihail.

Indiferent de alte interpretări (pe care eu cel puţin nu le pot întrezări) a face din omul care a murit în clipele tragice ale verii lui 1943, când invazia rusească devenise iminentă şi el declara că dacă ruşii trec Nistrul, se sinucide, un intelectual cu oarecari simpatii faţă de comunism, este o eroare gravă, cum în cartea domnului Ciprian Şiulea se găsesc prea multe.

Alexandra crede eu cred

Cel mai mult Dumnezeu iubeşte animalele
crede Alexandra pentru că sunt blânde şi
frumoase şi nu fac rău la nimeni mulţi
oameni îşi iau câte un animal acasă să
le ţină de urât la bătrâneţe şi din
cauza asta nici Mişu motanul nostru nu
a păţit nimic când a căzut de la etajul unu
doar l-am găsit puţin murdar şi speriat
sub scară cel mai mult Dumnezeu iubeşte
animalele crede Alexandra eu cred că
cel mai mult Dumnezeu iubeşte câinii
atât de multe oase le-a lăsat în pământ

valentin dolfi

O beţie neagră

În cartierul cu blocuri murdare în cartierul
cu oameni singuri care se-mbată singuri
după ce ies din tura de noapte în faţa
televizorului am băut şi eu aceeaşi băutură
ieftină cumpărată de la buticul din colţ în
cartierul unde mi-a trecut tinereţea unde
cu mulţi ani înainte am terminat liceul şi
mi-am făcut planuri să ajung în America am
fost şi eu unul dintre ei din cartierul cu
blocuri murdare din cartierul cu oameni
singuri care se-mbată singuri şi eu m-am
întors acasă fără vlagă de aprcă toată viaţa
ieşise din mine după o beţie neagră mi-a
fost rău a doua zi am vomitat ţinându-mă
strâns de marginile veceului ca o femeie
în chinurile naşterii am avortat poemul

Până la cer

Atât de mulţi au murit în ultimul timp
că mă întreb unde se vor duce toţi şi
cine va fi cu ei până la urmă cu mine nu
e nimeni eu singură îmi aştept sfârşitul
şi cel mai bine ar fi să mă găsească în
faţa aragazului când îi fac de mâncare
motanului meu Chester care e mai bătrân
şi mai bolnav decât mine fără el aş fi
pierdută în casa asta mare şi Karen care
vine atât de rar să mă vadă şi nu ştie
altceva decât să-mi ceară bani şi să se
plângă şi tu care nu mai termini odată
de tuns grădina aia zice doamna Fisher
nervoasă fumează în faţa aragazului
îi face de mâncare lui Chester şi
fumul ţigării urcă liber până la cer

Cu ochii închişi

Cu ochii închişi pe patul de spital bunica
geme întruna are toată partea stângă paralizată
nu mai cunoaşte pe nimeni şi vorbeşte greu
cu jumătate de gură mult timp a trecut până a
venit Salvarea şi doctorul a zis să nu o mai
internăm dar nouă ne-a fost milă de ea şi am
urcat-o cu targa pe scări la spitalul vechi
într-o cameră albă unde era curat unde mirosea
tare a spirt şi a medicamente şi tata a zis
să nu mai plâng că bunica va pleca într-o
lume mai bună unde nu o mai doare nimic
unde demult o aşteaptă bunicul să vină
pe patul de spital cu ochii închişi
bunica geme şi geme întruna cu mintea
mea de copil eu cred că moartea îi place

Iubită moartă jucărie stricată

Iubită moartă jucărie stricată aici
s-a sfârşit visul tău de fată lângă
sicriul tău din lemn de brad m-am rugat
la Dumnezeu mereu m-am rugat la Dumnezeu
să înviezi ca Lazăr după trei zile
şi n-ai înviat ţi-am privit chipul distrus
ţi-am privit corpul deformat şi-am plâns
mereu şi m-am rugat să te ridici din
sicriu crezând naiv că o fărâmă de viaţă
a mai rămas în tine şi nu te-ai ridicat
Dumnezeul meu Dumnezeu meu nu m-a
ascultat şi-am rămas singur în biserică
lângă sicriul tău din lemn de brad
aici s-a sfârşit visul tău de fată
iubită moartă jucărie stricată

Pasiunea pentru Cioran

mariana criș

Actrița Genoveva Preda era cunoscută până mai ieri ca o mare interpretă a multor personaje din spectacolele pentru copii. Neuitate rămân **Gavroche** sau **Motanul încălțat**, unde ea a interpretat rolul principal. A lucrat în cadrul Centrului Dramatic pentru Copii și Tineret, unde s-a impus ca o actriță de marcă al acestui gen spectacologic. Dar, începând cu 1996, ea a părăsit Teatrul Excelsior, condus de maestrul Ion Lucian, pentru a gândi și interpreta un alt gen de spectacole, cu care a avut mare succes în Franța. Este vorba de o suită de spectacole, gen recital, inspirate din legendele și basmele românești. Așa s-au născut spectacolele **Trois legendes roumaines, L'Arbre d'Or, Miorița, Maître Manole, Sa majeste Desiré** și **Le prince Desiré**, inspirate din baladele **Miorița** și **Meșterul Manole** și din basmele lui Petre Ispirescu, pe care le-a prezentat în toată Franța, de la Nord la Sud și de la Est la Vest, în fața multor oameni de cultură, studenți, copii și adolescenți. În 1999, sfătuită fiind de profesoara Irina Mavrodin, s-a hotărât să gândească și să joace un spectacol inspirat din opera lui Emil Cioran. Sarcină destul de grea, mai ales că scrierile autorului **Ispitei de a exista** nu prea aveau nimic în comun cu teatrul. Totuși, Genoveva Preda a vrut să ne facă să înțelegem că textele cioraniene pot comporta și o astfel de lectură. "Ce m-a atras la textele lui Cioran a fost unicitatea lor și apoi umorul debordant care se degajă din ele. Cioran a avut curajul și luciditatea de a arăta realitatea așa cum este ea. Am simțit că dincolo de umbra tristeții pe care o resimți la prima lectură a textelor, se ascunde un autor care se amuză de deruta noastră. Dincolo de tristețe, există o lumină, o vitalitate, care se ascund în cuvintele dulci-amare ale durerii și contradicțiilor" - spune Genoveva Preda, când o întrebi ce a determinat-o să găsească un astfel de spectacol. Sigur, scenariul acestui spectacol, gândit în limba franceză, a fost văzut de profesoara Irina Mavrodin, cea care a tradus câteva cărți din opera cioraniană. Astel s-a născut **Cioran - l'homme à fragments,** spectacol care acum are, deja, o tradiție. El a fost prezentat de nenumărate ori în Franța, unde actrița întreprinde anual două lungi turnee, chiar și la Centrul Cultural Român de la Paris (2001), când s-au împlinit 90 de ani de la nașterea autorului **Tratatului de descompunere,** precum și în diverse universități, școli, licee. În România, spectacolul a fost prezentat la edițiile Colocviului Internațional Cioran de la Sibiu (2002-2003), la Universitatea de Nord din Baia Mare, la Liceul Francez „Anna de Noailles" din București și, în această vară, la Salonul Cultural al UNITER-ului, organizat de regizoarea Soroana Coroamă Stanca. Prezentat în limba franceză, spectacolul este o poartă de înțelegere a operei și condiției lui Cioran, veșnicul exilat din cultura și limba în care s-a născut. Inspirat mai ales din **Caietele**, dar și din interviurile (nu multe la număr) și pasajele din cărțile lui Cioran publicate la Paris, scenariul aduce în atenție mai ales condiția scriitorului contemporan propulsat într-o cultură pe care veșnic s-a simțit dator să o cucerească. O infuzie de seninătate, umor și dinamism aduce interpretarea pe care Genoveva Preda o dă acestor fragmnente de text. **Cioran - l'homme à fragments** este un spectacol care îl renaște pe Cioran în fața spectatorului. Subtilitatea cu care actrița a reușit să găsească fragmentele de text este uluitoare. Frazat foarte bine, monologul de o oră rostit de actriță te face să crezi că-l ai în față pe însuși Cioran. A reușit foarte bine să-i dea acel umor, pe care autorul **Demiurgului cel rău** îl avea, însă este un umor construit mai mult de text, decât de gest. Interpretarea Genovevei Preda potențează textul și capotează atenția într-un spațiu de joc gol, asemeni celui gândit de Peter Brook, gesturile și vocea actriței îl umplu de viață. Registrele - joacă, melancolie, râs, poezie, filosofie - sunt foarte bine calculate. Este o „joacă" cu viața și moartea, cu melancolia și umorul, cu muzica și neantul. Este un spectacol care îți rămâne în memorie. Și, din acest motiv, nu m-a mirat când personalități i-au scris sau i-au spus, după spectacol, cuvinte de laudă. Aș aminti în acest sens, gândurile Sandei Stolojan (traducătoarea în franceză a operei lui Cioran, scrisă în România), care i-a trimis o misivă, prin care îi scria: „L-am ascultat cu foarte multă plăcere pe Cioran, care ne vorbea grație talentului unei mari actrițe. Era el, vivant, revenit printre noi, când vesel, când trist, însă reușind să dea frâu liber umorului. Cioran reînvia cu îndoielile sale, cu gândurile sale, cu umorul său. Genoveva Preda a compus un monolog ajutată de citate găsite cu subtilitate în opera lui Cioran. Punerea în scenă, de o mare mobilitate, contribuie la fixarea atenției asupra cuvintelor rostite. Arta de a interpreta face ca să redescoperim calitatea textelor. Am plecat de la spectacolul Genovevei Preda tulburată de ecoul cuvintelor lui Cioran". Sau profesoara Clotilde Martire, prezentă și anul acesta la Colocviul Cioran de la Sibiu, de la Universitatea Montecatini din Italia, care i-a spus, după spectacol, că „a fost foarte impresionată de marea forță interpretativă, de talentul și profunda cunoaștere a operei lui Cioran". Și profesorul Ger Groot, de la Universitatea „Erasme" din Rotterdam, prezent și el la câteva ediții ale colocviului de la Sibiu, a fost încântat de spectacol. „Doamna Preda a dat o admirabilă și impresionantă interpretare textelor lui Cioran, propunându-ne o figură veselă, un amant al vieții. Domnia sa a reușit să pună în evidență șarmul și vigoarea acestui gânditor pe care îl cunoaștem. Prin vocea sa a reușit să evidențieze personalitatea acestui mare gânditor al secolului XX". Văzând-o atât la Liceul Francez „Anna Noailles", cât și la Sibiu sau la Paris, profesorul Sorin Vieru i-a spus: „Prin recitalul dumneavoastră, încântător și magistral condus, ne-ați propus o lectură revigorantă a textelor ultimului mare moralist francez. Prin colecția textelor și interpretare, gândirea lui Cioran iese din zona comentariului obișnuit, pentru a intra într-o zonă a scepticismului prudent, tonic și jovial. Cioran este viu în spectacolul dumneavoastră". Totodată, actrița a primit la casa ei din București sute de scrisori trimise de adolescenți sau studenți din Franța, dar și din România. Aproape toți îi

stop cadru

scriu că au fost impresionați de spectacolul ei și au reușit să-l înțeleagă mai bine pe autorul **Căderii în timp**. Emoționante sunt gândurile unor studenți ai anului III de la Facultatea de Limba franceză a Universității de Nord din Baia Mare. Astfel, Raluca Cârțiu îi scrie că „dacă așa avea posibilitatea, aș privi acest spectacol de 10 ori". Sau Timea Pop, care îi scrie că „după acest minunat spectacol m-am hotărît să-l citesc pe Cioran".

Toate aceste argumente o îndreptățesc pe Genoveva Preda să plece din nou în această toamnă într-un turneu în Franța. Va fi începând cu 1 noiembrie și până în 7 decembrie în sud-estul Franței, unde va cutreiera școlile și universitățile pentru a-și prezenta spectacolul.

Cioran - L'homme à fragmente a făcut din actrița Genoveva Preda o interpretă teatrală de foarte bună calitate a operei celui mai mare moralist al ultimei jumătăți de secol XX.

Genoveva Preda

Liceeni francezi aplaudând-o pe actriță

Carte din Canada

viorel dianu

cerneală proaspătă

A trecut anul, aproape, de când a plecat Bogdan în Canada. Parcă în urmă cu un veac l-au îmbrăţişat şi l-au sărutat la aeroport părinţii cu fratele, şoptindu-i la ureche un cuvânt de îmbărbătare, sau urându-i cu voce tare: Să-ţi dea Dumnezeu sănătate!, Să ai parte de tot norocul din lume!, Să ajungi om mare!... Şi să nu ne uiţi: să ne scrii, să ne scrii... Eh, treaba asta, cu scrisul, tocmai ea, a fost lăsată rău pe tânjeală. S-au scurs şapte luni, suntem în iunie, de când Pietrenii nu mai au primit nici o slovă de la Bogdan. Singura scrisoare de la el, e drept că foarte lungă, a fost cea de la sfârşitul lui noiembrie, de anul trecut.

- George, de ce n-o fi vrând Bogdan să ne scrie deloc, deloc?

Bărbatul, care-şi înăbuşea neostoit şi sângerând mâhnirea în sine, simţi un imbold irepresibil să se descătuşeze, să-şi lase tristeţea să răbufnească în hohote şi, eliberat, să se reîncarce cu snagă proaspătă. Deznădejdea soţiei era şi a lui, la fel şi nedumerirea, dar fiindcă el nu şi le da pe faţă ea l-o fi socotind puternic şi atotştiutor.

- A ucis în noi toată dragostea care o aveam pentru el.

Aproape că îi venea să recunoască şi să strige: Aşa e, Bogdan ne-a spulberat toată dragostea. Dar într-aceeaşi clipă se speria de enormitatea gândului şi retracta: Nu se poate, nu se poate, dragostea părinţilor pentru copii nu piere. Nici Olimpia nu crede ce spune, sau nu ştie ce spune.

- În ce-l priveşte, sunt asigurată că nu mai ţine la noi nici pic, dar de ce a fost nevoie să omoare şi iubirea noastră pentru el? Că a omorît-o de tot, de tot... Nu a mai rămas din ea nici strelice.

Nu crede ce spune, nu ştie. Sau nu-i va da cu nici un chip dreptate.

- Asta a reuşit Bogdan: să ne ucidă dragostea.

- Te înşeli! hotărî el într-un sfârşit să-i întrerupă litania. Căci dacă ar fi cum zici, nu ne-am mai gândi la el, nu i-am mai duce dorul. Dar cât timp ne e dor, înseamnă că-l iubim.

Nu e lesne să amăgeşti pe cineva când nu-ţi faci tu însuţi iluzii. Nu e lesne nici să te laşi amăgit, când ţi-ai pierdut iluziile. George cu Olimpia se susţinură cu bunăvoinţă în tandreţea unuia faţă de celălalt şi se simţiră mai alinaţi. Totuşi, întrebarea dinainte persista neelucidată: de ce nu le scria Bogdan deloc, de ce? Un prag inacceptabil. Pentru că un fiu nu are dreptul să-şi sancţioneze părinţii cu tăcerea. Dincolo de acest prag, mama nu răzbătea decât cu presentimentul dezastrului.

- A murit, sau ce?

- Olimpie! o chemă bărbatul la raţiune.

- Sau ce?, întreb.

- Sau o mie şi unu de alte motive...

- Care? Spune-l tu pe ăla, unu!

- Trebuie să-i găsim şi lui scuze, să ne închipuim că le va fi având. Nu mă pune să le inventez.

Olimpia înţelese că îi ia apărarea fiului, cum i-o lua întotdeauna, şi reveni mai conciliantă:

- Cât a trecut de la scrisoarea lui? Ştii când ne-a scris, exact?

- Exact, ne-a scris pe şapte noiembrie, dar scrisoarea ne-a sosit pe douăşnouă. A făcut trei săptămâni pe drum. Au trecut deci peste şapte luni de când ne-a scris-o, iar de la primire şase luni jumate.

- Enorm, enorm! se înfioră Olimpia.

Aşa li se păruse şi când au aşteptat prima scrisoare, şi de pătimit, au pătimit chiar mai greu. La aeroport, Olimpia îşi implorase fiul: Să ne scrii, Bogdan, se ne scrii! Dar avusese el urechi să audă şi cuget să se pătrundă? Despărţirea fusese atât de învălmăşită şi de confuză, că lăsa slabe speranţe. S-au întors acasă răvăşiţi şi s-au chitit pe aşteptare. Cu scrisoarea însă, mai va. A trecut septembrie, a trecut octombrie, venise şi noiembrie, iar flăcăul nu-şi făcea milă nici în ruptul capului să-i blagoslovească. De Soborul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil au sfinţit icoana cu chipurile acestora şi au dăruit-o bisericii care le purta hramul, însoţită de rugi. Sfinţii Arhangheli i-au auzit. La sfârşitul lui noiembrie au primit veste. Se scurseseră trei luni de la plecarea lui Bogdan.

Acum trecuseră de două ori pe atâtea şi ceva peste. Enorm, enorm! îi răsunau lui George în timpane, ca un ecou, cuvintele Olimpiei. Bogdan îi uitase? Imposibil. Pentru că, şi de-ar fi dorit-o, nu i-o făgăduiseră ei. După acea primă epistolă, tardivă, totuşi îmbucurătoare şi optimistă, ei îi răspunseseră entuziasmaţi, lăsându-i răgazul cuvenit să le trimită scrisoarea următoare. Speraseră s-o aibă de Crăciun, s-o aşeze în brad, ca pe trofeul cel mai scump. Nu venise. După sărbători îi scriseseră tot ei, mai răbdând o lună şi jumătate de aşteptare, care se dovedise de asemenea iluzorie. Ce le rămânea de făcut? Să-i scrie din nou, altceva, ce?, şi să-l mai păsuiască şase săptămâni.

După cele trei scrisori expediate în van spre Canada, Olimpia şi George înţeleseseră că se îngroaşă gluma şi hotărîseră să-i dea lui Bogdan un ultimatum, să-i trimită un fax. *Bogdan, de cinci luni nu mai avem nici o ştire de la tine. Suntem foarte îngrijoraţi. Ţi-am scris mai multe scrisori la care n-ai răspuns. Te rugăm să ne trimiţi urgent o telegramă ori să ne telefonezi. Aşteptăm câteva zile, după care ne vom interesa de tine la facultate, apoi la ambasadă. Părinţii.*

În ciuda tonului ritos din fax, Bogdan nu se grăbise să le răspundă. Între timp, se operase Olimpia. Ei stătuseră în cumpănă dacă să-i transmită şi fiului informaţia. Mai bine nu. Se putea deduce că încearcă să-l înduioşeze cu suferinţele lor. Dacă ar fi purtat o corespondenţă normală, sigur, ar fi fost normal să-şi împărtăşească şi păsurile, or inimile lor se dezbinaseră.

- Tu refuzi să inventezi un motiv care îl împiedică pe Bogdan să ne scrie, reluă Olimpia dialogul, dar vrei să ţi-l numesc eu pe cel adevărat?

- Numeşte-l.

- Puica.

George nu protestă îndată. Luase şi el în calcul posibilitatea şi o eliminase ca neverosimilă. Se punea pe sine într-o postură similară, că Olimpia i-ar fi interzis, oarecând, să le mai scrie alor lui. Cum l-ar fi oprit şi în fapt? Nicicum. Ar fi lăsat-o pe ea cu interdicţia, iar el ar fi procedat după cuviinţă. Olimpia o fi crezând însă că există femei capabile să aneantizeze voinţa bărbătească, şi o situaţie specifică ar fi aceea dintre Puica, pe care ei n-o vruseseră, şi Bogdan.

- Nu mi se pare cu putinţă. I-a pecetluit ea mâinile?

- Mâinile nu, dar minţile întru totul.

- Greu de acceptat.

- Atunci, cum îţi explici că, până să ajungă ea în Canada, Bogdan ne-a scris? O singură dată, însă foarte pe larg şi chiar afectuos. Iar după ce a pus ea piciorul acolo, nu ne-a mai aşternut pe hârtie nici un cuvânt. Cum îţi explici?

- Ţi-am spus, pot fi o sumedenie de explicaţii.

- Şi din această sumedenie, nu găseşti una plauzibilă, din punctul tău de vedere?

- Ba da, o găsesc, însă mi-e teamă s-o comentez.

- Te gândeşti la ceva grav...

- Şi eu fac legătura cu fata aia, dar împing faptele pe alt făgaş.

- Unul nenorocit... Nu te oblig să detaliezi.

Nu-l obliga, însă fremăta de nerăbdare să-l asculte.

- Câtă vreme ea a rămas în ţară, lui Bogdan i-a mers bine la Ottawa. Nu din prima zi, care trebuie că a fost grea, ci din următoarele. Din zi în zi mai bine, săptămână după săptămână. Până a atins momentul de graţie, când ni s-a destăinuit. Încă vreo lună a fost fericit. Apoi a ajuns ea acolo şi, cu influenţa nefastă pe care nu exclud că o are asupră-i, i-a întors rostul şi l-a dat îndărăt.

- Bănuieşti şi ce i s-a întâmplat?

- Bănuiesc.

- Lasă...

- Pe cât e de mândru Bogdan, nu i-a mai venit la îndemână să-şi descarce sufletul faţă de noi.

- Unde o să-l ducă atâta mândrie?

- Să-i apreciem totuşi delicateţea. Ne-a încunoştinţat cu lucrurile frumoase, când au fost, ca să ne bucure şi ni le ascunde pe

cele urâte, dacă sunt, ca să ne menajeze. Deci tace nu din pricină că îl cenzurează ea, e şi asta, ci fiindcă nu-l îmboldeşte pe el inima să vorbească.

Soneria de la intrare, cu clinchetele ei poruncitoare, le tăie apetitul de filozofare. Olimpia se duse, străpunsă, să vadă cine e.

- George! se pomeni cărbatul cu ea strigând.

El se sperie de bună seamă. Veni în prag. Olimpia ţinea în mână, înălţându-l ca pe o flamură, un plic dreptunghiular, muştar, de format mijlociu.

- A sosit carte de la Bogdan?

- A sosit.

Toropiţi de emoţie, se retraseră în sufragerie. George luă cuţitaşul de pe masă şi reteză la un capăt plicul. Extrase dinăuntru o coală de caiet studenţesc, îndoită pe jumătate şi acoperită pe ambele feţe cu scrisul lui Bogdan. Aşezându-se unul lângă altul, începură să citească.

Dragi părinţi,

În primul rând vă rog să mă iertaţi că nu v-am mai scris de atâta amar de vreme. Multe s-au întâmplat între timp şi n-am avut starea sufletească prielnică pentru corespondenţă. Spre sfârşitul lui decembrie trecut a ajuns aici Puica. Am trăit clipe de intensă fericire sărbătorind laolaltă Revelionul. Ne-am gândit şi la voi, aşa cum de altfel eu mă gândesc întotdeauna.

Faxul vostru mi-a parvenit într-un moment foarte dificil. Întrucât nu m-am prezentat la examenele din iarnă, pe 27 aprilie mi-au tăiat bursa de la facultate şi a trebuit să abandonez programul de studiu, fiind somat totodată să părăsesc ţara. Rămânând însă fără nici un dolar, nu puteam să ne cumpărăm bilete de avion. După zbateri îndelungi şi umilitoare, am obţinut până la urmă drept de muncă - statutul meu de doctorand şi asistent universitar îmi refuza alte activităţi -, prin bunăvoinţa şi cu sprijinul unor oameni cumsecade ai comunităţii româneşti din Ottawa. Apoi, eu cu Puica ne-am găsit ceva de lucru, un job, aşa încât să agonisim dolarii necesari pentru a ne reîntoarce în ţară.

Dreptul nostru de muncă expiră pe 30 august, dar vom încerca să prelungim şederea aici cât se poate. Planul meu este să mă înscriu de la 1 septembrie la altă facultate şi să-mi reiau programul de studiu. Dacă nu voi reuşi, vom munci mai departe, măcar să strângem bani să ne cumpărăm un apartament în Bucureşti. Lipsa unei locuinţe şi sărăcia crâncenă din România sunt principalele cauze pentru care nu ne trage deloc inima să revenim.

În curând vom declanşa deci procedura de rămânere definitivă în Canada. Nu avem absolut nici un motiv să ne întoarcem de unde am plecat. Îl rog pe tata să-mi scoată de la Poliţie cazierul, un act indispensabil în asemenea demers, şi să mi-l trimită urgent.

Altminteri suntem sănătoşi, câştigăm suficient, stăpânim limba, ne înţelegem cu localnicii şi ne-am făcut destui prieteni.

Cu dragoste,
Bogdan and family

Pietrenii îşi dezlipiră umerii - asudaseră concentrându-se încovoiaţi asupra scrisorii -, îşi îndreptară spinările şi se rezemară de canapea. Deoarece canapeaua avea spetează înaltă, îşi sprijiniră şi capetele într-însa, vârtos. Cu picioarele întinse, petrecute la glezne, cu corpurile relaxate, îşi lăsară sfârşeala să se scurgă din ei, să le-o sugă pământul. O simţeau cum îi slobozeşte ca o apă, cum se împuţinează din oasele şi carnea lor până dispare şi, măcar că nu se complinea prin valgă, le părea bună uşurarea asta, le părea îndestulătoare. Scrisoarea, căzută într-o dungă, se odihnea şi ea cuminte, la mijloc. Cei doi nu-i purtau defel pică. O doriseră atât de tare. Venise. Jinduiseră atât de mult veşti. Le aflaseră. Înţeleseseră totul cum trebuie? Înţeleseseră, dar s-ar lămuri desigur şi mai abitir dacă... Scrisoarea le stă la dispoziţie, docilă. În două minute... Ce sunt două minute? Olimpia o ridică de lângă coapsa ei şi se apucă s-o mai citească o dată, singură. O străbătu atentă, de la cap la cap. După ce o termină, îl îmbie şi pe George s-o recitească.

- Mai târziu. Ai descoperit vreun cuvânt schimbat?

- Nu.

- Ţi-a deslusit alt înţeles?

- Acelaşi: băiatul nostru a eşuat.

- Mda, confirmă el stăpânit. E un eşec pe măsura visului.

- Iată, ar fi fost de preferat să nu ne scrie, dar să-i meargă bine.

- Ar fi fost. Ne-am fi resemnat până la urmă cu tăcerea lui, închipuindu-ne în schimb că s-a realizat.

- Dacă nu se ducea fata aia acolo...

- Cine s-o oprească?

- Ambiţia ei a fost totdeauna să se căpătuiască. Întâi s-a făcut luntre şi punte să-l ia pe Bogdan de bărbat, apoi a profitat de doctoratul lui ca să colinde străinătăţurile. Acum i-a tresărit să devină canadiancă. Poate îi iese. Dacă nu, tot ca să nu piardă, l-a sustras pe Bogdan de la cercetare, ce e aia?, şi l-a pus cu ochii pe foc să strângă bani pentru apartament. În definitiv, nici Bucureştiul nu e de lepădat, nu-i aşa? Vasăzică, ei îi suflă vântul în pânze, iar lui, cum şi-a luat un pic de avânt, i s-au frânt aripile.

George îşi înghiţi nodul, rănit de o ciudă necurmată, însă Olimpia dezvăluise adevărul gol-golut.

- Peste tot necazul, care ne-a izbit în moalele capului, adie şi o boare mângâietoare. Pentru prima oară de la însurătoare, când a rupt-o cu ai lui, Bogdan arăta semne de îmbunare. Îşi cere iertare că a întârziat atâta amar de vreme cu scrisoarea şi mărturiseşte că se gândeşte la noi.

- Scopul principal pentru care ne scrie este că are nevoie de cazier, n-ai înţeles?

- Ba am înţeles.

George se sculă şi trecu la birou, luând scrisoarea cu sine. Masa era pregătită de scris cu tot dichisul. Reciti epistola lui Bogdan, încet, să-i absoarbă ultimele subînţelesuri şi îşi aduse dinainte foaie să aştearnă răspunsul.

Bogdan,

Abia ţi-am primit scrisoarea şi îţi răspundem iute, fiindcă dorim să ajungă la tine cât mai repede gândurile noastre. De dimineaţă am avut o presimţire, mama a visat astă-noapte tren, care înseamnă veste, iar tata i-a zis: Vine carte din Canada, de la Bogdan. Şi aşa a fost. N-a trecut ceasul şi ne-am pomenit cu poştaşul la uşă, aducându-ne plicul. Ţi-am citit scrisoarea pe nerăsuflate şi ţi-am recitit-o. Ne povesteşti şi bune, şi rele. Cele rele ţin deja de trecut. Acum vezi-ţi de viitor.

cerneală proaspătă

Noi ne gândim fără încetare la tine. Ne-am gândit şi am vorbim în toată această dimineaţă, în toate zilele şi lunile din urmă şi în tot anul de când ai plecat. Îţi ducem grija, pentru că ştim că e greu prin străinime, dar avem şi nădejde că vei reuşi să-ţi urmezi calea. Dacă nu vrei să renunţi la visul cu doctoratul, şi sfatul părinţilor tăi e să nu renunţi, încearcă din nou. Suntem siguri că vei aborda cu alt aplomb lucrurile. Dacă va fi să te întorci în ţară, e iarăşi bine. E bine, dragul nostru. Aici ne vom uni toţi forţele şi izbutim noi să împlinim neajunsurile, cum am izbutit şi până acum.

În ce priveşte cazierul, chiar astăzi se duce tata la Poliţie să depună cerere, iar în zilele următoare îl vei primi. Apoi aşteaptă-te la o scrisoare mai lungă de la noi, când îţi vom povesti multe şi mărunte. Transmite-i salutări soţiei tale din partea noastră. Dacă vă întoarceţi, noi vă aşteptăm cu drag, dacă vreţi să rămâneţi acolo, noi ne vom ruga pentru voi să vă meargă bine, în special mama, care se roagă câte o oră pe fiecare zi.

Cu dor,
Părinţii

- E bine? întrebă George după ce sfârşi să-i citească Olimpiei.

- Este, încuviinţă ea.

- Ar mai fi de completat ceva?

- Nu. Când îi vom trimite actul, sau în scrisoarea cealaltă, îl vom ruga să ne răspundă şi el. La trei scrisori de-ale noastre, să ne învrednicească şi el măcar cu una.

petru comarnescu:

Individualismul artiștilor cere exclusivism, laude rare și mari, ca pentru câțiva „aleși“

Reproducem un fragment din *JURNALUL* lui Petru Comarnescu ținut de autor din 1931 și până la moartea sa. Părțile din acest jurnal care au putut fi regăsite vor apărea în curând sub titlul *File de jurnal*, în trei volume însumând peste 1000 de pagini la Editura NOUL ORFEU. Aceeași editură pregătește pentru 2004 publicarea *MEMORIILOR* lui Petru Comarnescu, scrise de el după anul 1962, un manuscris de mari dimensiuni. În cele ce urmează veți putea citi un fragment semnificativ pentru conținutul și stilul jurnalului.

ANUL 1961

Duminică 1 ianuarie

Sosit pe la 6,30 de la revelionul petrecut la soții Ioana și Gh. Petrescu, ea scriitoare, el profesor la Politehnică, unde m-am distrat oarecum. Maria Botta era strălucitoare, a dansat, a pus plăci (microsillon). Au mai fost Vlaicu Bârna și soția, Vinea, Costin, soții Ghelerther (ea din Iași, foarte bine), soții Rogoz. Întâi am stat la masă acasă, ca să ciocnesc un pahar de vin cu mătușă-mea și Viorica, pe la unu am ajuns la casa familiei ing. Ghe. Petrescu. El, profesor la Politehnică, ea scriitoare cam obscură, dar tenace a publicat pe vremuri un roman *Ioana*, pe care nici până azi nu l-am citit, iar mai de curând ceva în colecția de nuvele științifico-fantastice și scrie ceva romanțat, iar soacra ei, Lucreția Petrescu, a avut mai multe piese jucate la Național, una *Păcat*, formând obiectul unei comunicări, când eram eu în liceu, comunicare făcută la Academie de către Brătescu-Voinești și în care era declarată mai mare decât Delavrancea, ceea ce i-a făcut rău, stârnind invidii. După lansarea exagerată făcută de numitul scriitor, piesa s-a jucat cu un relativ succes, iar celelalte piese s-au jucat cu un succes și mai mic, pentru ca ultimele să nu mai fie admise, când era Rebreanu director, amărând familia și mai ales pe biata bătrână, care și acum poartă impresia că e nedreptățită etc..

La soții Petrescu era ceva lume, grupată în jurul a trei măsuțe și la una trona (într-un jilț) Maria Botta-Balaci, înconjurată de Vlaicu Bârna și soția lui, de scriitorul Adrian Rogoz, de alți doi scriitori mai bătrâni și interesanți, Ion Vinea și încă unul. La cealaltă mesuță nevasta lui Rogoz, care se ocupă de teatrul de păpuși (îi uit numele, dar e drăguță și modestă), două doamne drăguțe, ceva mai trecute, dintre care una călătorită recent și știind multe despre teatru și literatură, apoi un arhitect și soția lui etc.

Centrul de atracție al nopții de revelion a fost Maria Botta. Era într-o mare formă și părea plină de sănătate și bine dispusă. Tot timpul a fost cea mai anturată, curtată, admirată. Dar parcă nu îi ajungeau toate acestea și ea continua să-și poarte mai departe tristețea subiacentă și un fel de nevroză - căreia, dacă ea ar fi o adevărată intelectuală, i-aș zice neliniște. S-a întors din Elveția sănătoasă și strălucitoare. Purta o rochie de lamé aurie, decoltată, pantofi tot din lamé și poza foarte frumos în fotoliu. S-a pieptănat cu un fel de smoc în față, adică pe frunte, care îi venea foarte bine. Probabil însă că rochia, prea lipită de corp, o stânjenea, căci la un moment dat, sub pretextul că vrea să aducă plăci de patefon de acasă, a plecat împreună cu soția lui Vlaicu Bârna (prietenie la toartă, căci Elena Bârna nu-și face umbră, necum să-i ia din strălucire). A revenit îmbrăcată mai comod, cu un pulover și o fustă fină de lână. A adus într-adevăr patefonul cumpărat peste hotare și două serii de plăci-microsillon una a ei, alta împrumutată. În casă, însă, era și patefon, și discuri, pe care eu venind mai târziu nu le-am auzit, dar se pare că la fel de noi ca și ale ei. Îți spun eu că pretextul cu plăcile a fost să-și schimbe rochia și să se poată mișca în voie.

S-a dansat după plăcile ei și, când nu dansau alții sau eu cu dânsa, dansa ea singură, schițând ca actriță și nu ca dansatoare în stil contemporan figuri și atitudini de vampă, de femeie fatală, de femeie nostalgică, - cam așa cum a văzut ea că apar cântărețele pe coperțile discurilor, ale revistelor de modă sau pe afișele marilor teatre de varietăți. O prindea bine, deși, încă odată, marca actoricește ceea ce voia să simtă, nefiind muzicală și nepricepându-se în stilul complex al muzicii sincopate. Simțea tot ca dânsa, firește, nu hot și supraritmat - dar voind să se arate la punct cu ultimele noutăți. Era ceva dramatic și întristător îndărătul acestui joc, ce a durat multă vreme, căci, așa cum mai înainte ținuse să impună la masă, acum ținea să impună lângă patefon, pe parchetul unde evalua singură, când nu dansa cu alții. Și, cum plăcile erau foarte amestecate și majoritatea nedansante (ceea ce ea nu pricepea), ea continuă să dețină centrul atenției prin exhibițiile coregrafice mai mult schițate.

Maria Botta are nevoie de admirație, strălucire, afecțiune, chiar de sărutări, întinzându-și cu nevinovăție obrajii catifelați și încă roz unor prieteni vechi ca mine, pe care îi știe devotați, deși nu îi caută, dar se bucură atunci când îi vede, la rare ocazii. Nu aș zice că-i complicată, ci capricioasă și nefericită, învăluindu-și în strălucire simulată și rochii incomode frumusețea și nemulțumirea. Nu știu ce ar satisface-o cu adevărat. La ce năzuiește e greu de spus. Chiar scena, pe care va apărea în curând, întruchipând greul și magnificul rol al Anei Karenina, pare a nu-i fi de ajuns, ca altor actrițe, care preferă o viață personală nefericită în schimbul succesului de pe scenă.

Muzica modernă o trăiește subiectiv, prin dorința de a-și înfiripa o poză patetică și ademenitoare. Tot ce a mimat și dansat în noaptea de revelion era interesant și ademenitor, dar cu un fond de mare tristețe, în ciuda veseliei afirmate și a unei exhuberanțe, mai mult impusă decât simulată. Și, curios, cu tot aerul de vampă și de femeie fatală sau pe românește „parșivă“- Maria (Mimi) Botta are un aer candid - ceea ce este un privilegiu al blondelor și blonzilor, care nu știu prin ce convenții sau clișee par angelici, oricum s-ar purta. Pe când blondele par angelice, brunetele nu reușesc să pară niciodată astfel, chiar dacă în interiorul lor ar fi.

La fel a fost și nevastă-mea, părând angelică și incapabilă de a săvârși vreun rău. Poate că blondele, chiar când fac răul, îl fac inconștient, căci păstrează ceva infantil, copilăresc, care te dezarmează până când nu te mai iei după frumoasele și glorioasele aparențe. Îmi vine în minte imaginea unei femei fatale a ecranului de odinioară, frumoasa Marlene Dietrich, care chiar în *Îngerul Albastru* - titlul celui mai caracteristic film al ei, după o nuvelă de Heinrich Mann - rămânea candidă și angelică, deși era otrăvitoare. Blonda, plină de strălucire și atracție, juca rolul unei femei de varieteu - titlul varieteului fiind *Îngerul Albastru*, dat în cinstea eroinei cântărețe - și acest „înger“ cu glas și gesturi parșive, insinuante, „fatale“ ia mințile unui onorabil profesor, interpretat de Emil Jannings. Acesta, masiv, serios, onorabil, devine un cățeluș în fața „îngerului“ și decade până în fundul prăpastiei, lăsându-se de profesorat, de toate, pentru a trăi în culisele varieteului etc.

Marlene este tipul femeii, care cucerește prin amestecul de candoare și patimă, de candoare angelică și strălucire pătimașă. În viața particulară însă este o femeie foarte onorabilă și echilibrată. A rămas căsătorită cu același profesor, pe care îl avea de soț când a fost lansată pe scenă și apoi pe ecran, nu e deloc „fatală“ și întreține un cerc de oameni aleși, filozofi, literați, poeți etc. Mai apare și acum pe ecran, odată pe an, sau chiar pe scenă ca număr de atracție. Simpla contemplare a ei, acum în vârstă de vreo 50 de ani pare a mulțumi ochii și înviora simțurile. Cam așa s-a petrecut și cu Maria Botta în noaptea aceea.

Plăcile puse de dânsa erau foarte amestecate. Când prea zgomotoase și nedansante, făcute spre a fi ascultate, când dansante și banale, rare fiind piesele cu adevărat în stil. Se vedea cât colo că ea le cumpărase din Elveția la întâmplare, ascultând de ceea ce îi propuneau vânzătorii din magazin (dornici să plaseze lucruri de mâna a doua, fără căutare deosebită) sau de faima comercială. Era multă muzică ușoară italiană, dar nu cea mai interesantă. Pot spune că mai nici o bucată nu mi-a trezit interesul și nu m-a pus într-o stare de emoție estetică și poate că, nemulțumit de aceasta, îi dau cu povestea asta, lungind și prelungind expunerea. În orice caz, muzica ascultată acolo nu a fost nici pe departe cu acea atmosferă de la revelionul precedent, unde ai fost și tu. Acolo erau puține plăci, care se repetau, dar unele din ele mi-au rămas întipărite până acum, pe când din seara ultimului revelion nimic (era *Marina*, dar mie nu îmi place această melodie cam vulgară și bucurându-se de faimă tocmai pentru că este ieftină.). Și acolo, unde am fost noi, d-ra Cacip evoluase și de una singură, dar cu mai multă știință decât Maria Botta, aceasta incomparabil mai atractivă și mai plăcută. Dincolo era muzică, dar nu frumusețe, dincoace invers. M-am simțit în totul mai bine dincolo, dar nu numai din cauza muzicii, ci a întregii atmosfere.

Nostimada a fost că pe când evolua Maria Botta de una singură ori dansând cu câte cineva dintre noi (aveam chef de dans, dar muzica nedansantă mă enerva) cineva dintre musafiri, un scriitor lung, deșălat, caraghios, dar inteligent și-a făcut vreo două apariții de un umor cu totul remarcabil, luând „caimacul“ producției. Maria Botta stăruia prea mult în a se produce ca pe scenă, rămânând lângă patefon și nepermițând nimănui să se amestece în punerea plăcilor-microsillon, iar scriitorul a trecut de două-trei ori, într-o ținută rizibilă. Dacă nu-l știi, nu ai de unde înțelege hazul. Odată, a apărut în chiloți și cu o umbrelă, doar trecând pieziș prin cameră; altă dată, s-a travestit altfel și totul a fost discret, fără cuvinte, dar numai apariția producea ilaritate. Umor sec, greu de tălmăcit, gen Chaplin, dacă vrei. Spre necazul Mariei Botta, simpla lui trecere pe lângă ușile unde era patefonul a stârnit un efect mai mare decât schițele ei coregrafice. Ea și-a dat seama că era ceva de concurență și mi-a spus-o necăjită. Vedetismul ei a fost sancționat cu finețe și umor, aparent chiar cu inocență, dar și la deșălatul și șuiul urmaș al lui Ion Barbu și Ion Vinea era tot dorință de vedetism, satisfăcută cu mijloacele sau resursele proprii.

În noaptea de revelion, eram destul de trist și nepăsător (merge alăturarea acestor noțiuni, dacă le luăm pe trepte) pentru a nu mă gândi la nimic și la nimeni. Conversațiile erau destul de banale, convenționale și mi-a venit greu să întrețin lumea de

la cele două-trei măsuțe, unde m-am perindat, spre a nu leza pe femeile care se simțeau eclipsate de Maria Botta. Conversația cu Maria nu era interesantă. Mi-a spus ce a mâncat în Elveția (un fel de homar pe care nu-l știu, ceva nou și în materie de crustacee) și ce va juca, pentru a trece apoi la banalități și mai curente. Cu o doamnă care mi-a părut inteligentă (și nu m-am înșelat) am avut o conversație mai interesantă, pentru că acum doi ani fusese la Paris, la sora ei, și mi-a povestit de teatre, excursii etc. Avea accent moldovenesc și curând neam povestit despre Iași, căci era ieșancă și locuise într-o casă „fabuloasă", unde, înainte de a copilări ea, mă jucasem, cu vreo cinci ani mai înainte, cu fiul celor care locuiseră acolo. Și casa aceea de pe Păcurari, cu grădini și curți în palisade, ce coborau spre valea Bahluiului, am evocat-o, ba chiar pavilioanele unde jucase teatru în primii doi ani de liceu (în timpul primului război mondial). A fost singura conversație mai plăcută, dar îndepărtată. După plecarea Mariei Botta și a soților Bârna, atmosfera s-a mai liniștit și Ioana Petrescu ne-a adus două pagini dintr-o scrisoare sau însemnare a lui George Enescu, pe care ni le-a citit. Sunt splendide și am promisiunea că mi le va da să le copiez. Enescu face unele reflecții despre tinerețe - tinerețea depinde de starea sufletească, de încrederea în tine, de participarea la viață. N-or fi lucruri nespuse, desigur, dar el le spune foarte bine și frumos, iar provenind de la dânsul și cunoscând, deci, pe cel care a trăit aceste gânduri și le-a întruchipat în opera sa, rândurile lui au o valoare deosebită.

Un țafandache, frumușel și beat, avocat tomnatec care se crede încă tânăr, dar nu în sensul enescian, ci chiar ca vârstă, a întrerupt, la un moment dat, pe Ioana Petrescu din lectura gândurilor lui Enescu, ceea ce m-a enervat și l-am pus la punct. Întrerupsese ca să spună niște neghiobii, probabil incitat chiar de nobila gândire a lui Enescu. Textul lui Enescu este în franțuzește și vorbea acolo de frumos, bine, adevăr, iar țafandache a mai adăugat unele epitete. I-am zis: „domnule, degeaba adaugi la «vrai», «beau», «bien» și pe «juste»- lucrurile acestea s-au mai spus și de către Platon, și de către Victor Cousin, care are chiar o carte intitulată *Du vrai, du beau etc.*" Ceilalți au fost de acord cu mine și mucunache s-a potolit, răgâind a pagubă. S-a consolat apoi, turnându-și din nou Fetească de Târnave.

La înapoierea de la revelion - pe la 6,30 - m-am întâlnit pe la grădina Icoanei cu un coleg din tinerețe și am ajuns la stația de tramvai din dreptul școlii Centrale de Fete Zoia Kosmodemianskaia. Acolo, am văzut pe jos un tub roșu, l-am ridicat și am văzut că era un termometru, pierdut de cineva. Știind că dacă nu-l iau, îl ia altcineva, l-am pus în buzunar. De obicei, nu văd niciodată ce-i pe jos și, contrar altora, nu găsesc niciodată bani sau obiecte, iar în zorile acelea, care nu aveau coloritul fabulos de acum un an, se vede treaba că eram mai terre-à-terre și am dat peste termometrul în toc roșu. Care poate fi semnificația de a fi găsit un asemenea obiect în prima zi a noului an, nu pot ști. Bieții oameni se leagă de tot soiul de obiecte și își menesc ne știe ce, când le găsesc. Așa și eu... O simplă împlinare ia proporții și capătă tâlc. Fapt este că de obicei nu găsesc nici un fel de obiect și iată că am găsit pentru odată. Ce însemnă să găsești un termometru de anul nou, cred că nu știu nici cei mai perspicioși oameni, dar-mi-te eu. Oricum, faptul m-a amuzat.

Sculat la 12. Ieșit puțin la aer. Dejunat. Dormit puțin, apoi am continuat a lucra la *Tonitza*, corectând paginile în care e vorba de Lascăr Vorel, pe care Tonitza l-a cunoscut la München (1907-1909).

Miercuri 4 ianuarie

A apărut, în sfârșit, „Arta Plastică" nr. 5/1960 cu articolul meu despre scenografie. Am și programul teatrului Armatei cu articolul meu scris despre Hemingway. Și numărul 12 al „Așului Literar" cu articolul **Dezvoltarea reliefului în sculptura austră**. S-ar părea că încă nu sunt cu totul dat la o parte din publicistica plastică, deși acum mi se cer puține și destul de rar articole. Miercuri am văzut și expediat la Iași studiul despre George Enescu pe care l-am scris pentru „Arta Plastică" (variantă a textului din catalogul Bienalei din Veneția) și unde nu a mai apărut, ca să nu am două articole în același număr, mai ales că al doilea, cel despre Petrașcu, l-aș fi semnat cu pseudonimul Ion Coman.

Sâmbătă 7 ianuarie

Enervat că merg relativ încet cu redactarea cărții despre Tonitza. Acum sunt cu el la Paris în anii 1909-1910 și a trebuit să mă documentez pentru a configura mișcarea artistică de atunci, cu meritele și neajunsurile ei. M-am sculat în ultimul timp la 6 dimineața, ba și mai înainte, dar lucrul nu a fost prea cu spor (am ajuns la pagina 195), ajungând la pagini care cer precizii istorice și multe date. Azi, am lucrat de la 6 la 11, apoi la parastasul pentru Jenică, tatăl Vioricăi și văr al meu, apoi am fost la expoziția de fotografii a medicilor (sala N. Cristea). Spre seară am stat o oră la telefon ca să felicit pe Ioni și Ioane, ceea ce acum constituie o oboseală pentru mine. Spondiloza, surmenajul, depresiunea mă fac mult mai puțin rezistent ca înainte. Unele vizite au devenit o pacoste, dar nu am încotro. Și astă-seară m-aș fi putut duce la Ioana Cacip și Ioana Ottrescu (Piliuță m-a invitat din partea lor), dar nu am chef și am pretextat ceva. La prânz, am fost la bufetul Ambasador și acolo am stat la un pahar de vin cu Demu, Piliuță, Bela, Struțeanu, Mircea Ionescu, Mircea Ștefănescu, C. Foamete, Dron și alții. Oameni simpatici, unii foarte valoroși artiști, dar cu care nu pot discuta prea temeinic, ca cu Traian Filip ori Nina Stănculescu și apoi ei nu judecă arta în condițiile concrete. Ar voi să scriu doar despre ei, fără să mă refer la „bătrâni", ca Baba sau Ciucurencu, cum mi-a cerut azi Piliuță. Aceasta s-ar putea dacă aș avea ca odinioară rubrica mea și spațiu ca să fac portrete, medalioane etc.

Acum, nu am la îndemână așa ceva și abia de mai pot scrie de două ori pe an despre manifestările colective și face considerații globale, care nu plac artiștilor, ce se vor judecați de sine stătători. Am impresia că nici studiul de ansamblu despre relief nu le-a plăcut, pentru că sunt cuprinși prea mulți acolo, chiar dacă cu aprecieri și analize ce ar trebui să-i măgulească. Individualismul artiștilor cere exclusivism, laude rare și mari, ca pentru câțiva „aleși". Înțelege-te dacă poți cu ei, deși ținem într-un fel unii la alții.

Ieri, vineri, am lucrat la Tonitza, apoi între 6 și 9 am fost la Uniunea Scriitorilor, unde am ascultat expunerea plină de vervă, cu haz și spirit pedagogic a ministrului Al. Sencovici, ministrul Industriei Bunurilor de Consum. A arătat realizări, planuri, probleme din domeniul său, foarte instructive pentru scriitori. E un om nou, plin de vigoare, avânt, seriozitate, cu umor popular și o notă proprie pitorească.

Joi 5 am fost la ședința secției de critică a Uniunii Artiștilor Plastici, unde s-au făcut proiecte de lucrări în legătură cu sărbătorirea a 40 de ani de la înființarea P.C.R., apoi vizitat pe Jieni. Restul timpului am lucrat la Tonitza. Vizitat de Ion Tătaru și de Bostan, care mi-a propus să colaborez la filmul documentar Voronet. Să vedem ce va ieși. Sunt sătul de proiecte nesigure și cu perspective complicate.

Luni 9 ianuarie

Scris până la 10, de la 6 dimineața. Ajuns la pagina 186, relativ mulțumit. Între 11 și 14 la Aurel Chirescu unde am văzut frumoase tablouri de Șt. Dimitrescu, Tonitza, Pallady, Dărăscu etc. La 3 m-a vizitat G. Reteganul, căruia i-am dăruit un exemplar Luchian. După odihnă, seara am corectat exemplarele Tonitza, până la pagina 186.

Marți 10 ianuarie

Lucrat la carte - ploaie torențială toată ziua - pe seară la d-na Liviu Rebreanu, care dorea să-i revăd memoriile despre soțul ei. Mi-a oferit 3000 lei, cerându-mi urgență. Deși stau prost cu banii, am refuzat, căci ar fi însemnat iarăși să fac muncă anonimă, ca la volumele de memorii ale /lui/ Niculescu-Buzău și Niculescu-Basu. Importantul motiv e că aș fi amânat cu cel puțin o lună redactarea cărții despre Tonitza, ceea ce mi-ar fi păgubit și moral, și material. Dacă ar fi fost în alt moment, când avem timp sau puteam face o pauză, aș fi acceptat.

Am ajuns lucrând intens la pagina 217 a cărții și azi pe la 1 am terminat capitolul despre Paris (1909-1911). Am lucrat mult ieri și astă-noapte nu am dormit decât patru ore. Mă simt în formă, deși mi-e teamă să nu mă supere iar spondiloza. Între 9 și 2 noaptea ieri am scris referatul despre o mică lucrare a Mariei Benedict Luchian (text 10 pagini și descrierea a zece tablouri. Ceva corect, dar scris fără pasiune. Azi am fost la desemnarea lui Ion Jalea drept candidat în alegerile pentru Marea Adunare Națională. Mă bucur că va fi deputat. Merită. De acolo m-am dus la Jianu, despre a cărui înlocuire la editură (cu Maria Iepure) abia azi am aflat, vorbind la telefon cu editura. După zece ani de activitate editorială, e trist pentru el să-și schimbe îndeletnicirea. De-ar rămâne profesor. Vizitat de Mircea Arsenescu, care mi-a adus cartea de la Constantinescu.

Duminică 15 ianuarie

Vineri 13 a nins și s-a topit în parte zăpada. Prima ninsoare mai serioasă abia acum la jumătatea lui ianuarie. Pe udeală și umezeală am avut de mers în mai multe părți, la U.A.P. să încasez un onorar pentru conferința despre scenografie, la poștă, la Fondul Plastic, de unde cu un funcționar de acolo m-am dus la fabrica Mao Tze Dun. Urma să fie acolo o întrevedere cu muncitorii și să discutăm despre operele de artă expuse acolo de Fondul Plastic, dar cei de la Fond nu au organizat cum trebuia lucrurile, așa că s-a amânat întrevederea sau ședința. La înapoiere am mers pe jos, căci nu venea tramvaiul, apoi am fost pe la farmacie, alimentară etc. Știam că am temperatură, dar sosit acasă m-au apucat niște frisoane și m-am așezat în pat. De vineri spre seară și până acum, duminică seara, am tot bolit, stând în pat, având somnolență datorită și oboselilor din ultima vreme. Am făcut două injecții cu omnadin și cred că nu mai am temperatură. Totuși, chiar așa rău cum m-am simțit, am citit sâmbătă de la 6 la 10 textul d-nei Liviu Rebreanu, **Cu soțul meu** (memoriile ei), și i-am făcut un referat de trei pagini pe care la 12,30 le-am dat lui Radu Vasilescu, ginerele ei, iar azi am citit manuscrisul Ninei Stănculescu, un început de roman, scris cu sensibilitate. Ea a vrut să mă vadă ieri, când eram în somnolență și cei din casă i-au spus că nu mi-e bine și nu pot primi. Mi-a părut rău și am vorbit la telefon azi cu dânsa, stabilind să ne vedem mâine.

Duminică am dormit toată după-amiaza, dar luni, trezindu-mă la 4 dimineața, fără temperatură de boală, am reînceput lucrul. Am scris corespondență Gettei la Iași, lui Romeo Vlad la Piatra Neamț, continuând astăzi cu scrisori către Traian Filip și Pan Solcan. Am citit și Amendamentul lui Traian la textul despre Geo Bogza, spunându-i acum părerile ca și despre începutul de roman al Ninei Stănculescu, care are în comun cu Filip darul introspecției la tinerele fete și o mare sensibilitate. Am mai discutat cu Ana și Viorica, nedormind după-amiază. Pe la 7 a venit, stând până pe la 10, Nina (...) apoi am discutat romanul ei, Sabina. Ea nu a vrut să-l cunoască pe Traian - ieri am aflat - pentru că eu îi zisesem că Traian nu arată deosebită prețuire pentru oameni și artiști ca Luchian („nu-mi place Luchian ca om") și nici pentru ceea ce era mai esențial din cartea mea. Dar cu alte prilejuri i-l lăudasem pe Traian.

Ninge cu fulgi deși. Nu aș vrea să ies din casă, dar după-masă mă /voi/ duce la U.A.P.

Azi am primit o veste bună, un îndemn să lucrez, să nu mă las de activitate, să nu fiu așa de retras, cum par a fi, dar nu din voia mea. M-au descurajat piedicile cu cartea **Deineka**, întârzierile cu **Îndreptarul...**, refuzul lui Baran ca eu să scriu cartea despre Jalea, faptul că nu mi se cere colaborarea la „Contemporanul". Totuși, în jurul Noului An mi-au apărut: studiul despre scenografie în „Arta Plastică", cronica despre relieful sculptural în „Așul literar" și **Imagini ale luptei pentru pace de acum șase secole** în „Tribuna", ultimul număr.

Da, pe viscol am fost la Uniunea Artiștilor Plastici. Yvonne Hassan și-a prezentat lucrările spre a-i fi discutate. Am vorbit și eu. Teribil de răi în discuție au fost Nicodim, Bălașa și Sălișteanu. Ceilalți mai cumsecade, înțelegători, iar Nina Cassian, prietenă cu Yvonne, a luat și ea cuvântul. E o artistă inhibată Ivonne Hassan, nu lipsită de posibilități, mai curând însă cu înclinații expresioniste. Înapoiat pe la 10 pe viscol.

jurnal

vasile ioan ciutacu

Mânzul

... Auzi, potcoava se repetă
Pe drum de nuferi şi de cretă...

Şi şei cu călăreţi din piatră
Îmi poartă calea de la poartă...

Şi călăreţi pe deşălate
Îmi duc cărările pe spate...

Şi herghelii cu stele-n coamă
Potecile mi le destramă...

Şi coamele se înfăşoară
În poza ta de astă-vară...

Şi-n vremea care-mi stă ca treaptă
Dau jar la mânzul ce m-aşteaptă

Să-i pun zăbală, şleau de-acum
Şi-n frunte steaua altui drum...

M-ascund în tine, poezie

M-ascund în tine, Poezie
cum se-adună anotimpurile
într-un fruct
până-l aprinde măzărichea brumei
într-un obraz de fată
tot mai aproape de sărut...

... Şi cum zborul - ce are două capete
unul, prins de aripile păsării
ca un ecou
al celuilalt încolăcit în ou -

M-ascund în tine, Poezie
ca-ntr-o lacrimă albă
când crucea tatălui pare
un braţ întins către mine
ca să-l mai scot la soare
sau, parcă, să-l mai aduc
o dată acasă,
în jilţul gol
- adânc precum o tăcere -
şi rămas, de-atunci mereu
în capul mesei...

M-ascund în tine, Poezie
ca-n vremea frigului cel mare
când geaba-mi trag peste suflet
şi gând
carpetele cusute-n râuri de mama
(unde şi cucii parcă tremură de ger)
de nu te-nveleşti
tu
cu o privire din care
nu se mai satură fântânile
tot bând...

M-ascund în tine, Poezie
când întunericul devine parcă
o bufniţă
ce zboară în calea
tuturor drumurilor,
iar eu
mă-agăţ de frânghia
clopotului ce-l car mereu în spate
şi trag de ea
până-ţi aud din Şoapte
cum din palma unui înger
mă vor respira...

M-ascund în tine, Poezie
ca-ntr-o veche efigie
şi, poate, peste vremi,
câte-un biet muritor,
va vroi să biruie
noaptea cea lungă
căutând şi-această religie...

... Iar tu,
dacă vii,
ca să nu te rătăceşti
ţine drumul presărat cu cenuşa
viscolită din oasele mele
până vei da de un altar
şi pe care s-ar putea
să nu-l fi căutat în zadar!...

mihai sultana vicol

Poem politic

În fiecare dimineaţă
radioul anunţă noi scumpiri
şi disponibilizări

Entuziasmul a coborît
sub cota de avarie
viitorul e în ceaţă

La piaţă, soţia se tocmeşte
pentru un kg de cartofi
Acasă îşi descarcă nervii
pe cuţitul plin de păcate
blestemând promisiunea
democraţiei

Norocul e tot mai păgubos
Dumnezeu priveşte lumea cu milă
şi se minunează de promisiunile
politicienilor

Elegie

O lungă despărţire
de moarte mă mai ţine în viaţă

Durerea stârneşte în lună
fiara care-mi adulmecă destinul
dus să vâneze adâncul nopţii
şi să-mi ferească moartea
de nemiloşii colţi ai vieţii

Elegie (II)

Pentru fiecare oftat
mă tocmesc cu întunericul
care e tot mai înfumurat

Blânzi au rămas numai copacii
pălmuiţi de toamnele mele
În fiecare zi plec înghetat
de remuşcări

Bârladul s-a împrietenit
cu mâhnirea mea acum când
singurătatea desluşeşte
ce culoare are steagul
înfipt în infern.

Iuda

Mânia va bate
în toate aceste păcate
cu vinovăţia faptei lui

Pedeapsa va fi cu măsura
celor treizeci de arginţi

Răul are faţa roşie de invidie

Poemul poporului de cuci

Un popor de cuci îşi laudă puterea
nu are nici o fărâmă de milă
fără adăpost îi este răutatea

Răzbunarea îi ţine loc de lumină
loveşte năpraznic în tot ce-i sfânt

Înnoptează în somnul pruncului creştin
îngrozitoarea vedenie se arată
numai lumina de aur a banului

„Nu sunt creştin, cum nu e nici un român, sunt gânditor, căutător de soluţii, chiar religios, turburat, dar nu de iad“

G. Călinescu şi începuturile romanului iniţiatic proletcultist (II)

radu cernătescu

Să păşim acum din subtext în context şi să vedem cum confidenţialitatea istoriei se prelungeşte şi se amplifică în subteranele acestui discutat şi discutabil roman călinescian, **Scrinul negru**, roman zidit pe drama unei conştiinţe renascentiste dezrădăcinată de furtuna ateistă care a măturat estul Europei la mijlocul secolului trecut.

Trecerea lui G. Călinescu prin ceea ce el a numit drept „marea asociaţie kabbalistică cunoscută în Europa sub numele de Masonerie“ a lăsat câteva urme indelebile. Un „Călin(escu?), Ghe.“ apare menţionat în Registrul Lojei „Lumina (Cărţii)“ din Timişoara, la fila „1928“, adică la chiar anul detaşării lui Călinescu ca profesor de română şi latină la Liceul „C. Diaconovici Loga“ din oraşul de pe Bega. Alcătuită în principal din corpul profesoral timişorean, Loja aceasta a fost condusă o vreme de Tiberiu Brediceanu şi l-a avut între coloanele ei chiar pe ginerele compozitorului, nimeni altul decât Lucian Blaga, pe atunci tânăr profesor la Lugoj, lângă Timişoara. E foarte probabil ca intempestiva colaborare a lui Călinescu la „Gândirea“, din anii profesoratului timişorean, să se fi datorat şi acestui mediu spiritual deja inseminat de ideile gândiriste ale viitorului autor al **Cunoaşterii luciferice**, căci, cât de identic se suprapune infinita „zare interioară“ blagiană pe dimensiunile infinite ale „non-eului contemplat“ de care vorbeşte Călinescu în **De apparitione angelorum**, articolul din „Gândirea“, decembrie 1928, de care acelaşi Călinescu se va dezice cu furie câţiva ani mai târziu.

istorie literară

La sfârşitul anului 1935, când în conştiinţa epocii sale G. Călinescu nu era decât „o figură încă nedefinitiv fixată“ (Camil Baltazar), îl aflăm printre membrii Lojei Meşterul Manole din Ordinul Masonic Bucureşti. Nu ştim exact anul intrării sale în cercul acesta select format în jurul A.S.R. Carol II şi al Marelui Maestru *ad vitam* Jean Pangal, dar vom vedea că această trecere meteorică l-a marcat profund, iar obsesia monumentalităţii şi nostalgia unei Renaşteri clasiciste în cultura română a fost, dacă nu generată, cel puţin încurajată de acest mediu de asiduă fervoare neorenascentistă. Pentru a înţelege însă corect importanţa acestui amănunt biografic şi înrâurirea pe care curentul de idei emanat de acest cerc semiocult l-a avut nu doar asupra autorului aici discutat, ci asupra întregii elite culturale a vremii, trebuie spus că prin această lojă a trecut aproape toată *floarea cea vestită a* inteligenţiei româneşti. Sub conducerea M.M. Alexandru Lapedatu, care provenea dintr-o veche familie de masoni clujeni, şi care era atunci preşedintele Academiei Române şi preşedintele Senatului, loja profesa un „socialism de salon“, continuând însă unele principii ale ideologiei de dreapta inoculate de unul dintre fondatorii ei, V. Pârvan. Este vorba, în special, de o puternică amprentă spirituală tradiţională care marca o responsabilitate asumată faţă de destinul culturii române, de apărare a acelei „frontiere interioare“ prin care cultura unui popor, trecând peste graniţele lui fizice, îi dă măreţie şi universalitate. Cât despre ecumenismul şi falsul ateism al acestei Loje, care i-au scandalizat pe unii reprezentanţi ai BOR, şi pe care senatorul de drept Lapedatu le-a exhibat ca pe o profesiune de credinţă întreaga lui viaţă, chiar şi de la tribuna parlamentului României, acestea nu sunt în fond decât expresia acelei religiozităţi masonice care admite o singură credinţă şi un unic Dumnezeu, răsfrânt în oglinzile deformante ale tuturor religiilor. Trebuie adăugat că şi Călinescu se va declara în repetate rânduri partizan al aceluiaşi tip de „religiozitate fără credinţă“, prin care s-a definit ideologia masonică modernă.

Loja, care se declara adepta unui „naţionalism renascentist cu faţă europeană“, curent reînviat azi de unele cercuri masonice româneşti, era deseori vizitată de Regele Carol al II-lea, cel care, în 1935, fusese ales, la insistenţele lui Pangal, în funcţia onorifică de Mare Protector al Masoneriei Române. Loja avea chiar pe emblemă exerga *caritas in regeni (iubire faţă de Rege)*, iar ca legendă de nume legenda Meşterului Manole, în care „orice mason de bună credinţă întrevede vechi simboluri şi ritualuri masonice“. Pe această cale regală, a valorificării mitului autohton, se alimenta şi se exemplifica, o dată mai mult, etno-elitismul şi tradiţia mecenatului întreţinute de adepţii Lojei.

Aici, în acest mediu de puternică susţinere financiară (bancherii şi industriaşii Ioan Lapedatu, Aristide Blank, Max Auschnitt, Niculae Malaxa, Mitiţă Constantinescu au fost unii dintre membrii şi susţinătorii ei) şi de înaltă efervescenţă culturală, s-au creionat instituţiile prin care s-a pus în aplicare politica de emancipare şi monumentalizare a culturii noastre interbelice. De aici s-a născut şi ideea Editurii Fundaţiilor Regale şi a nu mai puţin celebrei Reviste a aceloraşi Fundaţii, două cariatide care au susţinut instituţional şi într-un mod programatic renaşterea culturii româneşti, în scopul declarat al edificării unui „secol de aur românesc“. Deloc întâmplător, ambele instituţii au fost conduse de doi membri ai Lojei, Al. Rosetti şi Camil Petrescu. Tot prin îngrijirea aceleiaşi loji, în aprilie 1936 s-a creat Oficiul de Educaţie a Tineretului Român, iar un an mai târziu „Straja ţării“ - o „grandioasă instituţie pentru tineret în organizarea generală a statului“ (D. Gusti).

La această lucrare de păstrare a „ceea ce este etern, scump şi curat în latinitatea nebolşevizată“ a aderat fără rezerve şi G. Călinescu, cel care va scrie în preajma zilei de 10 mai 1939, un articol emblematic pentru partizanatul ideii de necesară solidarizare în jurul Regelui (după tiparul lui Negru Vodă din legenda Meşterului Manole), văzută ca unica soluţie a renaşterii marii arte autohtone. Articolul, sugestiv intitulat **Nihil sine Deo, nihil sine Rege**, va fi reluat un an mai târziu, la propunerea fraţilor de Lojă, sub titlul **Regele**, în „Revista Fundaţiilor Regale“. În 1936, Al. Lapedatu însuşi, îi înmânase lui G. Călinescu, proaspăt autor al **Operei** şi **Vieţii lui Mihai Eminescu**, marele premiu C. *Hamangiu* al Academiei, în valoare de 100.000 lei. Suma, substanţială pentru acea epocă, disimula însă un îndemn şi un sprijin pecuniar din partea Lojei pentru un angajament asumat de tânărul critic: să scrie acea „istorie a literaturii române de care avem nevoie“, lucrare la care Călinescu va începe să scrie chiar din toamna aceluiaşi an. La nivelul constructului personal, apropierea sa de Lola Meşterul Manole şi de hermeneutica legendei cu acelaşi titlu profesată de membrii ei, îi vor lăsa urme indelebile, vizibile atât în practica exerciţiului estetic al „contemplaţiei esenţelor“, cât şi în asumarea temei constructorului de geniu, care va centra de acum încolo universul ideatic al prozatorului.

Semn al forţei şi prestigiului ei în epocă, Loja Meşterul Manole a rămas activă chiar şi după decretul neregular dat de Rege în anul 1937, când toate lojele masonice ar fi trebuit să intre în adormire. Activitatea ei ulterioară acestui an stă mărturie că atât de blamatul decret regal din acel an a urmărit în realitate punerea Lojelor la adăpost de excesele extremei drepte, iar aşa zisa *intrare în adormire* nu a însemnat în fapt, aşa cum multe alte cazuri o dovedesc, decât o intrare într-o imersiune provizorie, o ocultare deliberată a lucrărilor masonice pentru a le adecva la realităţile unui prezent tulbure şi prea exaltat. Prin această soluţie, blamată astăzi de majoritatea istoricilor străini ca „Faction d'un régime totalitaire“ şi confundată cu acţiunile represive din aceeaşi vreme din Ungaria şi Bulgaria, Marele Maestru *ad vitam* Jean Pangal - cel care i-a cerut personal Regelui închiderea Lojelor - nu a încercat decât să-şi pună la adăpost fraţii masoni de excesele belicoase ale mişcării legionare, declarat antisionistă şi antimasonică, deopotrivă.

În perioada de care discutăm aici, mai ales după crearea, în anii '30, a noii Franc-Masonerii Române Unite - gruparea dizidentă condusă de Sadoveanu, cu pretenţii de unic legatar universal al M.O.R. şi M.L.N.R. - simpatiile socialiste pătrunseseră până la cel mai înalt nivel al ierarhiei masonice autohtone. Dincolo însă de acest curent alogen spiritului ei tradiţional social-democrat, Masoneria română rămăsese profund umanistă în esenţa ei. Ilustrativă pentru această deviere spre stânga, mult dincolo de limitele unei social-democraţiei de tip occidental, stă mărturie şi ascensiunea Venerabilului Lojei Redeşteptarea Bucureşti, Alfred Paucher, nimeni altul decât socrul Anei Pauker (n. Rabinsohn), şi care a ajuns până în Consiliul Federal Superior al F.M.R.U., devenind prieten cu Sadoveanu. În acest context, nu putem să nu îi dăm dreptate lui Corneliu Z. Codreanu, care exprimase foarte exact temerea majorităţii societăţii româneşti printr-un paradox ce fixa sintetic dilema masoneriei autohtone: „jidanii - apărătorii românismului“.

Concluzionând, se poate spune că înaintea celui de-al doilea Război Mondial, opinia publică vedea deja masoneria ca pe un cal troian cu care frontul subversiv al unui socialism ideologic cu proporţii de masă încerca să se infiltreze în societatea românească. Cu toate acestea, este greşit să credem ca întreaga „hidră masonică“, cum era văzută Masoneria într-o publicaţie a vremii, „Buletinul anti-iudeo-masonic“, era „atinsă de ciuma bolşevismului“, cred că eticheta cea mai aproape de adevăr ar fi o ambiguitate ideologică, care admitea atât simpatii de stânga, cât şi simpatiile dreptei. În interiorul masoneriei socialiste, centrul de gravitate o constituiau lojele moldoveneşti, cele care se vor regrupa după anul decretului regal în jurul societăţii „Prietenii Universităţii“ din Iaşi. Organizată de Sadoveanu şi de prof N.I. Popa pentru a oculta activitatea Consiliului Federal Superior din Moldova al F.M.R.U., societatea aceasta semiocultă va încerca prin M. Ralea şi O. Botez să-l atragă pe Călinescu de partea stângii, promiţându-i un post de conferenţiar universitar la Iaşi.

ota pavel:

Cel mai scump din Europa

Înainte de război, mama mea tânjea nespus de mult după Italia. Nu dorea atât să vadă sculpturile lui Michelangelo, ori tablourile lui Leonardo da Vinci, pe cât dorea să se scalde într-o mare caldă: căci mama se trăgea din Drina, un sat lângă Kladno, unde nu era decât un iaz amărît pentru raţe, acoperit de o pânză deasă de mătasea broaştei şi, astfel, în copilărie n-avusese parte niciodată de o scăldătoare ca lumea. Aşa se face că în fiecare an, odată cu venirea primăverii, îl întreba pe tata:

- Leoş, anul ăsta plecam, nu-i aşa?

De obicei, Leo, tatăl meu, îi răspundea că tocmai în acel an n-avea destui bani, şi se străduia să demonstreze că lângă Krivoklaty, pe malul râului Berounka e, după părerea lui, mult mai bine decât în Italia. Ca să mă explic: pe atunci tatăl meu avea cu totul alte preocupări. În centrul interesului său se aflau comerţul şi pescuitul. Excela, ce-i drept, în ambele îndeletniciri, dar peştilor le acorda prioritate şi asta a fost în detrimentul familiei noastre şi al firmei suedeze "Electrolux", unde tata era voiajor comercial, având misiunea să plaseze frigidere şi aspiratoare de praf. Se întâmpla adeseori ca pur şi simplu să dispară în timp ce călătorea, şi să fie găsit pe malul Berounkăi, prinzând cu momeală de biban, ştiuci, în tovărăşia pontonierului Karel Prošek, prietenul lui cel mai bun.

Pasiunea pescuitului a culminat cu hotărîrea lui de a cumpăra pentru familia noastră un eleşteu de crapi. În afară de faptul că o să avem la masă crapii noştri, după recoltarea peştelui, o să câştigăm o mulţime de bani, spunea el. Mama privea întreaga afacere cu scepticism şi-i atrăgea atenţia să nu se avânte într-o treabă care nu ţinea de branşa lui. Prea mult însă nu protesta, de obicei, în asemenea împrejurări, tata ţipa destul de tare, dar până la urmă tot n-o răbda inima să întrebe dacă pe banii ăştia n-ar fi mai bine să plecăm toţi în Italia. În loc de răspuns, tata prefera să-i arunce o privire fulgerătoare sugerând refuzul categoric, încredinţat fiind că el se pricepea la comerţ mai bine decât mama cu toate rubedeniile ei creştine la un loc. În asemenea clipe, privirea lui cuprindea atât înţelepciunea milenară a strămbunilor săi, cât şi simplul adevăr că pe banii dobândiţi de pe urma peştilor vom avea posibilitatea sa plecăm în Italia cu neamuri cu tot. Trebuie să menţionez că de povestea asta se temea mama cel mai mult.

Şi astfel, tata s-a apucat să caute un eleşteu. În privinţa asta avea ideile lui, stârnite de imaginaţia sa adânc contemplativă. Un eleşteu înconjurat de sălcii plângătoare, ici colo un nufăr galben în formă de inimă, iar în apă o mulţime de crapi aurii, mari ca viţeii, zburând zglobii în bătaia soarelui. Pentru înfăptuirea acestei idei tatăl meu pur şi simplu zbura, aşa cum zboară albina după polen. Bătuse o bună parte din ţinuturile cehe, dar un asemenea eleşteu nu găsise de vânzare.

Abia la Kročehlavy i s-a înfăţişat o veche cunoştiinţă - doctorul Václavik, un bărbat înalt şi robust, cu o mustăcioară subţire sub rădăcina nasului.

- Domnule inspector, n-aţi vrea să cumpăraţi peştii mei? l-a întrebat domnul doctor pe tata, care Dumnezeu ştie de ce, avea pe atunci titlul de inspector. Tatei mai să-i sară inima din loc.

- Şi... cam cât ar trebui să coste, domnule doctor? spuse el precipitat.

Domnul doctor:

- Zece mii. Dacă vreţi vă aduc factura, să vedeţi cât am dat, cu ani în urmă pe nişte crapi micuţi. De atunci, se înţelege de la sine, au crescut considerabil. De altfel, o să vedeţi.

- În dumneavoastră am toată încrederea, domnule doctor, se grăbi să-l asigure tata.

- Haideţi să vă arăt măcar ce crapi se află în acest eleşteu, spuse domnul doctor.

Şi în timp ce mergeau într-acolo, pe tata îl cuprinse presimţirea că găsise ceea ce căuta. Era acea necunoscută şi neînşelătoare presimţire, care-i spunea întotdeauna, fără greş, unde anume să vândă un frigider, unde un aspirator de praf şi unde ar fi fost zadarnic să sune sau să bată la uşă. Aşa cum simţea de la distanţă o afacere bună, tot aşa simţea acum că, în sfârşit, avea să-şi vadă visul împlinit: un eleşteu cu crapi burduhănoşi.

Se opriră pe stăvilar şi domnul doctor Václavik îi lăsă pe tata să-şi desfete privirea. În faţa lui se întindea un eleşteu nu prea mare, în formă dreptunghiulară, străjuit din toate părţile de sălcii verzi ce-şi muiau crengile în apa liniştită, pe al cărui luciu se îngrămădeau, din loc în loc, colonii de nuferi cu flori galbene. La un moment dat, tata suspină de fericire şi prietenul său, domnul doctor Vaclavik, rosti cu o voce plină de semnificaţie:

- Şi-acum, crapii.

Şi scoase din buzunar o chiflă pe care o rupse în două şi jumătate o aruncă în apă, în dreptul stăvilarului. Desigur, domnul doctor zâmbea, în timp ce tata nu lăsa să-i scape din ochi jumătatea de chiflă. Deodată oglinda apei se despică, şi deasupra ei se ivi un colos auriu al cărui bot gigantic făcu hap! Şi chifla dispăru într-o clipită.

- Dumnezeule! gemu tata copleşit de emoţie. Ăsta avea cel puţin cinci kilograme!

- Şase, preciză doctorul, abordând un aer plin de importanţă.

Şi cu asta tranzacţia fu încheiată. Tata plecă repede acasă, adună toate economiile, iar mama avu prilejul să se mângâie cu gândul că dispunea de un eleşteu cu crapi proprii. Eleşteul ăsta avea un dezavantaj: era cam departe de Praga.

Din ziua aceea tata putea fi văzut adeseori radiind de bucurie, din când în când zâmbea absent, iar mama spunea că era cu gândul la crapii lui din Kročehlavy. Mama a avut întotdeauna înţelegere pentru slăbiciunile lui, aşa se explică de ce accepta până şi nesfârşitele discuţii despre felul cum se dezvoltau crapii în eleşteul lor. În asemenea împrejurări, tata îşi freca de obicei mâinile şi se fălea:

- Herminko, ţine minte ce-ţi spun, o să câştigăm bani berechet. M-auzi? Berechet.

Eu nu ştiam ce însemnă berechet, dar eram sigur că era ceva frumos şi măreţ, căci tata zâmbea fericit şi în acest timp îi mângâia mamei mâna şi obrajii.

Se apropia toamna şi, odată cu ea, şi strângerea recoltei din primul nostru eleşteu. Întrega familie, şi mai cu seamă tatăl, se pregătea ca pentru o mare sărbătoare. În ziua cu pricina, tata şi-a luat liber de la firma Electrolux şi cu acest prilej, directorul l-a întrebat.

- Iar la pescuit? Iar la pescuit? Treaba asta o să vă nenorocească.

În schimb, mama îşi făcuse, anume pentru acest eveniment, o haină elegantă din covercot, care-i venea de minune. I-a invitat - firesţe şi pe cumnaţii ei Karel Kopriva (Urzica) şi Karel Hruza (Groază), doi zdrahoni înalţi şi vânjoşi. Aceştia primiră sarcina precisă să stea de pază pe stavilar, ca nu cumva să ni se fure crapii vânaţi. Au venit, cum era de aşteptat, cu întrega familie. Tata angajase un pescar de meserie, pe domnul Stehlik (Sticlete) din Smichow, mare specialist în recoltatul peştelui din eleşteie. Acesta a venit cu opt oameni îmbrăcaţi din cap până în picioare în haine şi cizme de cauciuc. Domnul Stehlik, bărbat robust şi cu multă experienţă, avea un simţ foarte dezvoltat pentru ordine şi disciplină. Ceea ce se desfăşura pe stăvilarul idilicului eleşteu împrejmuit cu sălcii, şi presărat cu nuferi galbeni, aducea mai mult a expediţie militară împotriva unui inamic necunoscut decât a pescuit. Pe stăvilar staţionau două autocamioane de cinci tone, marca "Praga", încărcate cu tuburi de oxigen şi butoaie speciale pentru transportul crapilor. De-a lungul stăvilarului se mişcau în tăcere oamenii de cauciuc care desfăceau şi întindeau o plasă uriaşă.

Apa din eleşteu se scurgea învet, iar tata, presimţind câştigul gras ce avea să-l obţină din vânzarea crapilor pe care - firesţe, îi făgăduise celebrei întreprinderi pragheze Vanha, - îşi cinstea de zor oaspeţii.

La gustarea de la ora zece, cârnaţi calzi cu chifle proaspete şi două lăzi de bere.

La prânz merseră cu toţi la restaurantu Nejedly (Nemâncatu') unde, după un al rând de bere, buna dispoziţie se înteţi Numai tata nu bea nimic, căci el nu s-a împăcat niciodată cu băutura.

La ora trei după amiază, pe stăvilar se adunaseră sute de spectatori, iar în eleşteu nu mai rămăsese decât puţină apă.

Domnul Stehlik dădu ordinul de atac. Unul din pescari sună din trompeta-i aurie şi ceilalţi începură să tragă. Plasa se încovoie înscriind un arc de cerc gigant, iar dopurile de plută alunecau pe luciul apei ca nişte rătuşte zglobii. Domnul Stehlik împărţea comenzi în dreapta şi stânga, iar "manechinele" de cauciuc, asemenea unor marionete manevrate pe sfoară, mişcau din mână încolo şi-ncoace. Pe măsură ce se apropia deznodământul, în rândul publicului creştea încordarea.

Spaţiul în care se aflau crapii se strâmta mereu, transformându-se în cele din urmă într-un cerc de dimensiune redusă. În aceste clipe, oglinda apei ar fi trebuit să freamăte şi să se unduiască de agitaţia peştilor, dar, deocamdată, nu se vedea nimic. Iar tata, care cunoştea foarte bine acest fenomen, se făcu deodată alb ca varul şi fruntea i se broboni de sudoare.

Pescarii strângeau cercul şi-l strimtau mereu, până când dopurile de plută se adunară toate la un loc. Ce mai, era limpede că plasa era goală. Şi totuşi! La hotarul dintre nămol şi apă se zbătea eeva! Domnul Stehlik întinse cu îndemânare minciogul, ca apoi să-l ridice triumfător. Un crap! Dar ce crap! Tata îi ştia prea pline. Gemu adânc, în timp ce mulţimea de pe dig izbucni într-un hohot năvalnic. Toată lumea a râs atunci, în afară de părinţii mei.

De bună seamă, mama trebuie să fi îndurat cel mai greu această ruşine, căci în ciuda faptului că trăise multă vreme în Drina, totuşi Krocehlavy era oraşul ei de baştină. Ne-a strâns aproape de ea şi ne-a spus în şoaptă:

- Sărmanii mei copii, nici nu ştiţi ce tată bun aveţi!

Între timp, tata coborîse ca o vijelie în eleşteu şi acum stătea aplecat asupra peştelui ce se lupta să-şi tragă suflarea; îl cerceta atât de uimit, de parcă în clipa aceea ar fi văzut pentru prima oară în viaţă un crap. Domnul doctor Václavic nu-l minţise, dihania avea peste şase kilograme, căci de atunci de când cumpărase tata eleşteul, crapul se îngrăşase, nu glumă.

După un timp, tata porni grăbit spre vila domnului doctor, hotărît să soluţioneze întreaga poveste prin încrucişarea pumnilor, aşa cum îi văzuse odată pe faimosul boxer František Nekolny, rafuindu-se cu adversarul său.

Îi deschise servitoarea.

- Domnul doctor nu-i acasă, a plecat împreună cu coniţa să-şi petreacă vacanţa în Italia.

- În Italia! Pe banii mei!

În seara aceea la cină am avut un crap de toată frumuseţea. Mama, firește, nu-i vorbea tatei, dar în clipa în care el a declarat cu trufie: "Dacă tot l-am păcălit, să-l mâncăm sănătoşi" - a ţinut să sublinieze cu destulă mânie, că până şi pentru conaţionalul tatei, baronul von Rotschild, cina asta ar fi fost, de bună seamă, mult prea costisitoare. Şi, în privinţa asta, se pare, avea dreptate. Căci crapul nostru era, după toate probabilităţile, cel mai scump crap - nu numai din Cehoslovacia, ci din întreaga Europa Centrală... Dacă se mai adaugau şi spezele legate de golirea eleşteului şi de pescuit, preţul lui se ridica la unsprezece mii cinci sute de coroane bătute pe muche. Şi pe banii ăştia am fi putut avea - aşa cum a subliniat mama la sfârşitul mesei - somoni proaspeţi aduşi direct din Canada.

Pe urmă, tatei i-a trecut furia şi nu s-a mai dus să susţină proiectatul meci de box cu domnul doctor Vaclavik.

Anii s-au scurs. În acest timp tata vânduse frigidere şi aspiratoare de praf şi mai tot timpul liber şi-l petrecuse pescuind pe malul râului Berounka.

Într-o zi, pe când se afla din nou în biroul lui din strada Konvitska, cineva a bătut la uşă şi tata, politicos, a răspuns: "Intră!" şi a intrat domnul doctor Václavik. În clipa aceea tata s-a făcut stacojiu la faţă, ar fi vrut să se repeada la el şi să-l bumbăcească, dar până la urmă s-a stăpânit. După ce s-a calmat de-a binelea şi-a dat seama că domnul doctor nu mai avea mustaţa.

- Ce mai faceţi, domnule inspector? întrebă acesta bine dispus. A trecut o adevărată veşnicie de când nu v-am mai văzut... Cum o mai duceţi?

Tata ar fi vrut să-i răspundă că o ducea excelent, deoarece se hrănea mereu cu crapii cumpăraţi de la el, dar a preferat să tacă dând ascultare unui glas lăuntric, care îi şoptea că adevăratul motiv al vizitei domnului doctor, urma abia să-l afle. Şi, într-adevăr, peste puţine clipe doctorul dădu la iveală că soţia lui ar dori un frigider.

- Am venit la dumneavoastră, domnule inspector, ştiind că o să ne sfătuiţi cel mai bine, căci, vorba ceea, sunteţi de pe meleagurile noastre.

Şi, rostind aceste cuvinte, îi aruncă tatei un zâmbet plin de semnificaţie.

- Se înţelege, domnule doctor, asta ţine de branşa mea, ciripi tata, apoi se năpusti asupra clientului său cu o adevărată avalanşă verbală. Vă recomand tipul GV, construit după sistemul Planten-Munters, cu placă de marmoră deasupra, preţul zece mii trei sute cincizeci de coroane.

Domnul doctor Václavik habar n-avea de miraculosul sistem Planten-Munters, dar dădea zelos din cap, în semn de aprobare. Apoi tata îl pofti să vadă frigiderul şi dumnealui se arată nespus de mulţumit, dar cel mai încântat a fost de placa de marmoră de deasupra. După aceea tata l-a invitat înapoi în biroul său, i-a oferit un coniac, şi au stat aşa multă vreme distrându-se de minune. Domnul doctor i-a spus tatei cine a divorţat, cine s-a căsătorit, cine s-a născut şi cine a murit la Kročehlavy, iar tata, la rândul lui, i-a povestit anecdote evreieşti despre vestiţii Khon şi Abeles. Când, în sfârşit, coniacul şi-a tăcut efectul şi domnul doctor era bine ciupit, tata i-a promis că frigiderul va fi în trei zile la Kročehlavy; transportul, firește, va fi suportat de firmă, dar contravaloarea frigiderului trebuia achitată pe loc. La care, domnul doctor i-a răspuns că atâţia bani nu are asupra lui, dar că se repede la bancă şi totul se rezolvă numaidecât. Şi, într-adevăr, peste un ceas s-a întors, i-a plătit tatei frigiderul şi tata i-a tăiat chitanţa.

După plecarea domnului doctor, l-a chemat pe magazionerul Skvora.

- Spune-mi, te rog, ai prin depozit vreun frigider vechi, scos din uz?

- Unul mai găsim noi.

S-a găsit. Tata l-a pus pe vopsitorul Kucera să-i tragă o vopsea lux, iar magazionerului Skvora i-a poruncit să scoată din el toate "măruntaiele", şi astfel până la urmă din frigider n-a mai rămas decât o simplă ladă goală. I-a pus apoi să-l îmbrace în ambalajul original cu eticheta MADE IN SWEDEN şi în clipa aceea şi-a adus iar aminte cu nostalgie, de eleşteul acela idilic din Kročehlavy împrejmuit de sălcii plângătoare şi presărat cu nuferi galbeni care, ca aspect arăta la fel de frumos ca frigiderul din faţa lui. Şi pentru ca domnul doctor Václavik să poată suporta mai uşor o durere aşa de cumplită, tata le-a mai poruncit subalternilor să-i trimită, separat, placa aceea de marmoră care-i plăcuse atât de mult.

În aceeaşi zi frigiderul a fost expediat la Kročehlavy.

De îndată ce-l primi, doctorul Václavik îl chemă de urgenţă pe monteurul Beznoska (Ologu') din Libusin, spre a face cele necesare pentru punerea în funcţiune a frigiderului. Se spune că numitul ar fi rupt-o la fugă înspăimântat, strigând că nu vrea să aibă de a face cu asemenea oroare.

Domnul doctor Václavik n-a stat pe tânjală şi i-a telefonat tatei ţipând în receptor.

- Domnule inspector, frigiderul ăsta n-are măruntaie! Mi-aţi trimis o ladă goală, mie nu-mi trebuie coteţ pentru iepuri! Aşa ceva am.

La care tata, de la celălalt capăt al firului, i-a răspuns cu voce domoală.

- Da, domnule doctor, aşa e, dar n-avem ce-i face. Asta-i ca şi cu eleşteul acela. Nici ăla n-avea nimic în el, dar de arătat arăta frumos.

Şi-a lăsat receptorul în furcă.

Domnul doctor Václavik nu s-a dus atunci la Praga să se răfuiască à la Nekolny, şi nici nu l-a dat pe tata în judecată. Dar, de bună seamă, familia lui a trăit o seară tristă, aşa cum am trăit şi noi atunci după pescuitul acela de pomină. Căci domnul doctor cumpărase cel mai scump coteţ de iepuri, nu numai din Cehoslovacia, ci din întrega Europa Centrală.

În româneşte de
Jean Grosu

Numărul a fost ilustrat cu reproduceri după lucrări semnate de Constantin Gheorghe

literatura lumii

Goncourt la 100 de ani

ion creţu

meditaţii contemporane

Cel mai însemnat premiu literar francez, Goncourt, sărbătoreşte anul acesta 100 de ani de existenţă. Asemenea altor premii de mare ţinută, din alte ţări, Goncourt a cunoscut şi el momente mai umbrite, mai controversate, mai puţin faste, doar că acestea, dată fiind vârsta avansată a premiului, au fost mai numeroase decât în alte cazuri. Dacă începem cu acestea, şi nu cu reuşitele, este doar fiindcă, cred eu, eşecurile sau nereuşitele în materie de evaluare a succesului sau a gustului într-o anumită perioadă de timp sunt mai elocvente din punctul de vedere al sociologiei culturii decât reuşitele în domeniu. Astfel, este greu să nu remarci printre marii absenţi din listele premiaţilor Goncourt nume precum Gide, Camus, Sartre, Butor, Celine, Rolland, Martin Du Gard, Saint-Exupery, Boris Vian, Claude Simon, Anatole France, Samuel Becket, Mauriac etc. a căror influenţă literară este incontestabilă. Printre ei sunt destui care, amintim, au fost socotiţi, totuşi, suficient de importanţi pentru ca opera lor să fie încununată cu Premiul Nobel! O excelentă temă de meditaţie pe marginea deşertăciunii premiilor literare.

Goncourt-ul s-a acordat, prima dată, nu în anul 1900, anul înfiinţării Academiei cu acelaşi nume, ci trei ani mai târziu, la 21 decembrie 1903. Evenimentul a avut loc la restaurantul Champeaux, din Place de la Bourse din Paris. Laureatul, astăzi un ilustru necunoscut, a fost John-Antoine Nau şi romanul premiat, „cel mai bun din anul respectiv", „Force Ennemie". Se pare că vestea i-a sosit romancierului telegrafic, în cursul nopţii, ceea ce dă o anumită idee despre protocolul desfăşurării „ostilităţilor" în acel timp. Ultimul câştigător - cu numărul 100 - va fi cunoscut la 3 noiembrie, la o dată anterioară apariţiei acestui text.

Centenarul Goncourt a prilejuit publicaţiei **Liberation** o amplă trecere în revistă a istoriei premiului, din care oferim cititorilor noştri un rezumat. Dintre laureaţi, unul şi-a adjudecat premiul de două ori - Romain Gary - unul l-a refuzat - Julien Gracq - şi un altul nu l-a primit, până la urmă, datorită trecutului său asociat cu fascismul. Acesta este Vintilă Horia iar romanul în discuţie **Dieu est né en exil** (1960)! Printre laureaţi s-au numărat şi trei romanciere (celebre): Elsa Triolet (1946), Marguerite Duras (1948) şi Simone de Beauvoir (1954).

În testamentul lui Edmond de Goncourt se preciza, printre altele: „Îl numesc pe prietenul meu Alphonse Daudet ca executor testamentar însărcinat să constituie cu titlu de perpetuitate, în anul decesului meu, o societate literară, "al cărei principal obiect este crearea unui premiu de 5000 de franci destinat unei lucrări de imaginaţie în proză apărute în anul respectiv, a unei rente anuale de 6.000 de franci în folosul fiecăruia dintre membrii societăţii." Etc. Fondul din care s-a constituit capitalul Premiului Goncourt a fost strâns, în 1897, prin vânzarea lui Drouot a desenelor, cărţilor şi obiectelor de artă din colecţia scriitorului, totul soldându-se cu suma de 1.369.249, 85 franci.

La prima reuniune a Academiei sau, mai degrabă, a „Societăţii literare" a fraţilor Goncourt, a avut loc la 7 aprilie 1900 acasă la Léon Hennique, în Strada Deschamps 11. Erau prezenţi: Joris-Karl Huysmans, Octave Mirbeau, cei doi fraţi Rosny, Léon Hennique, Paul Margueritte şi Gustave Geoffroy. Lor li s-au adăugat Léon Daudet, Elémir Bourges şi Lucien Descaves. Cât despre statutul societăţii, acesta a fost publicat în „Journal Officiel" la 26 ianuarie 1902. Se mai precizează în testament că membrii desemnaţi se vor întruni în lunile noiembrie-mai şi că premiul va fi decernat „în cursul dineului din decembrie." Acest ritm a fost adaptat, ulterior, necesităţilor vieţii literare.

Fraţii Goncourt au intenţionat, prin iniţiativa lor, să reconstituie ambianţa saloanelor din secolul XVIII şi a numeroaselor dineuri între scriitori din timpul secolului XIX. „Societatea literară" a devenit Academia Goncourt în opoziţie cu Academia Franceză care le-a refuzat „nemurirea" unor scriitori ca Balzac, Flaubert, Zola, Maupassant, Baudelaire, etc.

Accesul în Academia Goncourt, nu se face prin candidatură. Atunci când apare un loc vacant, prin plecarea sau decesul unui membru, academicienii îşi oferă răgazul pentru a recruta un succesor. După consultări, ei invită un scriitor să li se alăture. Acesta va moşteni, la Drouant, tacâmul celui pe care-l înlocuieşte, cu furculiţa şi cuţitul pe care sunt gravate numele celor care s-au servit de ele până în acel moment. Pentru a aparţine Academiei Goncourt este suficient să fii un scriitor de expresie franceză, ceea ce a permis alegerea scriitorului spaniol Jorge Semprun, în 1996. Membrii Academiei Goncourt nu sunt remuneraţi, nu se face prezenţa şi nu se decontează notele de plată. Este vorba de un simplu angajament şi o colaborare benevole în favoarea literaturii. Cât îl priveşte pe laureat, el primeşte un cec simbolic de 10 euro, probabil cea mai mică sumă asociată unui premiu de o asemenea semnificaţie. În schimb, scriitorii beneficiari ai unei burse primesc un cec mult mai consistent. Cu excepţia bursei Goncourt pentru poezie, instaurată mulţumită testamentului lui Adrien Bertrand - Premiul Goncourt, 1914 -, atribuirea celorlalte burse se face în regim de parteneriat cu diferite municipalităţi: Strasbourg în privinţa bursei Goncourt pentru roman, Parisul în privinţa Bursei Goncourt pentru primul roman, Nancy în privinţa Bursei Goncourt pentru biografie etc.

Prima oară, votarea s-a efectuat la restaurant şi John-Antoine Nau a ieşit câştigător la al doilea tur de scrutin cu 6-3. Romancierul, fost navigator născut la San Francisco, este mai întâi poet şi locuieşte la Saint Tropez. Personajul principal este un nebun care se dedublează şi împrumută adversarului său intim însuşirile unei fiinţe fantastice, temă care, astăzi, ar găsi imediat un finanţator la Hollywood. Nau a primit o scrisoare semnată de cei nouă academicieni participanţi la scrutin care-i cereau să se prezinte la Maître Boissy, notar, pentru a intra în posesia sumei de 5.000 de franci. Evenimentul a fost reflectat de trei ziarişti, care au fost informaţi de casiera restaurantului că tocmai s-a decernat premiul Goncourt. Publicaţia „Le Figaro" a acordat relatării evenimentului o treime de coloană, eveniment care, se spune, a adăugat o notorietate infimă fericitului laureat, el recăzând în anonimat chiar de a doua zi. A trebuit să mai treacă ceva timp până când Academia Goncourt să câştige în prestigiu şi influenţă în viaţa literară franceză.

Poezii în capodopere

alese şi traduse de **grete tartler**

William Carlos Willliams (1883 - 1963)

Asta doar ca să spun

Am mâncat
prunele
-aflate
în răcitor

şi pe care
probabil
le păstrai
pentru micul dejun

Iartă-mă
au fost delicioase
atât de dulci
şi de reci

Alistair Elliot sau reciclarea partiturii clasice

geo vasile

Între oaspeţii străini ai Festivalului „Zile şi nopţi de literatură" (18-14 septembrie 2003, Neptun-Mangalia-Bucureşti), poetul şi traducătorul Alistair Elliot făcea figură aparte nu atât prin înălţimea fizică frapantă, cât prin distincţia lui *british* (rasă caucaziană, cum se spune în portretul-robot), dublată în chip paradoxal de o cordialitate a comunicării foarte mediteraneană. Ni s-a confirmat pe deplin acest lucru în clipa când ni s-a alăturat în chipul cel mai firesc, mie şi poetului italian Paolo Ruffilli, în timpul mesei de la mănăstirea Saon, în cerdacul refectorului. Cel ce păruse mai degrabă un om de ştiinţă distrat, un explorator sau entomolog, mi s-a revelat a fi nu numai un poet *full-time*, erudit şi hipersensitiv, ci şi un italienist, cu care, în fine, am putut sta de vorbă, uitând pentru scurt timp de limba natală, eu de română, el de engleză.

Alistair Elliot s-a născut la Liverpool, în 1932; îşi începe studiile în Statele Unite (în timpul celui de-al doilea Război Mondial), dar le continuă la Edinburgh şi Oxford, astfel că poetul îşi atribuie mai multe naţionalităţi, inclusiv cea de elin sau latin. Recent, s-a retras din funcţia de bibliotecar la serviciul Colecţii speciale al Universităţii din Newcastle, oraş unde domiciliază, spre a se dedica exclusiv scrisului. Bibliografia sa numără şase cărţi de poeme originale şi şapte de traduceri.

cartea străină

Debutează în 1977 cu **Contentions,** volum urmat de **Talking Back** (1982), **On the Appian Way** (1984), **My Country** (colecţie de autor, 1989), **Turning the Stones** (1993), **Facing Things** (1997). Alistair Elliot a tradus din Euripide, Verlaine, Heine. După o antologie a poeziei franceze de dragoste **French Love Poems** (1991), îi apar volumele de traduceri din Paul Valéry, **La Jeune Parque**, dar şi din poezia italiană, de la San Francesco d'Assisi până la Umberto Eco, textele traduse subsumându-se peisajului a ceea ce numim *il bel paese*; ne vom referi la acest remarcabil florilegiu intitulat **Italian Landscape Poems**.

Poezia originală poartă marca eruditului horaţian, a moralei vieţii înţuntrice ce opune artele morţii noastre celei de obşte (*non omis moriar*), în speranţa că viaţa poemului va garanta fie şi fragmentar, fiinţa şi amintirea autorului. Demersul lui Elliot este unul spiritual, impecabil ca scriitură, literar în sensul bun al cuvântului. El scrie cu toate cărţile bibliotecii de poezie universală pe masă, şi totodată trage cu urechea la astringenţa, răcoroasa lui inteligenţă aperceptivă. Este o poezie cugetătoare, rod al unei minţi incisive ce se pronunţă despre viaţă, artă, timp şi fericire, portretizând momentele de graţie şi voluptate, pândite indefectibil de cele de dizarmonie şi dizgraţie.

Imitaţia partiturii clasice prin de)popularea ei cu propriile ficţiuni este procedeul favorit al poetului Elliot, el comportându-se adesea faţă de *pattern*-urile consacrate ca un exeget-comparatist, ca un postmodern al imaginarului transnaţional, al unei conştiinţe comunicante dincolo de bariere spaţio-temporale şi lingvistice, aşa cum făcuseră poeţii Renaşterii sau cei ai Barocului.

On the Appian Way (Pe Via Appia) este un tip de discurs în palimpsest ce reuneşte o dublă experienţă: propriul jurnal italian de călătorie cu deja celebrul poem horaţian dedicat aceluiaşi itinerar. Pornind de la Roma spre Brindisi, urmărind Via Appia la sud de Capua şi Benevento, şi apoi coasta adriatică, Elliot reface drumul consfinţit de una din **Satirele** poetului latin (ce l-a însoţit în anul 37 a.c. pe Mecena în această excursie de plăcere, dar şi cu scopul de a media împăcarea între Octavian şi Antoniu. Elliot reparcurge un traseu, deja model livresc, prin urmare „mediatizat", deci o *hiperrealitate* (Baudrillard) pe care o redefineşte divergent, exaltându-i parodic formele codificate, popularizându-le (prin hărţi, repere istorice, geografice, etnografice, gastronomice, note explicative etc.) şi reînscriindu-le totodată în propriul text ca pe o metaforă cognitivă.

De-a lungul a 15 poeme-episoade scrise în cele 15 zile (19 aprilie-3 mai 1981) ce dau titlul textelor, începând cu **Day XV: Domeniza di Pasqua** şi terminând cu **Day XV: Domenica**, poetul pelerin, italienist şi turist totodată oferă cititorilor o revizitare aluzivă a Italiei postmoderne în cheia clasicismului, o rafinată, intertextuală, palimpsestică declaraţie de dragoste pe adresa clipelor de unice ale vieţii şi în acelaşi timp pe adresa culturi imaginii. Textul său citeşte alt text, cel horaţian, reciclându-l, actualizându-l prin

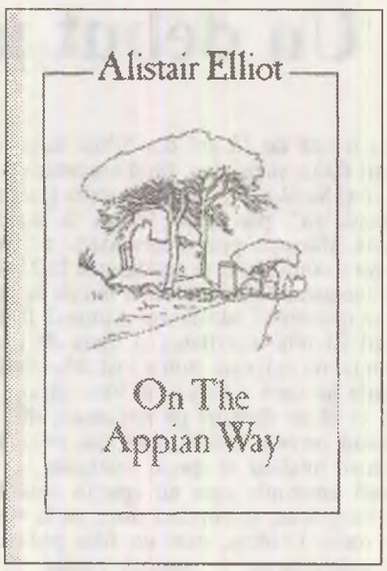

dezamăgiri şi revelaţii succesive, contaminându-şi limbajul colocvial cu deliciile expresive ale limbii italiene într-un turbion al ficţiunii reactive la neîncetatul carnaval al realului.

Marcat pe viaţă de Italia şi limba italiană, aşa cum odinioară Goethe, Dryden sau James, Alistair Elliot omagiază peisajul italian printr-o antologie bilingvă italo-britanică intitulată **Italian Landscape Poems**. Sunt prezenţi autori de referinţă în istoria poeziei italiene, de la San Francesco d'Assisi, Dante, Tasso, până la Leopardi, Carducci, Saba şi Ungaretti. Sunt prezenţi: Lorenzo de Medici (1449-1492) cu un lung poem (360 de versuri) aproape necunoscut italieniştilor, „Uccellagione di starne/ Hawking for Partridges", în care peisajul mirific toscan este picturalul fundal al vânătorii de potârnichi cu şoimul; Ariosto, cu fragmente din al său „Orlando Furioso", Ugo Fascolo cu celebrul sonet „A Zacinto/ To Zante", al cărui ritm muzical şi elegiac emoţionează în ambele versiuni; G. Giochino Belli, cu două din sonetele în dialect romanesc. Integral este tradus celebrul poem leopardian **La ginestra/ Flowing Broom**, o admirabilă performanţă a poetului şi italienistului Elliot. Nu lipsesc milanezul Giuseppe Giusti (1809-1850), imnograful Carducci cu peisajul-roman, dar mai ales cu cel al

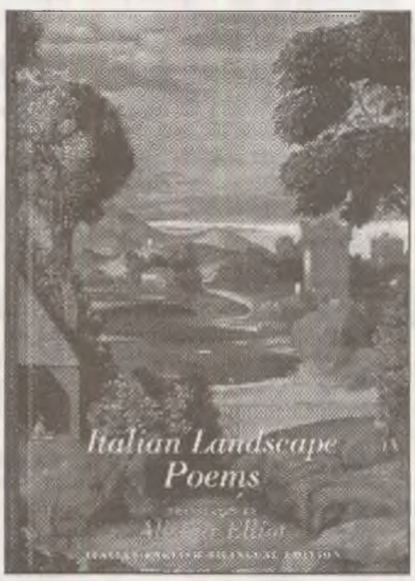

Umbriei din „Alle forti del Clitumno/ At the Springs of the Clitumnu", şi nici estetizantul d'Annunzio cu florentinul său pictural **Bocca d'Arno/ The Mouth of the Arno**. Extraordinară ni se pare versiunea poemului lui Ungaretti **I fiumi (Râurile)**. Oferim o mostră: „Questa è la mia nostalgia/ che in ognuno/ mi traspare/ ora ch' è notte/ che la mia vita mi pare/ una corolla/ di tenebre" - „This is my longing for return / that in each of them shines out to me/ now that it's night -/ so that my life appears to me/ a flower - head/ of darknesses". Din versiunile oferite de Elliot la celebrul distih „M'illumino/ d'immenso" optăm pentru: „I light/ me/ from endless space". Expert în istoria poeziei italiene, şi chiar în istoria fiecărui poem inclus, dovadă comentariile şi explicaţiile din postfaţă, Alistair Elliot, în calitatea sa de unic italienist al Marii Britanii, oferă publicului anglofon o carte unică, în care probitatea ştiinţifică dusă până la fidelitate prozodică îşi dă mâna cu performanţa cunoaşterii intime a limbajului poetic italian.

(Re)mixându-l pe Cehov

maria laiu

thalia

Vrând să scriu despre Radu Afrim, nu pot să nu-mi amintesc de Igor Larin şi de a sa **Livadă de vişini**, montată, acum trei-patru ani, la Piatra Neamţ. Spectacolul a stârnit valuri de proteste, discuţii aprinse între oamenii de teatru, care au durat mai bine de o lună, după ce acesta fusese prezentat la Bucureşti. "Cum şi-a putut permite regizorul rus să desfiinţeze un text atât de important al dramaturgiei universale? Bătaie de joc, nu alta!!!" - erau cuvintele cel mai des auzite. Igor Larin *spulberase* într-adevăr piesa, scoţându-i esenţa şi reconstituind-o, după bunul său plac şi cu desăvârşit talent, într-un spectacol coerent, e drept - ciudat, în care personajele vechii lumi erau închise într-un cub-muzeu imaginar, cele ale prezentului le păzeau cu străşnicie pe cele dintâi, iar cele ale viitorului distrugeau totul cu ostentaţie, prevestind lumea de azi, fără căpătâi, fără de rost. Cubul se spărgea într-un târziu, părând că-i eliberează pe eroii cehovieni; în fond, aceştia mor, sufocându-se într-un loc pe care nu-l cunoşteau şi care nu li se potrivea.

Între timp, la noi, a apărut Radu Afrim, regizor al ultimelor generaţii, scormonitor, inteligent, talentat. Se caută pe sine de câţiva ani, şi-n vremea din urmă pare chiar a-şi fi găsit făgaşul. "Obiceiul" său este acelaşi cu al lui Larin (şi care, de altfel, aflasem că de mult se practică în Rusia), şi anume de a sfâşia texte mari, socotite excepţionale, şi de a le reconstitui după o logică personală. *Bâjbâind* la-nceput, ca orice deschizător de drumuri, el îşi desăvârşeşte "mâna" în tot felul de experimente, ce încântă tineretul şi cam "dau cu tifla" celor mai vârstnici. Este tot mai puţin contestat, are acces la scenele de stat (după ce montase, la început, doar în spaţii neconvenţionale) şi este invitat în festivaluri importante. Perseverând, trecuse hopul! Harul său este recunoscut.

Montarea de la Sfântu Gheorghe, cu **Trei surori** de Cehov, pare a fi continuarea celei cu **Casa Bernardei Alba**, după Lorca, numită de el **Alge. Bernarda's house remix**. Acelaşi joc postmodern: o înlănţuire de imagini plastice combinate cu muzică multă şi densă, care - toate - au menirea de a suplini replicile. Mişcarea este construită matematic, astfel încât fiecare interpret face, într-un anume moment, un anume gest. În timp, din gesturi se naşte o poveste, poveste însă prea puţin cehoviană, deloc poetică, ancorată în derizoriul cotidian. Spectacolul său seamănă mult cu cele realizate pe texte de ultimă oră, cutremurător de puţin idealiste. Eroii sunt nişte marionete purtate de colo-colo de un destin prea crud, lipsit de perspectivă. Cele trei surori şi vizitatorii lor visează o Moscovă cu (sub?) steag american. Partea a doua a reprezentaţiei se petrece, întreagă, într-un pat, amintindu-ne de epoca în care nu trebuia să existe în vreo casă spaţiu excedentar, familiile (mai ales cele aristocrate) fiind silite să se restrângă într-o singură încăpere pentru a face loc şi "tovarăşilor" fără acoperiş.

Spectacolul lui Afrim are haz, dar lasă şi un puternic gust amărui. Veselia este scrâşnită, gesturile eroilor sunt mecanice. Mici momente de emoţie pură te poartă cu gândul spre Cehov, altfel, în cea mai mare parte, rămâi captiv unei lumi descentrate, fără rădăcini, fără viitor, cu un prezent coşmaresc, asemănător cu cel al cărţilor. E o *foşgăială* continuă, lipsită de sens,

a unei societăţi în derivă. Din păcate, oricât de bine construit la nivel formal, reprezentaţia suferă din cauza actorilor, care se mişcă după îndemnul regizorului şi al coregrafului, dar neîmbogăţindu-şi în nici un fel rolurile cu trăire proprie. De aceea, totul pare mai mult un joc geometric, corect executat, însă lipsit de substanţă. M-a impresionat ţesătura, am râs la momente savuros-comice, dar m-am plictisit la prea lungile "interludii". Remarcabilă este Elena Popa în Anfisa; totuşi, îmi aminteşte nepermis de mult de personajul interpretat în **Alge...** Sunt posibilităţile ei actoriceşti limitate, sau Radu Afrim, sedus (ca noi toţi) de *prestaţia* sa, cu adevărat extraordinară în **Alge...**, simte nevoia să ne-o readucă în memorie?!

Trei surori de Cehov, traducerea: Moni Ghelerter şi V. Jianu * Teatrul "Andrei Mureşanu" din Sfântu Gheorghe * regia şi coloana sonoră: **Radu Afrim** * coregrafia: **Fatma Mohamed** * distribuţia: **Daniel Rizea** (Andrei Prozorov), **Valentina Cazacu** (Nataşa), **Mona Codreanu** (Olga), **Inna Andriucă** (Maşa), **Fatma Mohamed** (Irina), **Florin Penişoară** (Kulîghin), **Florin Vidamski** (Verşînin), **Romulus Chiciuc** (Tuzenbah), **Tiberiu Tudoran** (Solionîi), **David Kozma** (Cebutîkin), **Ştefan Lupu** (Fedotik), **Nicu Ungureanu** (Rode), **Elena Popa** (Anfisa), **Camelia Paraschiv** (Doamna Verşînin) şi copiii: **Ada Luana Balaban, Cosmina Andreea Cucu, Petra Noemi Pal, Nicholas Steiner**.

Un debut promiţător

irina budeanu

arta filmului

După cum se ştie, Gala Filmului Românesc, despre care am început să discutăm încă din numărul trecut, a adus în faţa publicului şi două debuturi. Este vorba de **Examen**, regia Titus Muntean şi **Maria**, regia Peter Călin Netzer. Dacă primul este un debut promiţător, cel de-al doilea este cu siguranţă un debut strălucitor.

În cronica de faţă ne vom ocupa însă de premiera lui Titus Muntean, pentru că începând din această săptămână, ea rulează pe ecranele din Bucureşti şi din ţară. Nu poţi fi decât animat de un sentiment de bucurie, atunci când ai prilejul - după cât timp? - să comentezi filmul unuia dintre tinerii reprezentanţi ai noului val din cinematografia noastră (deşi sintagma „noul val de tineri regizori", lansată de CNC, nu prea este agreată de unii dintre cei care fac parte, biologic vorbind, din această categorie). În fapt, Titus Muntean nu mai este chiar aşa de tânăr, el s-a născut la Arad, în 1965. Vocaţia pentru film şi-a descoperit-o în anii '90, după ce mai întâi a urmat cursurile Facultăţii de Mecanică la Institutul Politehnic din Timişoara. A absolvit, în 1995, cursurile de regie ale Universităţii Naţionale de Artă Teatrală şi Cinematografică, la clasa profesorului Lucian Bratu. Şi-a făcut ucenicia ca asistent de regie pe lângă regizorii Gyula Maar şi Peter Gothar. La trei ani după ce a terminat universitatea se aventurează în primul său lung metraj. Iniţial titlul filmului era **Taxi contra limuzină**, dar în versiunea finală devine **Examen**. Scenariul, scris tot de Titus Muntean, pleacă de la un caz real, petrecut imediat după cutremurul din '77. Un tânăr taximetrist este acuzat pe nedrept că a ucis o fată de 18 ani din Sibiu. Supus unor chinuri fizice şi psihice, fiind anchetat de către Miliţie şi Securitate, după ce aceştia înscenează „sinuciderea" părinţilor lui şi îi ameninţă nevasta, sfârşeşte prin a recunoaşte o faptă pe care nu a comis-o. Este condamnat la 25 de ani de închisoare, dar, după cinci ani de la arestul său, se descoperă adevăratul criminal. Eliberat, şoferul îşi reia activitatea şi viaţa de familie, dar nimic nu mai este cum a fost. Marcat de experienţa pe care a trăit-o, el vrea să afle adevărul şi să se răzbune pe torţionarii săi. Titus Muntean reconstituie în cele mai mici detalii universul totalitar al epocii ceauşiste, iar când priveşti imaginile care nu aparţin unui trecut prea îndepărtat, te cuprind fiori, ca la vederea unei stafii. Evident, este un film politic, aşa cum mărturiseşte şi autorul, pentru că prin această poveste şi-a propus să disece mecanismul aberant al minciunii, crimei, laşităţii ce caracteriza acea epocă, în care omului îi erau încălcate cele mai elementare drepturi. Ingenioasă este introducerea în această poveste a vocii celor doi tineri, studenţi la regie şi respectiv operatorie, care trebuie să-şi susţină examenul de an şi aleg acest subiect. Ei ne pun o întrebare la sfârşitul filmului, pe care o auzim tot mai des în ultimul timp - întrebare care îi supără foarte tare pe maturi -, pe cine mai interesează, astăzi, trecutul? Neliniştea şi neliniştirea noastră ca spectatori, începe abia de la acest final interogativ. Mai mult decât atât, cei doi tineri par plictisiţi şi deloc impresionaţi de tragedia personajului lor, şi se gândesc să caute un alt subiect mai interesant pentru examen. Cred că aici se află punctul forte al filmului de debut semnat de Titus Muntean. În rest, filmul este prea descriptiv, pe alocuri monoton, şi, în ciuda istoriei tragice pe care o conţine, lipseşte emoţia autentică şi profundă. Alexandru Solomon semnează imaginea, muzica este creaţia lui Cristian Tarnovetchi, iar curajul de a produce filmul unui debutant îi aparţine unei femei, Velvet Moraru (lucru rar în lumea mică a producătorilor din România). Din păcate, ca la toate filmele româneşti mai noi sau mai vechi, rămâne o veşnică problemă nerezolvată calitatea destul de precară a sunetului şi montajului. La care se adaugă problema mărginirii finanţarea mult prea modestă. Marius Stănescu un mare actor, (pe care l-am redescoperit nu numai ca actor de teatru) este personajul principal, Cristian Săndulescu, şoferul de taxi. Joacă nuanţat, expresiv şi are alături o echipă redutabilă alcătuită din Gheorghe Dinică (unul din torţionari, Dumitraşcu), Coca Bloos (mama adevăratului criminal), Mihai Dinvale, Gheorghe Visu, Valentin Uritescu şi Clara Vodă. Semnalăm şi două debuturi actoriceşti: Alexandra Mutu (fata ucisă) şi Lucian Ifrim (adevăratul criminal).

Examen, primul lung metraj al lui Titus Muntean, se constuie într-un debut promiţător. Aşteptăm următorul „examen" susţinut de Titus.

„Internaționalisme“ (II)

mariana ploae-hanganu

conexiunea semnelor

Necesitatea unui dicționar de cuvinte internaționale în limba română este urgentă. Acesta trebuie să cuprindă, în afară de inventarierea exhaustivă a cuvintelor străine, și precizarea statutului lor, diferențiind ceea ce este internaționalism efemer de cel cu o poziție consolidată în limbă, iar în acest caz, este nevoie să fie specificate proprietățile semantice, stilistice și de folosire, ca și formele ortografice și morfologice recomandabile. Inventarierea documentată a internaționalismelor folosite de vorbitorii nativi de limbă română va permite să se evidențieze în primul rând, dacă importul lor se datorează unei lacune efective a sistemului nostru lexical, care poate decurge eventual, din inexistența realității pe care cuvintele împrumutate o denumesc (exemplu, cuvintele *sheriff*, ortografiat deja *șerif*, *cowboy* etc.) sau dacă integrarea lor în sistemul lexical al limbii române se datorează unor cauze de altă natură. Totodată, se poate verifica dacă nu cumva limba noastră oferă deja cuvinte care pot concura pe cele recent introduse (de tipul, *slide* pentru *diapozitiv*). Deseori, folosirea cuvintelor străine servește unui scop de economie enunțiativă (“*staff*-ul primului ministru“) sau eufemistică (epoca *soft*) din care nu lipsește nuanța ironică. Efectul de surpriză care rezultă din folosirea unui cuvânt străin, utilizare care nu decurge din limitare efectivă sau dificultate de comunicare a limbii importatoare, este întărit prin contrastul evident dintre termenul străin (cu nuanță eufemistică) și cel autohton comun limbii colocviale. “*Standing*-ul lui era să ia în fiecare seară un *drink* la cârciuma din colț“.

Cuvintele internaționale impun un proces de învățare specific. Deoarece, așa cum am menționat, din necesități de comunicare transnațională, ele trebuie să sufere, în procesul de adaptare, schimbări cât mai mici față de cuvintele corespondente din limba exporatoare. În aceste condiții se impune explicitarea particularităților semantice, stilistice, fonetico-fonologice și ortografice, pentru a putea fi folosite și a nu crea inhibiții de utilizare. Cele mai frecvente sunt dificultățile ortografice și fonetice; nu toate cuvintele străine prezintă o aceeași disponibilitate în asimilarea ortografică la limba importatoare (v. cazul lui *șerif* , *clovn* deja adaptate în limba română față de *charter, check in, fast food,* etc. De cele mai multe ori, cuvintele străine deja asimilate, păstrează particularități ortografice care le trădează originea: meniu *a la carte* sau *Disneylandia* etc. Se întâmplă însă ca adaptarea, în condițiile în care nu există un dicționar publicat, să nu fie cunoscută și nici să nu poată fi cunoscută, de toți vorbitorii. Apar atunci multe variante nedorite, incorecte pentru un același cuvânt *dublex* - influențat probabil de *dublu, oamășou* pentru *one man show, showrom* sau chiar *șourom* pentru *show room* etc.

Importarea unui cuvânt străin presupune un proces complex de adaptare, nu atât în ceea ce privește forma sau funcția gramaticală, ci, mai ales, în conștientizarea vorbitorilor asupra necesității folosirii lui.

Concurență neloială

mircea constantinescu

Mi-amintesc că domniei-sale M.V. Llosa i-au fost promiși, în 1995, $ 5000 pentru tălmăcirea agendei sale electorale. “Peștele în apă“, 460 pg. Bașca celelalte deconturi (deplasare, sejur). O sumă jenant de modică, raportând-o la onorariile obișnuite ale artistului peruan. Intenționat exemplific prin cazul unui scriitor mare, altminteri foarte probabil complet tălmăcit la noi, iar nu prin situația unor Collins, Segal, Cartland sau Steel, personalități pe care nu mi le închipui cum ar accepta doar $ 5000 drept onorariu, cum nu văd cum ar accepta să se întâlnească, oficial, cu cititorii lor dintr-o țară pe care - într-o clipă de inspirație - secretarii ori agenții lor literari au descoperit-o, în sfârșit, pe un monitor grație Internetului. În context, adaug și că n-am să alunec în eroarea curentă de a echivala în lei fatidica sumă, cel puțin pentru că la Vest de Est altul e obrazul, altele sunt cheltuielile. Mă folosesc de acest, deocamdată unic, exemplu pentru a ilustra un fenomen galopant și general: cu excepția autorilor dispăruți (de la Homer la Shakespeare și Tolstoi), scriitorii contemporani STRĂINI sunt plătiți conform unei grile de calcul variabile, totuși plătiți. Acuma, nu-mi imaginez că editurile românești nu sunt debitoare editurilor neromânești care le permit să-i publice pe Homer, Shakespeare, Tolstoi, ci insinuez, doar, că respectivii nu mai pot să beneficieze direct de micile/marile sume de bani ce li se cuvin. Cum peste 80% din literatura etalată în librării (nu mă refer la dicționare, cărți de știință, albume de artă), este semnată de autori neromâni, îmi permit să ridic tranșant o chestiune: sunt oare convinși editorii noștri că această proporție este, moralmente, economic și CULTURAL, una corectă?... Să presupun că, într-un cor de unanimități, aceștia răspund afirmativ. E dreptul lor, în definitiv. Atunci, iarăși, îmi permit să-i întreb: din ce surse își procură drepturile de autor aferente traducerilor? De ce nu dibuiesc și surse financiare pentru plata autorilor autohtoni? Dacă, în pofida unor “aranjamente“ mulțumitoare cu editurile și scriitorii străini, reușesc contraperformanța de a nu-și recupera nici măcar investițiile executate în numele acestora, atunci cum de mai supraviețuiesc? Iar dacă, cu toată această situație deplorabilă, își continuă activitatea, de ce nu-i tratează și pe autorii indigeni cu o aceeași unitate de măsură, respectiv să nu le mai echivaleze - cu trei, patru excepții - drepturile de autor cu... valoarea, impozată, a unui număr de exemplare din opera publicată, apreciată de dânșii ca fiind, dacă nu vandabilă, măcar bună, sau dacă slabă, măcar vandabilă? Dacă tot există deja o faimoasă APLER, nu a sosit, pentru ea și pentru noi toți, un ceas de cumpănă în cursul căreia să ne lămurim o dată pentru totdeauna dacă și când și în ce fel vor fi scriitorii români (din nou) plătiți pentru efortul lor? (și încă: difuzați cum trebuie, aici și pretutindeni, iar nu bolovănos ori confidențial, ca în prezent).

Jocul conjuncturilor m-a plasat, de peste șase ani, printre truditorii care monitorizează, conform unor legi, decrete, decizii, calitatea și cantitatea emisiunilor de radio și televiziune publice și particulare. Reglementările în vigoare, la nivelele macro și micro, nu admit în nici un chip concurența neloială. Și asta, indiferent că e surprinsă în sfera publicității sau în cea utilităților și servicilor de tot felul. Nu sunt permise, în audiovizual, nici reclamele înșelătoare ori comparative. Concomitent, noi, în postura de controlori de calitate, suntem aliniați celor care controlează și celelalte mărfuri: cartofi, gume de mestecat, șampoane, softuri, automobile, casete audiovideo. Cine, când, în ce condiții și conform cărei legislații potente la noi avizează tipărirea și difuzarea literaturii românești? Dar și receptarea acesteia - vezi ratingul audiovizualului și, în general, statistica balanței de plăți din subțiratica noastră economie de piață. Pentru a se vinde o marfă, condiția necesară (nu și suficientă, bineînțeles) este ca aceasta să fie măcar expusă, adică adusă la cunoștința potențialilor achizitori. Se petrece oare acest banal fenomen și cu marfa numită carte-română-de-literatură? Oricine poate să descopere cu ochiul liber că... sunt acceptate, expuse și difuzate cu precădere operele străinilor. De acord că aceștia sunt mai numeroși decât noi. De acord că aceștia - prin exotism, dacă nu totdeauna și prin calitatea intrinsecă a lucrărilor - pot să fie preferați. Dar, DAR, pentru a desăvârși, în cerc, scria uimirilor personale, de ce nu sunt și aceștia răsplătiți tot cu exemplarele, în română, ale inspirației lor?...

reacții

N-ar avea ce să facă cu ele?... Așa este. Însă, remunerându-i inițial, indiferent de cota lor de piață românească, nu numai că editorii noștri riscă enorm, dar comit și infracțiunea de a nu respecta regula jocului și în ceea ce-i privește pe proprii conaționali. Ceea ce mi se pare cel puțin imoral și cu consecințe, pe termen scurt și mediu, ireparabile pentru cultura națională și pentru cei care o produc.

Altfel zis, dacă nu sunt bani în edituri, există totuși câteva soluții: 1) editorii să alcătuiască proiecte fezabile, răsplătite de PHARE sau de diferite fundații, bănci, concerne care culeg profit; 2) să-și unească mijloacele fixe și circulante între ei, grupându-se sub egida (și antetul) aceluia “situat mai bine“, spre a folosi jargonul electoral, dând la spate definitiv vanitatea mioritică de a fi, fiecare, director sau președinte “de ceva/pe undeva“; 3) să se asocieze cu întreprinderi sau instituții rentabile economic; 4) editurile lor să devină, limitat sau sine die, segmente ale unor trusturi multimedia; 5) să-și declare falimentul. Orice, numai să nu-i mai oropsească pe bieții autori locali, promițându-le o cu totul fadă și falsă glorie în schimbul acceptării unui compromis, penibil și generator de sărăcie. Și, mai cu seamă, să nu-i mai azvârle într-o concurență primitivă și neloială, “justificată“ cu argumentele unei economii de piață care sunt valabile pentru... ei, scriitori români, nu și pentru creatorii străini.

Petale de trandafir, raze de lună, magnolii, într-un cuvânt Iulian Paladic

grafomania

Nu știu de ce Iulian Paladic și-a intitulat scrierea **Taine** (Editura Timpul, 2003, volum de debut, presupun). Adevărul este că m-am plictisit cumplit după primele 30 de pagini și mi-a pierit tot cheful să citesc până la capăt. Am înțeles, totuși, că nu e un roman, cum credeam la început, ci o adunătură de prostioare, pe care eu, cititorul, ar trebui să le cred nuvele.

O să citim împreună câteva fragmente din *Prefață*, semnată de autor în persoană, unde ne sunt dezvăluite ascunsele înțelesuri ale acestui op: „Fascinanta viață nu mă poate lăsa indiferent. Astfel se explică de ce puteți găsi oglindite aici cele mai contradictorii aspecte ale vieții reflectate prin puterea imaginației mele. Deosebit de interesante sunt poezia și cântecul vieții exprimate cu subtilitate într-o panoramă lirică și epică (...)". După ce se laudă neobosit pe aproape o pagină, autorul încheie apoteotic: „Vă doresc să fiți de acum înainte alături de mine și de cărțile mele, care vor urma". Am înghițit cu noduri această urare și am citit prima prostioară, dedicată „Poetului Alexandru Cristian Miloș" (și el client de-al nostru), *Abdel*. Un amestec grețos de magnolii, de raze de lună, de „când privesc în ochii tăi văd razele lunii lovind valurile mării. Sclipirea lor îmi dă viață", de „toate mările și oceanele lumii nu pot stinge focul iubirii", de „sunt liber să-ți prind în păr magnolii și să-mi las sufletul în palmele tale, vegheat de-a pururi de ochii albaștrii, de o cutremurătoare sinceritate". Știm cu toții ceva de care domnul Iulian Paladic habar nu are: „Lauda de sine nu miroase a bine". Imaginația domnului Paladic nu numai că nu este puternică. Ea nu există. Bălării din acestea romanțioase, din care domnul Paladic împletește de zor cununițe, nu au nimic în comun cu imaginația. Poate sunt înrudite doar cu lipsa de o educație literară temeinică. Cadrele din prostioarele domnului Paladic mă determină să văd în domnia sa un pasionat al telenovelelor. Să zicem că doi tineri care îngenunchează pe un covor de petale de trandafir, sărutându-se în spatele unei tufe de liliac, în timp ce se aude o harfă și razele de lună le mângâie trupurile (semi)goale ar putea fi pe placul cuconetului cvasiurban, băutor de cafele și fumător, purtător de halate înflorate. Dar să croșetezi un întreg op cu astfel de „răpiri din Serai" este aproape indecent.

În schimb, domnul Paladic se dovedește plin de imaginație atunci când vine vorba de limba română. Domnule Paladic, *ochii albaștrii* vă asigur că erau de fapt foarte *albaștri* (un singur „i", da?), Angela, Ioana și Mihai cel mult se pot *înnegri*, nu *înegri*, *întratât* numai *într-atât* se scrie. În ceea ce privește bogatul bagaj de virgule pe care îl dețineți, încercați să aveți mai multă grijă de el. Nu mai împrăștiați virgule doar ca să scăpați de ele (știți dumneavoastră ceva, că atunci când scriem putem folosi și semnulețele alea ciudate de pe tastatură, care nu prea sunt litere - se numesc „semne de punctuație"), că o să culegeți ce semănați: bălării. Să deschidem la întâmplare păsunea **Taine** și să smulgem un smoc de iarbă: „Cu toată vastitatea ei, totuși sunt mulți, care nu o găsesc". Mai încercăm o dată: „Acasă, pe banca din grădină, ispitirile cetății somnului, mă doborâră de îndată, cufundându-mă într-un loc ciudat".

În încheiere, îmi permit să-i urez și eu domnului Paladic tot mai multe astfel de producțiuni. Dacă e consecvent, îl vom declara client fidel, calitate care îi asigură prezența regulată în rubrica noastră.

Corina Sandu

corina_ sandu2003@yahoo.fr

---

fără comentarii

„Căci iată, cineva a așteptat să tacă vocea marelui poet, să nu se mai poată apăra, să se potolească rumoarea și muzica militară, pentru a scoate din mânecă - de fapt dintr-un dosar exhibat de ani în fața noastră pe toate posturile de televiziune - un document infam. Cine? Un ins curajos, care se face una cu gardul în fața furiei mulțimii, dar care își caută temerar adversarii pe la porțile cimitirelor. Cel căruia, cu vreo treizeci de ani în urmă, Doinaș îi dedica o parodie la **Mistrețul cu colți de argint**, ca răspuns la denunțurile și acuzațiile politice pe care curajosul le practica în contextul teroarei comuniste la adresa Cercului Literar de la Sibiu. Parodia se încheia benign, cu versul: «Și Cercul crăpă, însă foarte puțin». Zâmbetul subțire taie uneori mai adânc decât lama, iar cicatricea, după cum se vede, doare în ascuns o viață. Insul a tăcut atunci și a așteptat. Doinaș o știa, de fapt, când spunea: «Teme-te pe înnoptat/ De cel ce-așteaptă nemișcat,/ de cel ce are vreme».

Prieteni pe care i-am cunoscut la masa lui s-au repezit și «Într-o seară când sta alinat/ privind în izvoare luceferii bolții..., îl traseră pe jos sfâșiindu-l cu colții».

Doinaș nu a lăsat în urma lui decât poezie. Nu a lăsat familie. (Singurul lui frate biologic trăiește candid într-o lume în care mizeria noastră politico-literară, mizeria celui lipsit de suflet poate tocmai întrucât pretinde că lucrează cu sufletul nu pătrunde, din fericire.) Eu, în calitate de ultim supraviețuitor al Cercului Literar de la Sibiu, mă consider în această împrejurare, când omul are nevoie de o familie, familia lui, mă consider fratele lui întru poezie. De aceea, vă cer să-mi prezentați mie, așa cum fi i-ați prezentat lui dacă ar fi trăit, documentul infam.

(**Nicolae Balotă** - „România literară")

„«Luceafărul» (nr. 34/1 octombrie, 2003).

Neapărat de citit acest număr al săptămânalului «Luceafărul», un număr excelent, care rezumă cuprinzător Festivalul «Zile și nopți de literatură». Cine dorește să aibă o imagine corectă și limpede a acestei manifestări literare de anvergură organizate de Uniunea Scriitorilor e suficient să parcurgă paginile revistei: de la editorialul redacțional «Integrarea, via Neptun» și interviurile cu Eugen Uricaru, directorul festivalului, Mircea Martin, președintele juriului care a acrodat cele două premii, atât de disputate, până la dialogul cu Ismail Kadare realizat de traducătorul său în românește, Marius Dobrescu; de la strălucitele intervenții în cadrul colocviului «Eu, celălalt» datorate lui Amos Oz, Jean-Luc Wauthier, Ricardo Montserrat ori Sean Cotter, până la interesantele puncte de vedere exprimate de unii dintre scriitorii români - Antoaneta Ralian, Rodica Binder, Marius Tupan, Mihai Cimpoi sau Bogdan Ghiu".

(„Ramuri")

Ierarhii literare prin crâșme

(urmare din pagina 24)

6. Critică de întâmpinare nu se mai face. În schimb, nu-i scoate nimeni din vechile obiceiuri: o critică neutră, răsuflată, citești două, trei, zece pagini și nu înțelegi dacă acel comentator îți recomandă cartea sau nu. *Dacă e un vin de colecție sau horhot ordinar.* Cu excepția unui Marius Chivu, lansat într-un fel de cruciadă solitară împotriva sub-literaturii celor care trebuie să-și facă *norma* de cărți pentru a putea intra în supra-aglomerata Uniune a Scriitorilor. Un critic *okay*, în fine, serios, consecvent, matur, care se obstinează în schimb să ne convingă că este și poet, și prozator, și universitar, și mai ce?

7. Nu înțeleg cum poate un poet și prozator atât de bun la debut, ca Adrian Urmanov să îndrăznească să iasă în lume cu o enormitate de proporțiile *utilitarismului* pe care l-a predicat aproape un an. Și care a făcut deja o legiune de epigoni. Ba mai mult, Adrian încearcă să ne convingă că noi, ceilalți, suntem poluați de *literatură* și nu mai înțelegem nimic din ceea ce vrea omul de rând. Că poezia este totuna (sau, mă rog, similară) cu advertising-ul. Păi dacă vreau șmecherii publicitare stau în fața tembelizorului, zi și noapte, merg la *Noaptea devoratorilor de publicitate* etc. Iată ce ar vrea, în opinia poetului Urmanov, publicul de care eu m-aș fi îndepărtat ireversibil: "picioarele mele în ape minuscule / propria salivă superficială și singură / o formă decupată din mine / oarecare formă decupată din mine". Păi, dacă asta vrea să citească un *white collar* român, atunci Ezra Pound e totuna cu Popeye Marinarul. Nu mai văd nici o diferență între versurile nemuritoare dintr-o melodie de-a dreptul imbecilă, foarte la modă acum (de pildă: "Alo? / Sunt eu, Picasso", sau "Ți-am dat un bip / Sunt voinic / Nu știu nimic", descinse direct din "Noi în anul 2000, / Când nu vom mai fi copii") și producțiile de ultimă oră, în spirit utilitarist ale vajnicului A.U.: "cow aleargă după chicken/chicken are codițe de aur / trebuie să mănânc curent electric: / îmi lucesc ochii / sunt frumos: un băiat frumos ca o fată mare" sau, și mai elocvent: "tot mai verde mai / aproape de putoare". *Ca fait bien!*

8. E clar că trăim într-o vreme a producției editoriale anarhice, că au scăpat de sub control (și bine că nu mai există nici un *control*) aparițiile de carte, cu atât mai mult cu cât se poartă tirajele confidențiale sau tot felul de minciunele din partea slăviților editori (că ți se va tipări cartea în 300 sau 500 de exemplare, iar tu nu vei vedea în vecii vecilor mai mult de 100-150 de exemplare, dar oricum nu le pasă câtuși de puțin de ce se întâmplă cu ea: nu există difuzare, publicitate, strategii de marketing, cu excepția a vreo două-trei edituri care publică trei-patru autori români într-un an). Ba chiar auzi tot felul de "iepuri editoriali" (simpatica sintagmă îi aparține nu la fel de simpaticului UN Cristian) purtându-se cu fudulie și conducându-se după magnifica învățătură: "Scriitorii români sunt niște cerșetori". Dar chiar și în aceste condiții, că Premiile Uniunii pentru debut au fost date în ultimii ani după ureche mi se pare inacceptabil. Că nu intră în concurs cărțile cele mai bune (cum s-a întâmplat anul acesta cu volumele de debut ale lui Vlădăreanu, Dună și Sociu) iarăși e scandalos. În schimb, dacă ai un "protector" în juriu (înapoi la practicile medievale!), om te-ai făcut. Dacă-i compui acestuia și un cântecel, o poezioară, o osana, ți-ai fost în Uniune!

Toate aceste lucruri mi-au venit în minte, aproape pe nerăsuflate, într-un șuvoi care va fi făcut acest articol *ceva* foarte dezlânat. Nici vorbă de structura pe care o vizam la început. *Tant mieux*! Am reușit să spun mai clar decât altădată ce cred că este generația 2000, de ce am paradoxalul sentiment că fac și nu fac parte din ea și să mă justific în acest fel pentru faptul că nu mai am chef de răstălmăciri și de jumătăți de măsură.

Zilele revistelor culturale din Transilvania și Banat

fapte culturale

Cu ocazia acțiunilor organizate, în urma voturilor acordate de către revistele participante, s-au acordat următoarele premii:

- Premiul „Dafora":

Poetului Ion Mircea, pentru volumul **Șocul oxigenului**, Editura Vinea, 2002

- Premiul „Mediaș":

Poetului Adrian Popescu - pentru treaga activitate.

Desfășurat în cadrul acelorași „Zile ale revistelor culturale din Transilvania și Banat", concursul național de poezie „Aron Cotruș" a trezit un larg interes în rândul condeierilor tineri. Juriul compus din: Virgil Podoabă (președinte), Ion Beldeanu, Nina Ceranu, Victor Cubleșan, Eugen Curta, Dumitru Chioaru, Eugeniu Nistor, Aurel Pantea, Ioan Pintea, Horea Poenar, Adrian Popescu, Liviu Papuc, Adrian Dinu Rachieru, Cassian Maria Spiridon, Mircea Stănescu, Lucian Vasiliu, Radu Vancu, Viorel Vladimirescu și Ioan Veza (secretar), având dreptul de a redistribui premiile, în urma unor justificate argumentații, a hotărît următoarele:

- Marele Premiu „Aron Cotruș" nu se acordă.

Premiul I se acordă concurenților:

1. Oana Cătălina Ninu (Constanța), împreună cu premiile revistelor „Euphorion", „Vatra", „Discobolul" și „Steaua"

2. Iulia Balcanaș (Onești), împreună cu premiile revistelor „Dacia literară", „Convorbiri literare" și „Poezia".

Premiul II nu se acordă.

Premiul III se acordă concurenților:

1. Dan Florin Prodan (Suceava) și premiile revistelor „Poesis" și „Transilvania"

2. Ifrim Emil (Buzău) și premiul revistei „Rostirea Romanescă"

Mențiune:

1. Cioancă Costel (Calafat" și premiile revistelor „Orient Latin", „Bucovina Literară" și „Târnava"

2. Daniel Marin (București)

Premiile Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor

La Bacău a avut loc festivitatea de decernare a premilor Filialei locale a Uniunii Scriitorilor pe anul 2002. Juriul, format din Ion Tudor Iovian, Constantin Th. Ciobanu, Virgil Panait, Gheorghe Izbășescu, Nicolae Mihai și Ștefan Munteanu (președinte), a acordat următoarele premii:

Poezie:

Petru Scutelnicu - **Viața de unică folosință**, Editura Plumb, Bacău, 2002;

Proză:

Doru Kalmuski - **Religia minciunii**, Editura Cronica, Iași, 2002;

Critică și istorie literară:

- Ion Rotaru - **O istorie a literaturii române**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002;

- Alexandru Dobrescu: **Detractorii lui Eminescu**, Editura Junimea, Iași, 2002;

Dramaturgie:

Viorel Savin - **Tragedii în fond**, Editura Princeps Edit, Iași, 2002;

Traduceri:

- Vlad Sorianu - **Noi, particula și lumea** de Basarab Nicolescu, Editura Polirom, Iași, 2002

- Gheorghe Iorga - **Bufnița oarbă** de Sadegh Hedayat, Editura Ager, București, 2002;

Literatura pentru copii:

Octavian Voicu - **Cartea lui Copil-Împărat**, Edtiura Corgal Press, Bacău, 2002;

Debut:

Irimia Bălescu - **Fluviata sau căciula care mușcă**, proză, Editura Cartea Românească, București, 2002.

SALA DE LECTURĂ

Ierarhii literare prin crâşme

claudiu komartin

Am scris, în ultimul număr din *Contemporanul* (619, din octombrie 2003), nu fără exagerat entuziasm, despre generaţia căreia, teoretic, îi aparţin, pe care unii o numesc „douămiistă" şi care a început, în urmă cu vreo trei ani să se afirme prin acte sporadice de bravadă sau insurgenţă, dar şi printr-o literatură vie, mai cu seamă în poezie afirmându-se câteva nume pe care nimeni interesat încă de subtila artă a cuvântului scris nu va putea, într-o lume normală - de parcă tocmai firescul nu ne-ar ocoli de atâta vreme! - să le ignore sau treacă sub tăcere.

Observaţiile juste ale prietenului meu Răzvan Ţupa, în ale cărui judecăţi am cea mai mare încredere m-au făcut să consider necesară o revenire asupra unui subiect faţă de care este posibil să mă fi plasat, cu sau fără voia mea, într-un unghi greşit. Vreau să spun, mai exact, că am tratat cu prea mare larghеţe problema formulată acolo (mobilitatea şi forţa de ruptură a celor mai tineri literaţi români) şi am fost evaziv tocmai unde trebuia, dimpotrivă, să insist asupra tuturor aspectelor unei chestiuni delicate. Pe măsură ce aceste completări necesare se vor organiza într-o structură coerentă, sper ca părerile mele din acest moment asupra congenerilor mei să fie mai limpezi şi să nu iste alte controverse decât acelea pe care intenţionat le voi atâţa, dincolo de ceea ce am încercat să exprim, fără inutile ocoluri.

1. Cred într-o generaţie a anilor 2000 nu doar în literatura actuală, ci şi în film (au debutat regizori valoroşi ca Mungiu, Muntean sau Puiu, tineri actori de mare viitor: Alexandru Papadopol, Dragoş Bucur, Ioana Flora, Tania Popa), teatru (regizori ca Radu Apostol, Gianina Cărbunariu, Ana Mărgineanu, Alexandra Badea, actori care nu mai sunt doar "promisuni" sau "tinere talente": Antoaneta Cojocaru, Marius Chivu, Vitalie Bantaş, Toma Dănilă), şi exemplele pot continua în toate artele, oricât de defavorizate/ calamitate ar fi ele - faţă cu o societate dezinteresată până la exasperare de cultură, şi o admirabilă clasă politică, împotmolită în discursuri imposibile şi coruptă până în vârful unghiilor - pe scurt, România ultimilor 15 ani. *Douămiist* mi se păruse, la o primă - şi superficială - privire un cuvânt *bon a tout faire*.

2. Nu cred, şi aici mă solidarizez cu poetul ardelean Ştefan Manasia, invitat astă-vară să citească în Cenaclul Euridice al Uniunii Scriitorilor, că mai poate exista o altfel de solidaritate în afara celei de creaţie, cu alte cuvinte, nu mai interesează - şi *nu mai trebuie* să intereseze - pe nimeni, astăzi, cine cu cine e prieten sau în ce berărie nişte imberbi au pus la cale viitorul literaturii române. Să fim serioşi. Tot ce ni se cere, şi asta e singura noastră datorie, e să scriem bine, să putem pune pe masă cărţi care să forţeze recunoaşterea - acolo unde există cu adevărat - a valorii noastre. Nu vreau să spun că trebuie, prin literatura pe care o facem, să schimbăm lumea. Nici n-am putea s-o facem. Cel mult să readucem la simţire câţiva cibernauţi rătăciţi în hăţişul net-ului sau să deparazităm creierele încă nerăpuse de subcultura, pretins utilitară, care ne inundă. Trebuie să fim, şi să rămânem, originali, autentici şi in-dependenţi.

3. Vreau să cred că gesturile huliganice ale unui brigand paranoic precum Marius Ianuş vor înceta până la urmă. Că individul nu-i va mai împroşca cu noroi nici pe şaizecişti, nici pe opzecişti, nici pe cei mai tineri nealiniaţi, în poziţie de drepţi, în faţa lui. Această generaţie nu are nevoie de şefi sau de noi inchizitori. Nu-mi plac mulţi scriitori din literatura ultimilor patruzeci de ani, câteodată mă mir şi eu pe cât de puţini dintre ei îi consider scriitori adevăraţi. Dar nu aş arde, în ruptul capului, cărţile altora, nici nu înţeleg de ce sunt necesare jignirile la adresa unor oameni bătrâni, pe care nu-i mai citesc nici măcar prietenii sau familia. Fiecare pasăre pre limba ei piere. Mă irită că M.I., poet

fonturi în fronturi

pe care îl respect şi pe care l-am iubit sincer înainte de a-l cunoaşte, se poartă întocmai ca cei pe care îi înjură, fără nici un haz, de nici el nu mai ştie câţi ani. Adică îi laudă cât cuprinde pe *ai lui*, se bate pe burtă cu tot felul de ignoranţi şi de farsori, stabileşte ierarhii literare prin crâşme. Cu ce e mai bun, întreb, acest fel de a fi, decât acela al literaturnicilor pe care îi are în bătaia tunurilor lui fracturante? Cum să mai cred eu în bunele lui intenţii? Ce a realizat până la 28 de ani, în afara extraordinarului volum de versuri cu care a debutat? Scandaluri peste scandaluri. Refuzul obstinat al culturii adevărate, sub masca fragilă a unui autodidact. Nu s-a mulţumit să-l jignească pe maestrul lui, a trebuit s-o admonesteze şi pe soţia acestuia. Nu mă regăsesc în gesturile lui, fiindcă nu în felul acesta le vom arăta celor care au fost, din start, împotriva noastră, că suntem mai buni şi mai demni decât ei. De *coliva lui moş Ianuş* eu nu mă mai ating.

4. Va fi o generaţie a individualităţilor sau nu va fi nimic. Trebuie ca fiecare din noi să fie atât de personal şi de *particular* în textele lui, încât nimeni, niciodată, să nu ajungă, ca în cazul celor mai distinşi poeţi ai anilor '80, să ne confunde. Să ajungă să zică, aşa cum ni se întâmplă cu cei mai recenţi clasici ai literaturii noastre: a, ăsta e un poem de Muşina. Ba nu, de Coşovei. Cărtărescu avea unul asemănător. Sau Iaru? Înainte să părăsim *zona vie* a adevăratei creaţii artistice, trebuie să-nţelegem că diferenţa discursurilor este unica lor raţiune de a fi. Cu alte cuvinte, după cum zicea Foucault, *dispersarea care suntem şi pe care o făurim*. De asta ţin atât la Răzvan Ţupa şi Elena Vlădăreanu, la Constantin Vică şi Ştefan Manasia, la Dan Sociu şi Ruxandra Novac. Sunt atât de diferiţi unul de altul, şi atât de buni fiecare în parte, încât nu poţi vorbi despre toţi la un loc. Asta e şi reproşul - de la care a pornit acest text - al lui Răzvan. Căzusem în capcana uniformităţii, a unei abuzive, şi precare, omogenizări. M-a enervat la culme gestul lui Marin Mincu de a-mi înghesui numele, într-o luare de cuvânt din *Paradigma*, undeva într-o serie care curgea pe cinci rânduri, conţinând, alandala, treisprezece tineri poeţi. Dintre care, zece, dâmboviţeni. Orice s ar spune, e prea mult. Or, chiar eu am avut tentaţia de a-i arunca în luptă, în bătăliile polemice cu "bătrânii" (cei chiar mai bătrâni decât Ianuş) pe toţi odată, ceea ce, fireşte, e o prostie. Oricum, eu nu-l uit pe Saşa Pană, care zice într-un loc: *arta presupune în primul rând sacrificiu şi singurătate*. Tinerii de acum aduc acea *infuzie a perifericuluí* care-i, după formula lui Şklovski, materia primă a artei, şi fără de care aceasta nu ar supravieţui. I s-ar încleia de tot sângele-n vene. Ei nu ocupă, prin mentalitate (dar şi graţie inevitabilei marginalizări sociale din momentul acesta) o poziţie centrală, şi tocmai de aici izvorăşte viaţa caldă, pulsândă, ameţitoare a unei literaturi.

5. Nu-i mai suport pe tinerii critici trişori, impostori şi laşi. În loc să vină cu o mentalitate nouă, au preluat practicile mai vârstnicilor *comentatori*: nu e posibil să faci cronica unei cărţi din care ai citit trei pagini, la întâmplare, după cum recunoştea cu inocenţă, de o manieră suspect zglobie, Alexandra Olivotto, într-un articol apărut în *România literară* (să fi făcut o *poantă*, pe care n-am priceput-o eu?). Mă dezamăgeşte un Bogdan-Alexandru Stănescu, atunci când scrie despre cartea mea în subsolul unei cronici la volumul altei poete, doar ca un contrapunct la virtuţile aceluia. De ce a mai făcut-o? De ce nu a fost onest, să citească - nu să zig-zagheze - măcar vreo zece poeme din cele patruzeci şi două cuprinse în carte, lucru pe care se vede cu ochiul liber că nu s-a istovit să îl facă. În schimb, deplânge publicul surd şi orb care nu s-a sinchisit să-i asculte manifestu "răscolitor" citit la Euridice. Mersi, cum îţi aşterni aşa dormi.

(continuare în pagina 23)

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicaţiei şi nici pentru conţinutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu îşi asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparţine în exclusivitate autorilor.